

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ ΓΙΑ ΤΗ ΛΗΨΗ ΠΤΥΧΙΟΥ
ΣΤΗΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ ΑΠΟ ΤΟ ΤΜΗΜΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ
ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΤΗΣ ΣΧΟΛΗΣ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΩΝ ΥΓΕΙΑΣ &
ΠΡΟΝΟΙΑΣ ΤΟΥ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟΥ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥ
ΙΔΡΥΜΑΤΟΣ (Τ.Ε.Ι.) ΠΑΤΡΑΣ

ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ ΜΕ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ
ΘΕΩΡΙΑ & ΠΡΑΞΗ

Υπεύθυνος Καθηγητής :

Επίκουρος Καθηγητής κ. Παπαδημητρίου Θάνος

Μετέχοντες σπουδαστές :

Ηλιάδη Αρκαδία
Καρτσιδήμα Σταυρούλα
Λέρης Βαγγέλης

ΑΡΙΘΜΟΣ ΕΙΣΑΓΩΓΗΣ	2083
----------------------	------

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Περίληψη.....	6
Αναγνώριση.....	7

Κεφάλαιο I**Εισαγωγή**

A. Σκοπός της μελέτης.....	8
----------------------------	---

Κεφάλαιο II**Βιβλιογραφική μελέτη**

A. Ορισμοί.....	9
1. Κοινωνική Εργασία.....	9
2. Στοιχεία Ορισμού της Κοινότητας (έννοια της κοινότητας)..	10
3. Ορισμός της Κοινωνικής Εργασίας με Κοινότητα.....	12
B. Πλαίσια Άσκησης Κ.Ε.Κ.....	13
1. Είδη Κοινοτήτων.....	13
2. Κοινότητα & Γειτονιά:πλάισια για την παροχή υπηρεσιών...14	
Γ. Κ.Ε.Κ. Μια γενική θεώρηση.....	19
1. Ιστορική Αναδρομή.....	19
α) Η Κ.Ε.Κ, στην Αγγλία.....	19
β) Η Κ.Ε.Κ. στην Αμερική.....	21
2. Αιτία Άσκησης της Κ.Ε.Κ.....	23
3. Η Κ.Ε.Κ. ως Μέθοδος Κοινωνικής Εργασίας.....	25
(προϋποθέσεις και όροι)	

4.	Αξίες της Κ.Ε.Κ.....	28
5.	Στόχοι της Κ.Ε.Κ.....	29
	1) Προσεγγίσεις της Κ.Ε.Κ.....	29
	2) Σημασία και χρησιμότητα της συμμετοχής.....	31
Δ.	Θεωρητικό Υπόβαθρο της Κ.Ε.Κ.....	33
	1. Βασικές Αρχές της Κ.Ε.Κ.....	33
	2. Εισαγωγή στις Θεμελιώδεις θεωρητικές Προσεγγίσεις της Κ.Ε.Κ.....	34
	3. Θεωρία της Κοινωνικής Ισορροπίας.....	35
	α. Δομή και Λειτουργίες της Κοινωνίας.....	35
	β. Έννοια της Κοινωνικής Αλλαγής στη θεωρία της Κοινωνικής Ισορροπίας.....	39
	γ. Το Υπολειματικό Πρότυπο της Κοινωνικής Πρόνοιας στη Λειτουργική Θεωρία.....	40
	4. Θεωρία της Σύγκρουσης.....	43
	α. Δομή και Λειτουργίες της Κοινωνίας.....	43
	β. Έννοια της Κοινωνικής Αλλαγής.....	46
	γ. Ριζοσπαστικό Πρότυπο Κοινωνικής Πρόνοιας.....	48
Ε.	Ο Ρόλος του Κοινωνικού Λειτουργού.....	50
ΣΤ.	Η Μεθοδολογία στη Κοινωνική Εργασία με Κοινότητα.....	57
Ζ.	Τεχνικές που χρησιμοποιούνται κατά την άσκηση της Κοινωνικής Εργασίας με Κοινότητα.....	60
	1. Έρευνα.....	60
	2. Κοινωνικός Σχεδιασμός.....	62
	3. Συμμετοχή σε Επιτροπές.....	65

4. Δημόσιες Σχέσεις.....	66
H. Τα Πρότυπα της Κοινωνικής Εργασίας με Κοινότητα.....	67
1. Το Συντηρητικό Πρότυπο (Κοινωνική εργασία των φορέων της Κοινωνικής Εργασίας).....	67
2. Το Πρότυπο της Κοινωνικής Ένταξης - ROSS.....	69
3. Το Επιθετικό Πρότυπο της Κοινωνικής Εργασίας με Κοινότητα (SPECHT).....	75
4. Το Ριζοσπαστικό Πρότυπο (ALINSKI).....	81
5. Η Κοινωνική Εργασία με Κοινότητα σαν Καταλυτική Ενεργοποίηση (HAUSER/HAUSER, SEIPEL, KARRAS / HINTE).....	85

Κεφάλαιο III

Μεθοδολογία της Έρευνας - Ανάλυση Αποτελεσμάτων

A. Μεθοδολογία της Έρευνας.....	90
1. Σκοπός της Έρευνας.....	90
2. Κατάρτιση Σχεδίου Έρευνας.....	90
Α) Ερευνώμενος Πληθυσμός.....	91
Β) Πλαίσιο.....	91
Γ) Δείγμα.....	91
Δ) Απόφαση για τη συλλογή πληροφοριών.....	91
Ε) Κόστος - Χρόνος.....	93
ΣΤ) Ενέργειες και Προβλήματα για τη διεξαγωγή της Έρευνας.....	93
B. Ανάλυση Αποτελεσμάτων.....	95

Κεφάλαιο IV**Συμπεράσματα - Εισηγήσεις**

A. Συμπεράσματα από την Έρευνα.....	143
B. Γενικά Συμπεράσματα από την Μελέτη.....	156
Γ. Προτάσεις - Εισηγήσεις.....	157

<u>Παραρτήματα</u>	159
---------------------------------	-----

<u>Βιβλιογραφία</u>	192
----------------------------------	-----

Η επιτροπή για την έγκριση της Πτυχιακής Εργασίας

Υπογραφή

Υπογραφή

Υπογραφή

ΠΕΡΙΛΗΨΗ ΜΕΛΕΤΗΣ

Η μελέτη αυτή, έχει σκοπό να διερευνήσει και να παρουσιάσει μια βιβλιογραφική έρευνα για την Κοινωνική Εργασία με Κοινότητα και βάσει αυτής να διατυπωθεί ο σκοπός της ερευνητικής διαδικασίας για την εφαρμογή της - και γενικότερα της Κοινωνικής Εργασίας - στα πλαίσια εργαστηριακής πρακτικής άσκησης της Πάτρας που εκπαιδεύονται ασκούμενοι Λειτουργοί.

Βασικός άξονας για τη μελέτη του θέματος αποτελεί η έρευνα με ερωτηματολόγια στους εκπαιδευόμενους Κ.Λ. του τρέχοντος εξαμήνου στα πλαίσια εργαστηριακής πρακτικής άσκησης.

Στο πρώτο κεφάλαιο αναφέρεται ο σκοπός της μελέτης.

Το δεύτερο κεφάλαιο αφορά το βιβλιογραφικό μέρος της μελέτης. Περιέχει το θεωρητικό υπόβαθρο της Κ.Ε.Κ., τη μεθοδολογία, τα πρότυπα, τις τεχνικές της και τον ρόλο του Κ.Λ. σε αυτήν.

Το τρίτο κεφάλαιο αφορά την έρευνα που απευθύνθηκε στους εκπαιδευόμενους Κ.Λ. των πλαισίων εργαστηριακής πρακτικής άσκησης της Πάτρας, του Δ', Ε' και ΣΤ' εξαμήνου.

Στο τέταρτο κεφάλαιο, το τελευταίο, αναφέρονται τα συμπεράσματα από την έρευνα. Με βάση αυτά τα συμπεράσματα διατυπώνουμε προτάσεις για την καλύτερη λειτουργία των πλαισίων, σαν χώροι πρακτικής άσκησης των εκπαιδευόμενων Κ.Λ.

ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΗ

Ευχαριστούμε τον υπεύθυνο για την εργασία αυτή, καθηγητή **κ. Θάνο Παπαδημητρίου** για το χρόνο που διέθεσε καθώς και για τη πολύτιμη βοήθεια που μας προσέφερε.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ι - ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Α. ΣΚΟΠΟΣ ΜΕΛΕΤΗΣ

- Σκοπός της πτυχιακής εργασίας μας ήταν η όσο το δυνατόν περισσότερη αναζήτηση, μελέτη και παρουσίαση μιας βιβλιογραφικής έρευνας για την Κοινωνική Εργασία με Κοινότητα και βάσει αυτής η διατύπωση του σκοπού της ερευνητικής διαδικασίας, που είχε σαν κύριο στόχο να καταγραφούν οι αντιλήψεις και σκέψεις των σπουδαστών/στριων του τμήματος Κοινωνικής Εργασίας των εξαμήνων Δ', Ε' και ΣΤ' για την Κοινωνική Εργασία γενικά και την Κ.Ε.Κ. ειδικότερα, μέσα από την εφαρμογή αυτών στα πλαίσια εργαστηριακής πρακτικής άσκησης.

- Μέσω αυτής της καταγραφής προέκυψε και ο στόχος να διερευνηθεί η λειτουργία των παραγόντων εκείνων που επηρεάζουν και δρουν καταλυτικά κατά την εφαρμογή των μεθόδων της Κοινωνικής Εργασίας όπως π.χ. η εποπτεία, η βιβλιογραφία, ο χρόνος της εργαστηριακής πρακτικής άσκησης εβδομαδιαίως και τέλος η σκιαγράφηση του μοντέλου Κοινωνικής Εργασίας με Κοινότητα που εφαρμόζεται στα πλαίσια εργαστηριακής πρακτικής άσκησης, συνδέοντας τη θεωρία που παρατίθεται με τη πράξη, όπως καταγράφηκε κατά την έρευνα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΙ - ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΗ ΜΕΛΕΤΗ

Α. ΟΡΙΣΜΟΙ

1. ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Η Κοινωνική Εργασία είναι επάγγελμα ανθρωποκεντρικό. Το επίκεντρο της προσοχής της είναι ο άνθρωπος, όπως αυτός ζεί και συμπεριφέρεται μέσα στο φυσικό και το κοινωνικό του περιβάλλον.

Πρωταρχικός της σκοπός, όπου και κατατείνει κάθε της δραστηριότητα, είναι το «ευ ζείν» του ανθρώπου ως ατόμου, ως μέλους οργανωμένης ομάδας ή κοινότητας. Η Κοινωνική Εργασία ανήκει στις Εφαρμοσμένες Επιστήμες του Ανθρώπου. Το θεωρητικό της περιεχόμενο, το αξιολογικό της σύστημα και τα όποια ερευνητικά πονήματα των κοινωνικών λειτουργών αξιολογούνται και δικαιώνονται, μόνον, εφόσον αποδειχθούν ικανά να έχουν εφαρμογή στην καθημερινή ζωή του ανθρώπου. (Κατσορίδου, Παπαδοπούλου, 1994, σελ.1).

Η εκπαίδευση των κοινωνικών λειτουργών περιλαμβάνει θεωρητική κατάρτιση και πρακτική εξάσκηση. Το θεωρητικό υπόβαθρο της Κοινωνικής Εργασίας αποτελούν οι γνώσεις για τον Άνθρωπο, το Περιβάλλον του και για τη σημαντική, μεταξύ τους, Σχέση Αλληλεπίδρασης. Τις γνώσεις αυτές αντλεί, αφενός, από επιστήμες όπως η Βιολογία, η Ψυχολογία, η Ψυχιατρική, η Κοινωνιολογία, το Δίκαιο, η Οικονομική, η Φιλοσοφία και αφετέρου, από ένα σώμα γνώσεων γενικών και ειδικών, που αναφέρονται σε θέματα Κοινωνικής Εργασίας (έννοιες, αξίες,

αρχές, μεθοδολογία, δεξιότητες και τεχνικές). (Κατσορίδου, Παπαδοπούλου, 1994, σελ.1).

2. ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΟΡΙΣΜΟΥ ΤΗΣ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑΣ (ΕΝΝΟΙΑ ΤΗΣ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑΣ)

Σύμφωνα με τον Σταθόπουλο (1995, σελ.107), ο όρος κοινότητα έχει πολλές διαστάσεις και σημασίες. Ο απλούστερος ορισμός της κοινότητας αναφέρεται σε ένα σύνολο (aggregate) ατόμων, που κατοικούν σε μια συγκεκριμένη γεωγραφική περιοχή. Η περιοχή αυτή μπορεί να περιλαμβάνει μια μικρή γειτονιά, μια συνοικία, μια πολιτεία ή και μια ομάδα κρατών, όπως είναι για παράδειγμα η Ευρωπαϊκή Κοινότητα. Συνήθως όμως με τον όρο κοινότητα εννοούμε μικρές γεωγραφικές περιοχές. Για πληθυσμούς πάνω από 100.000 κατοίκους, σπάνια χρησιμοποιούμε τον όρο κοινότητα με την κοινωνιολογική σημασία του.

Ωστόσο ο όρος κοινότητα, ανεξάρτητα από το συγκεκριμένο σημασιολογικό του περιεχόμενο, χρησιμοποιείται με τέτοια ευρύτητα, ώστε πολλοί κοινωνιολόγοι να αμφισβητούν την εμπειρική αναλυτική χρησιμότητά του.

Ο George Hillery (1955), γνωστός κοινωνιολόγος, ειδικευμένος στη μελέτη της κοινότητας, αναφέρει ότι υπάρχουν ενενήντα τέσσερις ορισμοί της κοινότητας και ότι το μόνο κοινό σημείο τους είναι η αναφορά σε κάποια μορφή επικοινωνίας μεταξύ των ανθρώπων. Αν και θεωρείται δεδομένη η ύπαρξη κοινωνικών σχέσεων μεταξύ των κατοίκων μιας κοινότητας, ιδιαίτερα αν κατοικούν σε μια μικρή γεωγραφική περιοχή, πολλοί ερευνητές της αστικής ιδιαίτερα κοινότητας, πιστεύουν ότι δεν είναι απαραίτητη η συσχέτιση κοινωνικών σχέσεων και γεωγραφικού χώρου. (Σταθόπουλος, 1995, σελ.108).

Η μεγάλη γεωγραφική κινητικότητα των αετών με τα μέσα μαζικής συγκοινωνίας, ιδιωτικά αυτοκίνητα, το τηλέφωνο παίζει σημαντικό ρόλο στην ελάττωση της σημασίας του γεωγραφικού παράγοντα στον ορισμό της κοινότητας. Ένα βασικό στοιχείο στην ανάλυση της έννοιας της κοινότητας είναι η συναισθηματική σύνδεση του ατόμου με μια περιοχή, το αίσθημα ότι ανήκει σε μια κοινότητα. Ο Wilmott πιστεύει ότι η υποκειμενική αίσθηση της κοινότητας συνάγεται : α) Από το βαθμό αλληλεπίδρασης μεταξύ των κατοίκων μιας γεωγραφικής περιοχής, όσο μεγαλύτερη είναι η αλληλεπίδραση, τόσο εντονότερο είναι το συναίσθημα της ύπαρξης κοινότητας. β) Από την ύπαρξη κοινών ενδιαφερόντων και κοινωνικών αξιών μεταξύ των γειτόνων και των κατοίκων μιας περιοχής, έστω και αν υπάρχουν συγκρούσεις μεταξύ τους σε άλλους τομείς. γ) Από την ταύτιση κατοίκων σε μια γεωγραφική περιοχή και το αίσθημα προσήλωσης (attachment) σ' αυτή.

Η βιβλιογραφία που αναφέρεται στη μελέτη της κοινότητας, μπορεί να ταξινομηθεί σε τρεις βασικές κατηγορίες. Στην πρώτη εντάσσονται μελέτες που αναλύουν την έννοια της κοινότητας όπως διαμορφώνεται σε μικρές πόλεις ή χωριά, στις παραδοσιακές κοινωνίες. Στη σύγχρονη αστική κοινωνία, ο άνθρωπος έχει χάσει την αίσθηση της κοινότητας. Στη δεύτερη κατηγορία μελετών, δίνεται έμφαση στη γεωγραφική αντίληψη της κοινότητας. Η Τρίτη κατηγορία υποστηρίζει την άποψη, ότι στη μεταβιομηχανική εποχή που χαρακτηρίζεται από πολύ μεγάλη κινητικότητα, είναι αδύνατη η σύνδεση της έννοιας κοινότητα με μια συγκεκριμένη τοποθεσία, υπάρχουν μόνο κοινότητες ομάδων και ατόμων που συνδέονται με κάποιους δεσμούς ή συμφέροντα. Η ταξινόμηση αυτή είναι χρήσιμη στο βαθμό που κατοπτρίζει γενικές τάσεις στη μελέτη της

κοινότητας, όμως δεν συλλαμβάνει την πολυπλοκότητα της έννοιας κοινότητα. (Σταθόπουλος, 1995, σελ.109).

3. ΟΡΙΣΜΟΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΜΕ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ

Ο Dunham ορίζει την κοινωνική εργασία με κοινότητα σαν μια διαδικασία που επιφέρει και διατηρεί μια εναρμόνιση ανάμεσα στις βοηθητικές πηγές της Κοινωνικής Πρόνοιας και τις κοινωνικές ανάγκες μέσα σε μια γεωγραφική περιοχή ή ένα ειδικό τομέα εργασίας. Η Carter βρίσκει αυτόν τον ορισμό ανεπαρκή, για να αποδώσει την «ιδιομορφία των δραστηριοτήτων που επιδρούν στη διαδικασία της κοινωνικής εργασίας με κοινότητα». Η συγγραφέας βλέπει την κοινωνική εργασία με κοινότητα σαν μια μέθοδο και μια διαδικασία που περιέχει τα παρακάτω κοινά στοιχεία :

- α) κοινωνική μελέτη και διάγνωση,
- β) εκτίμηση των εσωτερικών δυνάμεων της κατάστασης,
- γ) χρήση των βοηθητικών μέσων,
- δ) τροποποίηση και αλλαγή και
- ε) αξιολόγηση. (Ζωγράφου, 1992, σελ.50).

Σύμφωνα με την Carter, η κοινωνική εργασία με κοινότητα, περιλαμβάνει οργανωτικές, ηγετικές και συντονιστικές δραστηριότητες, δημόσιες σχέσεις, επιμορφωτικές και παιδαγωγικές δραστηριότητες, διοικητική και γραφική εργασία, έρευνα και συλλογή στοιχείων. Ο Ross νοεί την κοινωνική εργασία με κοινότητα σαν μια «διαδικασία, στην οποία μια κοινότητα εξακριβώνει τις ανάγκες και τους στόχους της, τους ταξινομεί και τους ιεραρχεί, αναπτύσσει εμπιστοσύνη και τη θέληση να ενεργοποιήσει τις εσωτερικές και εξωτερικές πηγές για την ικανοποίηση των αναγκών, να ενεργοποιηθεί δηλαδή σ' αυτή την κατεύθυνση και μ' αυτόν τον

τρόπο να καλλιεργήσει το πνεύμα συνεργασίας και αλληλεγγύης για την επίτευξη των στόχων αυτών». Ο Specht βλέπει την κοινωνική εργασία με κοινότητα σαν μια διαδικασία ευαισθητοποίησης, ενεργοποίησης και κινητοποίησης των ενδιαφερομένων, για την απαίτηση και επιβολή των δικαιωμάτων τους ακόμη και με τη σύγκρουση (π.χ. άρνηση πληρωμής φόρου, άρνηση στρατιωτικής θητείας, διαμαρτυρίες, καταλήψεις κ.λ.π.) στο πλαίσιο του συστήματος. Ο Alinsky νοεί την κοινωνική εργασία με κοινότητα σαν δράση των καταπιεσμένων στο πλαίσιο της αυτοοργάνωσης με σκοπό την απόκτηση δύναμης. Ο συγγραφέας απορρίπτει τη συνεργασία με τις παραδοσιακές Κοινωνικές Υπηρεσίες. (Ζωγράφου, 1992, σελ.51).

B. ΠΛΑΙΣΙΑ ΑΣΚΗΣΗΣ Κ.Ε.Κ.

1. ΕΙΔΗ ΚΟΙΝΟΤΗΤΩΝ

Οι διάφορες κοινότητες μπορεί να ταξινομηθούν με βάση την κύρια λειτουργία ή άλλα χαρακτηριστικά τους. Ο Dunham αναφέρει τις εξής κατηγορίες για την ταξινόμηση κοινοτήτων : 1) μέγεθος του πληθυσμού : χωριά, κωμοπόλεις, πόλεις, μητροπολιτικές περιοχές, μεγαλουπόλεις, 2) οικονομική βάση της κοινότητας : γεωργική, βιομηχανική, εμπορική κ.α., 3) σχέση της κοινότητας με τη δημόσια διοίκηση π.χ. πρωτεύουσα κράτους, νομού, επαρχίας και 4) ειδικά πολιτιστικά χαρακτηριστικά π.χ. περιοχή στην οποία συχνάζουν κάποιες κατηγορίες ατόμων, κατοικούν πρόσφυγες, τσιγγάνοι, φοιτητές, τουρίστες. Μια κοινότητα μπορεί να ταξινομηθεί σε περισσότερες από μια κατηγορίες. Το σχήμα ταξινόμησης χρησιμεύει για τη συλλογή στοιχείων και τη μελέτη της κοινότητας από το στέλεχος κοινοτικής εργασίας. Ανάλογα με την κοινότητα

στην οποία εργάζεται το στέλεχος κοινοτικής εργασίας, παρουσιάζονται διαφορετικά κοινωνικά προβλήματα και φυσικά απαιτούνται διαφορετικές μορφές και μέθοδοι παρέμβασης. (Σταθόπουλος, 1995, σελ. 113).

2. ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ & ΓΕΙΤΟΝΙΑ - ΠΛΑΙΣΙΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΑΡΟΧΗ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ

Συνεχίζοντας, ο Σταθόπουλος αναφέρει (σελ.113), ότι μια άλλη προοπτική θεωρητικού προβληματισμού περιέχει η βιβλιογραφία που εξετάζει τις έννοιες κοινότητα και γειτονιά, και τις σχέσεις μεταξύ τους, είναι μια διάσταση ιδιαίτερα χρήσιμη στην πρακτική της κοινοτικής εργασίας. Η κοινοτική εργασία, ως μέθοδος επαγγελματικής παρέμβασης στην κοινότητα, γίνεται πιο αποτελεσματική, όταν μπορούμε να προσδιορίσουμε σε τι είδους κοινότητα (με ποια χαρακτηριστικά, κοινωνικά, οικονομικά, δημογραφικά, πολιτιστικά), και με ποιους βραχυπρόθεσμους και μακροπρόθεσμους στόχους γίνεται η παρέμβαση. Οι στρατηγικές, οι μέθοδοι και τεχνικές της κοινοτικής εργασίας αλλάζουν ανάλογα με τη θεωρητική ανάλυση της κοινότητας, που καθοδηγεί τις ενέργειες και δραστηριότητες του στελέχους κοινοτικής εργασίας.

Η σημασία της μελέτης της κοινότητας, για την κοινοτική εργασία ειδικά και την κοινωνική εργασία γενικότερα, συνδέεται με το γεγονός ότι η κοινότητα θεωρείται φορέας και πλαίσιο παροχής υπηρεσιών (care provider), αλλά και αποδέκτης (care receiver) υπηρεσιών της κοινωνικής πρόνοιας, με την ευρύτερη έννοια του όρου. Η κοινότητα, ως τοπική αυτοδιοίκηση ή ως τοπική κυβέρνηση (όπως είναι πιο γνωστή στη Βρετανία), έχει αρμοδιότητα να παρέχει υπηρεσίες στον πληθυσμό. Η ευθύνη για τέτοιες υπηρεσίες, μπορεί να περιλαμβάνει την εκπαίδευση, τη δημόσια ψυχαγωγία, κέντρα

νεότητας, λέσχες γερόντων, όπως τα ΚΑΠΗ στην Ελλάδα (τα οποία είναι νομικά πρόσωπα ιδιωτικού δικαίου στο πλαίσιο λειτουργίας της τοπικής αυτοδιοίκησης), βρεφονηπιακούς σταθμούς κ.λ.π.

Με τον όρο κοινότητα μπορεί να εννοούμε την αποκέντρωση και παροχή κρατικών υπηρεσιών σε επίπεδο γειτονιάς, ώστε οι παρεχόμενες υπηρεσίες και τα προγράμματα να γίνονται προσιτά στον πληθυσμό. Τα κοινοτικά κέντρα υγείας και ψυχικής υγείας ανήκουν σ' αυτήν την κατηγορία. Ο όρος κοινότητα περιλαμβάνει επίσης την παροχή υπηρεσιών από οργανώσεις, συλλόγους και άλλους φορείς, με σκοπό την κάλυψη κοινωνικών αναγκών των μελών τους ή του πληθυσμού της κοινότητας. Οι σύλλογοι (πολιτιστικοί, αθλητικοί, ψυχαγωγικοί, θρησκευτικοί, φιλανθρωπικοί), που ιδρύονται, δρουν σε κάθε σχεδόν κοινότητα, άμεσα ή έμμεσα και παρέχουν ανάλογες υπηρεσίες.

Άτυπα και τυπικά κοινωνικά δίκτυα φροντίδας, όπως είναι οι ομάδες αυτοβοήθειας και αλληλοβοήθειας ατόμων με κοινά προβλήματα ή ανάγκες, παρέχουν χρήσιμες υπηρεσίες. Τέτοιες ομάδες υποστήριξης είναι γνωστές μεταξύ αλκοολικών, γονέων με παιδιά που πάσχουν από διανοητικές ή σωματικές διαταραχές, ατόμων που υφίστανται κοινωνική καταπίεση και διεκδικούν κοινωνικά και ατομικά δικαιώματα, όπως είναι πρώην ψυχικά ασθενείς, αποφυλακισμένοι, άνεργοι, ομοφυλόφιλοι, χρήστες ναρκωτικών κ.λ.π.

Η «κοινότητα» λοιπόν, είτε ως γεωγραφική περιοχή και διοικητική μονάδα, είτε ως μορφή συλλογικής δράσης, έχει ένα σημαντικό ρόλο στην παροχή υπηρεσιών σε ειδικές ομάδες ή σε ολόκληρο τον πληθυσμό. (Σταθόπουλος, 1995, σελ.115).

Η κοινότητα ως αποδέκτης υπηρεσιών συνδέεται με την αντίληψη, ότι η παρέμβαση στην κοινότητα είναι δυνατή, αλλά και

απαραίτητη για την σταθεροποίηση των κοινωνικών σχέσεων πρωτογενών και δευτερογενών ομάδων σε γειτονιές, συνοικίες, κοινότητες που αντιμετωπίζουν έντονη αλλοίωση των κοινωνικών, δημογραφικών ή περιβαλλοντικών χαρακτηριστικών τους. Στη δεκαετία του '80, πολλά απ' τα προγράμματα αστικής αναγέννησης και ανάπλασης, εμπνέονταν απ' αυτή την αντίληψη της ενεργούς παρέμβασης. Στη Βρετανία, η προσπάθεια για παροχή υπηρεσιών σε επίπεδο γειτονιάς έχει προκαλέσει αντιφατικές εκτιμήσεις. Ο όρος «φροντίδα στην κοινότητα» αφορά την μεταφορά και εγκατάσταση στην κοινότητα ατόμων τα οποία ήταν τρόφιμοι διαφόρων ιδρυμάτων, όπως ψυχιατρείων φυλακών, οίκων ευγηρίας. Ο όρος «κοινοτική φροντίδα» σημαίνει ότι η κοινότητα αναλαμβάνει τη φροντίδα των ατόμων για τα οποία στο παρελθόν είχαν την ευθύνη δημόσιες υπηρεσίες. Στην πραγματικότητα όμως, τη φροντίδα αυτού του είδους παρέχουν γυναίκες, συνήθως μη αμοιβόμενες, ιδιαίτερα σε περιοχές υψηλής ανεργίας. Με άλλα λόγια, στο όνομα της ανάληψης ευθύνης, για την παροχή υπηρεσιών στους κατοίκους από την κοινότητα, οι γυναίκες αυτές επωμίζονταν το βάρος χωρίς κοινωνική αναγνώριση και οικονομική αμοιβή. Συγγραφείς από το φεμινιστικό, κυρίως, χώρο υποστηρίζουν ότι η περικοπή δαπανών και η κατάργηση επιχορηγούμενων από το κράτος προγραμμάτων δείχνει την πρόθεση της κυβέρνησης για εξοικονόμηση χρημάτων. Συνεπώς η φροντίδα στην κοινότητα κατέληξε σε μια μείωση των παρεχομένων υπηρεσιών (ποσότητα) αλλά και στην υποβάθμισή τους (ποιότητα). Η έκθεση Barclay (1983) εκφράζει τη διαφορετική άποψη, πως πρόθεση της κυβέρνησης είναι η αποκέντρωση των υπηρεσιών, η μεγαλύτερη συμμετοχή των κατοίκων στην καταγραφή και ιεράρχηση των κοινωνικών αναγκών και η ανάληψη τοπικών πρωτοβουλιών για την κάλυψη τους, διαβεβαιώνει παράλληλα ότι η

οικονομική υποστήριξη θα συνεχιστεί. Όμως, αυτό δεν γίνεται εύκολα πιστευτό, κρίνοντας από την ακολουθούμενη νεοφιλελεύθερη πολιτική που τείνει στην ιδιωτικοποίηση του τομέα της κοινωνικής πρόνοιας. (Σταθόπουλος, 1995, σελ.116).

Η γειτονιά είναι το πλαίσιο για την κοινοτική φροντίδα στο επίπεδο της γειτονιάς κυρίως, υπάρχει η δυνατότητα της άμεσης επαφής μεταξύ των κατοίκων. Σε στιγμές κάποιας έκτακτης ανάγκης καταφεύγουμε στους γείτονες για βοήθεια. Όπως τονίζει η Keller

«Οι γείτονες είναι κάτι μεταξύ συγγενών και φίλων όσον αφορά τα συναισθήματα και τις υποχρεώσεις μεταξύ τους. Περιμένουμε από τους γείτονες να συμπαρασταθούν ο ένας στον άλλο σε κατάσταση κρίσης, να δείχνουν κάποιο βαθμό κοινωνικότητας και ο καθένας να κάνει ότι χρειάζεται για τη διατήρηση της τάξης και της καθαρότητας.»

Πάντως στη Βρετανία, η διαμάχη στο θέμα της πολιτικής για την αποκέντρωση των υπηρεσιών σε επίπεδο γειτονιάς, δεν έχει λήξει. Η κάθε πλευρά προσπαθεί να υποστηρίξει τις θέσεις της, με αναφορές σε πειστικά περιστατικά και ανάλογα με την ιδεολογικά τοποθέτησή της.

Στην κοινωνιολογική έρευνα, πολύ συχνά, η έννοια της γειτονιάς έχει υποκαταστήσει την έννοια της κοινότητας, γιατί είναι ευκολότερη η περιγραφή των γεωγραφικών ορίων μιας γειτονιάς και η μελέτη των μορφών επικοινωνίας. Η γειτονιά ταυτίζεται πιο συχνά με τον εγγύτερο χώρο διαμονής των ανθρώπων και λιγότερο με την κοινωνική σύμπνοια και αλληλεγγύη, που είναι χαρακτηριστικά μιας κοινότητας. (Σταθόπουλος, 1995, σελ.115).

Η γειτονιά είναι η πιο μικρή οροθετημένη περιοχή μιας πόλης ή μέρος αυτής. Αυτός είναι ένας πολύ απλός ορισμός αλλά όχι

ιδιαίτερα επεξηγηματικός. Απ' την άλλη μεριά είναι δύσκολο να πεις επακριβώς τι είναι μια γειτονιά. Υπάρχει όμως μια σειρά οδηγιών που μπορούν να χρησιμοποιηθούν στην προσπάθεια να οριστούν οι γειτονιές μιας πόλης. Τα χαρακτηριστικά μιας γειτονιάς είναι :

α) ότι είναι ξεκάθαρα έγκλειστη π.χ. από βασικούς δρόμους.

β) ότι υπάρχουν κάποια καθαρά σημεία συνάντησης ή αναγνώρισης. Αυτά μπορεί να 'ναι ένας δρόμος με μαγαζιά, ένας σταθμός, ένα σχολείο, ένα πάρκο κ.α.

γ) ότι η περιοχή έχει την ιστορία της.

δ) ότι τα κτίρια είναι ευρέως του ιδίου τύπου και κτισμένα την ίδια περίοδο.

ε) ότι οι κάτοικοι είναι γενικά του ιδίου τύπου, ότι υπάρχουν σειρές κοινωνικών προβλημάτων στην περιοχή. Αυτά μπορεί να 'ναι κοινωνικά, κυκλοφοριακά, έλλειψη ανοικτών χώρων, ερειπωμένα κτίρια κ.λ.π.

στ) ότι κάτι πρέπει να συμβεί στην περιοχή που επηρεάζει όλους τους κατοίκους π.χ. μια ανακαίνιση, μια πρωτοβουλία αναδιοργάνωσης των δρομολογίων κυκλοφορίας κ.λ.π. (Handbook on neighbourhood planning p.7-13).

Μια παλιά γειτονιά συχνά θα πρέπει να χωριστεί σε μια σειρά διαφορετικών περιοχών ή τετραγώνων, το καθένα με το δικό του χαρακτήρα και κατοίκους. Πάντως η γειτονιά, σαν ολότητα, θα έχει ακόμα μια ταυτότητα που τη διαφοροποιεί απ' όλες τις άλλες γειτονιές της πόλης.

Η δυσκολία οροθέτησης της γειτονιάς δε θα έπρεπε να αποτρέπει τον κόσμο απ' το καθήκον του να χωρίσει την πόλη. Υπάρχουν πολλοί τρόποι να οροθετήσει μια γειτονιά αλλά η

διαδικασία δε θα έπρεπε να περιέχει «μόνο» το σχεδιασμό κάποιων λίγο ως πολύ αυθαίρετων συνόρων.

Ο βασικός παράγοντας είναι τα άτομα να δένονται με την περιοχή και να νοιώθουν ότι ζούν σ' αυτή τη γειτονιά. Αν τα άτομα σε μια οροθετημένη περιοχή λένε : «Ζώ στην ... γειτονιά» αυτό είναι το πρώτο σημάδι ότι η γειτονιά υφίσταται.

Αυτή η αναγνώριση της γειτονιάς δε συναντάται παντού και δε γίνεται βέβαια αισθητή από όλους τους κατοίκους. Μπορεί να δημιουργηθεί όμως με την πρωτοβουλία ενός πλάνου γειτονιάς. (Experience gained from the Gasvej Neighbourhood project 1987-1991, pages 13 - 15).

Γ. Κ.Ε.Κ. ΜΙΑ ΓΕΝΙΚΗ ΘΕΩΡΗΣΗ

1. ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ

α) Η Κ.Ε.Κ. ΣΤΗΝ ΑΓΓΛΙΑ

Σύμφωνα με τον Ζωγράφου (1992, σελ.41), η Αγγλία κατέχει μια ιδιαίτερη θέση στην ιστορία της κοινωνικής εργασίας με κοινότητα, διότι εκεί δημιουργήθηκε το «κίνημα κοινοτικών εστιών» (settlements movement), που είναι ένας από τους σπουδαιότερους προδρόμους της κοινωνικής εργασίας με κοινότητα με αρχή το Λονδίνο. Τον 19^ο αιώνα η συσσώρευση του κεφαλαίου, σε συνδυασμό με τη βιομηχανική επανάσταση και η αναγκαστική μετακίνηση μεγάλων μαζών του αγροτικού πληθυσμού προς τα βιομηχανικά κέντρα, οδήγησε σε μεγάλη εκμετάλλευση, μέχρι τη φυσική εξολόθρευση των μαζών αυτών. Μια ομάδα φιλομαθών αστών του Πανεπιστημίου της Οξφόρδης «ανακάλυψε την ιδέα εγκατάστασης μορφωμένων ανδρών και γυναικών σε διάφορες συνοικίες της πόλης, όπου διέμεναν μεγάλα ποσοστά προλεταρίων,

με σκοπό να βοηθήσουν το προλετάριο με κοινωνική εργασία, δημιουργώντας έτσι μια γέφυρα με τους απόκληρους απόκληρους».

Οι εστίες ήταν σχεδιασμένες σαν κοινόβια και κέντρα επιμόρφωσης.

Την εποχή αυτή έχουμε μια διαφοροποιημένη κοινωνική βοήθεια, που εγκαταλείπει τη μεσαιωνική αρχή παροχής ατομικής ελεημοσύνης, η οποία δεν μπορούσε πλέον να ελέγξει την μαζική αθλιότητα. Με τη συνοικιακή βοήθεια που είχε σκοπό την ανάπτυξη των ατομικών δυνάμεων των ενδιαφερομένων έχουμε μια νέα μέθοδο προσέγγισης και κοινωνικής ένταξης των μαζών με παράλληλη ανάπτυξη του συστήματος κοινωνικής πρόνοιας. Η κίνηση αυτή ήθελε να δημιουργήσει ένα νέο κόσμο με την ανάπτυξη της «κοινωνικής κατανόησης, της αυτονομίας και της αυτοβοήθειας». Εκτός από τις γενικές αρχές, το «settlements movement» είχε πληθώρα στόχων που είχαν σαν σκοπό την εξασφάλιση ίσων ευκαιριών για όλα τα κοινωνικά στρώματα. Η «πολιτική ουδετερότητα» δείχνει ότι η κοινωνική εργασία με κοινότητα ακόμη και σ' αυτό το αρχικό της στάδιο είχε «διπλό χαρακτήρα, ο οποίος καθορίζει την κοινωνική εργασία με κοινότητα και την κοινωνική εργασία μέχρι σήμερα». Από τη μια μεριά αναγνωρίζονται τα κοινωνικά προβλήματα σαν αποτέλεσμα της κοινωνικής δομής και λαμβάνονται μέτρα για την αλλαγή του περιβάλλοντος και από την άλλη μεριά η «πολιτική ουδετερότητα» και η καλλιέργεια της ουτοπίας της άρσης των ταξικών διαφορών δείχνουν, ότι οι προσπάθειες αυτές των αστών αποσκοπούσαν στη δημιουργία ανεκτικότερων συνθηκών διαβίωσης. (Ζωγράφου, 1992, σελ.42).

β. Η Κ.Ε.Κ. ΣΤΗΝ ΑΜΕΡΙΚΗ

Συνεχίζοντας ο Ζωγράφου (σελ.43) αναφέρει ότι η κοινωνική εργασία με κοινότητα άρχισε βασικά στην Αμερική κατά την διάρκεια και μετά το τέλος του εμφυλίου (1861 - 1865). Στο βορρά το μεγάλο ρεύμα των μεταναστών από την Ευρώπη δεν μπορούσε να απορροφηθεί λόγω των καταστροφών του πολέμου. Ενώ η κυβέρνηση είχε δημιουργήσει τις κατάλληλες προϋποθέσεις υποδομής για τη βιομηχανική ανάπτυξη, δεν είχε λάβει σχεδόν κανένα μέτρο για την αντιμετώπιση των κοινωνικών συνεπειών της. Η κοινωνική εργασία με κοινότητα αρχίζει να διαμορφώνεται το έτος 1973 με τη δημιουργία των πρώτων φιλανθρωπικών οργανώσεων (charity organisation societies). Το 1886 δημιουργήθηκε σύμφωνα με το αγγλικό πρότυπο στη Νέα Υόρκη, η πρώτη «κοινοτική εστία», με πρωτοβουλία του καθηγητή του Πανεπιστημίου Νέας Υόρκης, Stanton Poit, μερικών φοιτητών και πολιτών, που είχαν τους ίδιους στόχους με τους Άγγλους ιδρυτές των εστιών. Έτσι λοιπόν, νέα άτομα από τα μεσαία και ανώτερα κοινωνικά στρώματα, στις διάφορες εστίες (κέντρα επικοινωνίας και επιμόρφωσης), έδειχναν στους εργάτες και στους φτωχούς των φτωχών γειτονιών μια έμπρακτη αλληλεγγύη. Επί του προκειμένου, χρησιμοποιείται για πρώτη φορά ο όρος «κοινωνική εργασία».

Η ανάγκη για το συντονισμό των διαφόρων προγραμμάτων και βοηθητικών μέτρων δημιούργησε την ιδέα της «Community organisation», που υλοποιήθηκε το 1877 στο Buffalo. Ενώ οι φιλανθρωπικές οργανώσεις ασχολούνται κυρίως με την παροχή βοήθειας για το άτομο, οι θεμελιωτές των «Settlements» ενδιαφέρονται βασικά για την εξάλειψη των περιβαλλοντικών παραγόντων των κοινωνικών προβλημάτων.

Το κίνημα των κοινοτικών εστιών συμπεριλαμβάνει μεταξύ άλλων και άτομα που αγωνίζονται ενάντια στις φυλετικές διακρίσεις και στην άνιση μεταχείριση των γυναικών. Η εξέλιξη αυτή επιφέρει την κατάργηση των «βοηθών των πτωχών».

Τη δεκαετία του '20 οι κοινωνικοί λειτουργοί μετατοπίζουν το ενδιαφέρον τους από τη «μαζική βελτίωση» (mass betterment) στην «ατομική βελτίωση» (individual betterment) με μοναδικό επαγγελματικό εργαλείο τη μέθοδο της «case work». Παρά το γεγονός ότι η κοινωνική εργασία με ομάδα και η κοινωνική εργασία με κοινότητα μπαίνουν στο περιθώριο, η κοινοτική ανάπτυξη χρησιμοποιείται πάλι σαν ένα εργαλείο αντιμετώπισης των προβλημάτων που εμφανίζονται κατά την οικονομική κρίση της δεκαετίας του '30, όπου οι κοινωνικοί λειτουργοί χρησιμοποιούνται σε διάφορα προγράμματα δημιουργίας εργασίας, γεωργικής ανάπτυξης σε νέους συνοικισμούς και σε τοπικά μέτρα για τις κοινωνικά αδικούμενες πληθυσμιακές ομάδες. Έτσι λοιπόν καθιερώνεται ο όρος της «κοινοτικής ανάπτυξης» σαν τονισμός της κοινοτικής οργάνωσης που υλοποιείται κατά κύριο λόγο στις επαρχιακές υποβαθμισμένες περιοχές. (Ζωγράφου, 1992, σελ.46).

Κάπου στα τέλη του 1950 έχουμε και τη δημιουργία των πρώτων προγραμμάτων εκπαίδευσης στην κοινωνική εργασία με κοινότητα. Ο Oelschtigel διαπιστώνει γενικότερα ότι στην Αμερική η κοινωνική εργασία με κοινότητα χαρακτηρίζεται από αντιφατικές τάσεις. Από τη μια μεριά υπάρχει η «ριζοσπαστική - δημοκρατική, σοσιαλιστική κατεύθυνση» και από την άλλη η «επίσημη γραμμή» της κοινωνικής εργασίας με κοινότητα που προσανατολίζεται σε «πρότυπα κοινωνικού σχεδιασμού και τεχνολογικά πρότυπα ή στην ανοικοδόμηση τοπικών κοινοτήτων». (Ζωγράφου, 1992, σελ.47).

2. ΑΙΤΙΑ ΑΣΚΗΣΗΣ Κ.Ε.Κ.

Τα τελευταία χρόνια σημειώθηκε ένα νέο ενδιαφέρον για τη ζωή στο επίπεδο της τοπικής κοινότητας. Το ενδιαφέρον αυτό γεννήθηκε σαν ένα αποτέλεσμα της έκφρασης των κοινωνικών δυνάμεων στη ζωή των ομάδων ατόμων σε όλο τον κόσμο. Επειδή όμως υπάρχουν μάλλον διαφορετικά στάδια ανάπτυξης ή διαφορετικοί τρόποι ζωής σε πολλές χώρες, οι κοινωνικές αυτές δυνάμεις εκδηλώνονται με διαφορετικές μορφές και δημιουργούν αυτό που φαίνεται να αποτελεί ένα πού διαφορετικό σύνολο προβλημάτων. (Ross, 1985, σελ.21).

Στις χώρες που έχουν σχετικά προχωρήσει στους τομείς εκβιομηχανοποίησης και της αστικοποίησης, το επίκεντρο της ανησυχίας αποτελεί η απώλεια της κοινότητας, σαν μιας μορφής της κοινωνικής και ηθικής σχέσης. Πραγματικά, όπως τόνισε ο Nishet, η σύγχρονη δημοτικότητα όρων, όπως : αποοργάνωση, διάλυση, παρακμή, ανασφάλεια, κατάρρευση, αστάθεια και τα παρόμοια, έχει σχέση με τις βάσεις που επικρατούν στη ζωή της κοινότητας στις εκβιομηχανισμένες χώρες. Το αστικό κέντρο είναι απρόσωπο, χωρίς συνοχή, μια άχρηστη πολιτική, και κοινωνική ομάδα που δεν προσφέρει κατάλληλο έδαφος για πλήρη ανάπτυξη της προσωπικότητας. Στα μεγάλα μητροπολιτικά κέντρα είναι πολύ μικρή η έννοια του «ανήκειν» είτε το συναίσθημα της ταύτισης, είτε η στενή σχέση με τους άλλους. Η μοναξιά, η αγωνία, η κατάπτωση, η νεύρωση επικρατούν και πατάσσουν σκληρά την προσπάθεια που κάνει ο άνθρωπος για να αποκτήσει την αξιοπρέπεια, την σταθερότητα και την ευτυχία. Για τους λόγους αυτούς επομένως, παρουσιάστηκε, όπως έχει αναφερθεί, νέο ενδιαφέρον για τη κοινότητα στις κοινωνίες που έχουν εκβιομηχανιστεί. Το ενδιαφέρον αυτό εκδηλώθηκε με πολύ ποικίλους τρόπους. Η εκκένωση, η

επανάδρουση ή η αποκέντρωση της πόλης, η δημιουργία ουσιαστικών σχημάτων για την ανάπτυξη στοιχειωδών σχέσεων που ν' αντικαταστήσουν τα παλιά σχήματα της ομαδικής ζωής και διάφορα άλλα προγράμματα, έχουν όλα τους συνηγόρους τους. Στο τομέα της κοινοτικής οργάνωσης, τα κυριότερα επίκεντρα προσοχής, αποτέλεσαν οι απόπειρες για την ανάπτυξη : α) κοινοτήτων ειδικού ενδιαφέροντος με περιεχόμενο όπου οι πολίτες σαν μέλη των κοινοτήτων αυτών να μπορούν να έχουν κάποιο συναίσθημα ότι ανήκουν και ελέγχουν το περιβάλλον τους και β) μιας νέας έννοιας της γειτονιάς μέσα στη μεγάλη μητροπολιτική περιοχή με τη συγκρότηση συμβουλίων από τους πολίτες και άλλων μορφών οργάνωσης στο επίπεδο γειτονιάς. (Ross, 1985, σελ.23).

Στις λιγότερο αναπτυγμένες χώρες το πρόβλημα είχε διαφορετικό επίκεντρο. Στις χώρες αυτές βρίσκει κανείς, γενικά, κοινότητες που έχουν σχετικά κάποια συνοχή, στενούς συγγενικούς δεσμούς και γενικά στενές σχέσεις μεταξύ των ατόμων. Ισχυρές όμως πολιτικές, οικονομικές και ανθρωπιστικές δυνάμεις εργάζονται για να διεγείρουν τις χώρες αυτές να αλλάξουν, να «αναπτυχθούν», να υιοθετήσουν σύγχρονες τεχνικές εργασίας και ζωής. (Ross, 1985, σελ.24).

Σύμφωνα με τον Τσαούση (1991, σε.125), άλλο ένα αίτιο άσκησης της Κ.Ε.Κ., εκτός απ' την απώλεια της κοινότητας κατά Ross, είναι και η διατάραξη της κοινωνικής συνοχής με σημείο εστίασης το κοινωνικό πρόβλημα.

Με τον όρο κοινωνικό πρόβλημα υποδηλώνεται μια κατάσταση που προκαλεί δυσφορία σ' ένα σημαντικό τμήμα του κοινωνικού συνόλου. Ένα τμήμα του κοινωνικού συνόλου είναι σημαντικό είτε γιατί κατέχει δεσπόζουσα θέση είτε γιατί αποτελεί μια αριθμητικά σοβαρή μερίδα. Από την άλλη μεριά, μια κατάσταση

προκαλεί δυσφορία, όχι μόνο γιατί ενοχλεί ή είναι ανεπιθύμητη αλλά και γιατί δεν αντιμετωπίζεται σωστά ή έγκαιρα ή διότι δεν προλαμβάνεται η εμφάνιση ή η επιδείνωση της. Η δυσφορία εκφράζει τελικά μια αρνητική αξιολόγηση των υφιστάμενων σχέσεων ή της συλλογικής ενέργειας που παράγει, συντηρεί ή επιτείνει μια δυσάρεστη κατάσταση. Η δυσφορία εκδηλώνει έτσι μια διατάραξη ή κάμψη της κοινωνικής συνοχής. Την αίσθηση αυτή προσπαθούσαν να δώσουν όροι όπως κοινωνική παθολογία ή κοινωνική αποδιοργάνωση που χρησιμοποιήθηκαν κατά καιρούς από διάφορους συγγραφείς. (Τσαούση, 1991, σελ.125).

Μια κατάσταση προκαλεί δυσφορία γιατί δεν ανταποκρίνεται προς αυτό που θα έπρεπε και θα μπορούσε να είναι. Η δυσφορία είναι έτσι αποτέλεσμα μιας σύγκρισης αυτού που υπάρχει με κάτι άλλο που θεωρείται πως είναι επιθυμητό και εφικτό. Αυτό σημαίνει ότι μια κατάσταση κρίνεται ανεπιθύμητη, απορριπτέα είτε γιατί είναι αυτή που είναι, είτε γιατί αξιολογείται με νέο τρόπο, ύστερα από μια αλλαγή των αντιλήψεων για το τι είναι επιθυμητό και εφικτό. Τα περισσότερα ίσως από τα κοινωνικά προβλήματα στις σύγχρονες κοινωνίες οφείλονται στο δεύτερο αυτό λόγο, στην μεταβολή των στάσεων απέναντι στις σχέσεις και στα πράγματα, που προέρχονται από την μεταβολή των αντιλήψεων για το τι θα έπρεπε και τι θα μπορούσε να υπάρχει. (Τσαούση, 1991, σελ.125-126).

3. Η Κ.Ε.Κ. ΩΣ ΜΕΘΟΔΟΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ (ΠΡΟΫΠΟΘΕΣΕΙΣ ΚΑΙ ΟΡΟΙ)

Σύμφωνα με την Χρ. Βάγια (1994, σελ.31), η εργασία με κοινότητες σαν μέθοδος κοινωνικής εργασίας, βασίζεται σε ορισμένες προϋποθέσεις και όρους. Σαν παράδειγμα αναφέρονται μερικές βασικές προϋποθέσεις :

1. Ασχολείται με προβλήματα που η κοινότητα αναγνωρίζει και παραδέχεται σαν προβλήματα της. Φυσικά ο κοινωνικός λειτουργός βοηθά στην αναγνώριση των αναγκών και των προβλημάτων εκ μέρους της κοινότητας.

2. Αναπτύσσει στο έπακρο την αυτοκατεύθυνση της κοινότητας και την ικανότητά της να αποφασίζει για το μέλλον της.

3. Υποβοηθά τη συμμετοχή της κοινότητας στις λύσεις των προβλημάτων με προγράμματα αυτοβοήθειας.

4. Βλέπει την κοινότητα σαν μια οντότητα, η εξέλιξη της οποίας εξαρτάται από ολοκληρωμένα προγράμματα ανάλογα με το δυναμικό της κοινότητας και τους πόρους της.

5. Βοηθά ώστε τα κοινοτικά προγράμματα που αναπτύσσονται, παράλληλα με την άμεση λύση στην οποία αποβλέπουν, να αποσκοπούν στην ολοκλήρωση της κοινότητας.

6. Ενθαρρύνει, ενισχύει και δημιουργεί το «γνώθι σ' αυτόν» της κοινότητας και την ολοκληρωτική ανάπτυξή της μέσω της λύσης των προβλημάτων με την ίδια τη συμμετοχή της. Δηλαδή με τη χρησιμοποίηση στοιχείων και έρευνας και με την εφαρμογή προγραμμάτων ο κοινωνικός λειτουργός βοηθά την κοινότητα να χρησιμοποιήσει στο έπακρο το δυναμικό της.

7. Ερμηνεύει στην κοινότητα την ανάγκη της δημιουργίας προγραμμάτων και τονίζει τις συνέπειες της έλλειψης αναγκαίων υπηρεσιών και την αξία της πρόληψης κοινοτικών προβλημάτων. Είναι πάντα ευκολότερο και κοστίζει λιγότερο να προλάβει παρά να θεραπεύσει κανείς κοινοτικές ανάγκες. Κατ' ανάγκη συνεπώς βλέπει την κοινότητα και την εξέλιξη της όχι μόνο όπως είναι σήμερα, αλλά προβάλλει το ρυθμό αύξησης ή ελάττωσης στο μέλλον.

Ο κοινωνικός λειτουργός που ασχολείται κυρίως με εργασία με κοινότητες πρέπει να έχει ειδικευμένες γνώσεις της κοινότητας όπου εργάζεται και των πόρων της. Πρέπει να καταλαβαίνει τα προγράμματα των κυριότερων κρατικών οργανώσεων και τα προγράμματα ιδιωτικών οργανισμών ως και το ρόλο τους στο όλο σύστημα πρόνοιας της κοινότητας. (Χρ. Βάγια, 1994, σελ.31).

Η οικονομική βάση της εργασίας με κοινότητες είναι σήμερα εκτεταμένη και περίπλοκη σαν τη βιομηχανοποιημένη κοινωνία που εξυπηρετεί. Σε μεγάλο βαθμό η κοινωνική εργασία είναι οικονομική δραστηριότητα μεγάλης κλίμακας.

Έτσι είναι απαραίτητο να ξέρει ο κοινωνικός λειτουργός εργασίας με κοινότητες τους οικονομικούς πόρους που χρηματοδοτούν τα κοινωνικά προγράμματα, τον τρόπο χρηματοδότησης και εξεύρεσης χρημάτων και τη μέθοδο κατανομής και χρησιμοποίησης χρημάτων για κοινωνικά προβλήματα στη κοινότητα. Παράλληλα, πρέπει να ξέρει το κόστος για τη σωστή εφαρμογή προγραμμάτων κοινοτικής εργασίας και τη τεχνική καθορισμού και προγραμματισμού του κόστους. Η οικονομική βάση της κοινοτικής εργασίας είναι κάτι που ο κοινωνικός λειτουργός εργασίας με κοινότητες δε μπορεί να αγνοήσει. Είναι συνήθως η βάση του κοινωνικού προγραμματισμού. (Χρ. Βάγια, 1994, σελ.32).

Παράλληλα πρέπει ο κοινωνικός λειτουργός εργασίας με κοινότητες να ξέρει διοικητική θεωρία και αρχές διοίκησης οργανώσεων και προγραμμάτων. Οι περισσότερες αποτυχίες προγραμμάτων κοινωνικής εργασίας οφείλονται στην έλλειψη διοικητικών γνώσεων και πείρας και στην κακή διοικητική διάρθρωση οργανώσεων ή προγραμμάτων. Η ύπαρξη οργανώσεων χαμηλού επαγγελματικού επιπέδου και η εφαρμογή προγραμμάτων με φτωχά αποτελέσματα συχνά οφείλεται σε κακή σύλληψη της

διοικητικής διάρθρωσης της οργάνωσης ή του προγράμματος. (Χρ. Βάγια, 1994, σελ.32).

4. ΑΞΙΕΣ ΤΗΣ Κ.Ε.Κ.

Σύμφωνα με τον Σταθόπουλο (1995, σελ. 31), η κοινοτική εργασία, ως μέθοδος παρέμβασης στην κοινότητα, στηρίζεται σε κάποιες αξίες. Η έκθεση Gulbenkian παραθέτει τις βασικές αρχές, που διαδραματίζουν καθοριστικό ρόλο στην άσκηση της κοινοτικής εργασίας. Μια βασική αρχή είναι η πεποίθηση, ότι ο άνθρωπος έχει μεγαλύτερη αξία από τις διάφορες πολιτικές και προγράμματα. Οι οργανώσεις και τα προγράμματά τους κρίνονται από τη βοήθεια που παρέχουν στα άτομα για να ζήσουν στην κοινότητα χωρίς στερήσεις, χωρίς αισθήματα αποξένωσης και αλλοτριώσης. Με άλλα λόγια, η φιλοσοφία της κοινοτικής εργασίας είναι ανθρωποκεντρική και δε δέχεται μια υλιστική ή τεχνοκρατική αντίληψη της δομής της κοινωνίας. Η δεύτερη αξία της κοινοτικής εργασίας είναι η πεποίθηση, ότι με τη συλλογική δράση, οι άνθρωποι αποκτούν την ικανότητα να ασκούν πίεση και να επιλύουν τα διάφορα προβλήματα που τους απασχολούν. Η κοινωνία πρέπει να παρέχει στα μέλη της τη δυνατότητα συμμετοχής στον οικονομικό, κοινωνικό, πολιτικό τομέα της κοινοτικής δραστηριότητας. Η πολύπλευρη συμμετοχή των κατοίκων στη ζωή της κοινότητας αποτελεί συστατικό της δημοκρατίας. Η τρίτη αξία της κοινοτικής εργασίας αναφέρεται στην ανάγκη ανακατανομής των κοινωνικών και οικονομικών αγαθών υπέρ των ασθενέστερων ομάδων του πληθυσμού. Μόνον τότε δημιουργείται μια κοινωνία ή κοινότητα, στην οποία υπάρχει ουσιαστική ισότητα μεταξύ των πολιτών και κοινωνική δικαιοσύνη. (Σταθόπουλος, 1995, σελ.32).

5. ΣΤΟΧΟΙ ΤΗΣ Κ.Ε.Κ.

1. ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ ΤΗΣ Κ.Ε.Κ.

Ο Oelschlagel αναφέρει μερικά γενικά χαρακτηριστικά διαφόρων δραστηριοτήτων, που θα μπορούσαν να συμπεριληφθούν στον όρο «κοινωνική εργασία με κοινότητα», όπως νοείται αυτός σήμερα :

1. Η κοινωνική εργασία με κοινότητα επικεντρώνει τις δραστηριότητές της σε «ολόκληρες γειτονιές, συνοικίες και κοινότητες». Επί του προκειμένου ενεργοποιούνται οι πληθυσμιακές ομάδες με στόχο τη βελτίωση των συνθηκών διαβίωσής τους. (Ζωγράφου, 1992, σελ.52).

2. Τα προβλήματα δεν καθορίζονται μόνο σαν προβλήματα ενός ατόμου ή μιας ομάδας, αλλά αντιμετωπίζονται στο «κοινωνικό - οικολογικό» τους πλαίσιο. Επί του προκειμένου οι «οικονομικοπολιτικές συνθήκες αντιμετωπίζονται σαν αιτία κοινωνικών διακρίσεων». Ο συγγραφέας βλέπει σαν προβληματικό το γεγονός ότι τα κοινωνικά προβλήματα αντιμετωπίζονται, ως προς την επίδρασή τους, μόνο σε ένα τμήμα της κοινωνίας, δηλαδή το πρόβλημα της ανεργίας ή της αύξησης των ενοικίων αντιμετωπίζεται μόνο ως προς την επίδρασή του στη συνοικία και με τα μέτρα που προσφέρονται στο πλαίσιο της τοπικής αυτοδιοίκησης.

3. Η κοινωνική εργασία με κοινότητα ενσωματώνει όχι μόνο τις διάφορες μεθόδους της κοινωνικής εργασίας (Κ.Ε.Α., Κ.Ε.Ο., θεραπεία, συμβούλευση) «αλλά και πολιτικές δραστηριότητες, όπως είναι το «goip», η διαδήλωση, οι συγκεντρώσεις των πολιτών και οι μέθοδοι της εμπειρικής και κοινωνικής έρευνας και έρευνας - δράσης κ.λ.π.

4. Η κοινωνική εργασία με κοινότητα εργάζεται κατά κανόνα με όλους τους κοινωνικούς φορείς με στόχο τη συνεργασία και τη βελτίωση του δικτύου κοινωνικών υπηρεσιών και παροχών σε τοπικό επίπεδο.

5. Η κοινωνική εργασία με κοινότητα εργάζεται διαμεθοδικά με διάφορες ομάδες στόχου και επιδιώκει την ενεργοποίηση και κινητοποίηση των ενδιαφερομένων.

6. Η κοινωνική εργασία με κοινότητα αρχίζει βασικά από κοινωνικές συγκρούσεις, ταυτόχρονα αποτελεί και ένα σύστημα «πρόωρου συναγερωμού» και ξεκινά με βάση τις καθημερινές εμπειρίες των ανθρώπων στο χώρο διαβίωσής τους.

7. Η κοινωνική εργασία με κοινότητα νοείται και σαν «εργασία επιμόρφωσης» που προσπαθεί να καταστήσει δυνατή την «πολιτική ενεργό μάθηση» και συνεπώς την αντίληψη της «δομικής προσέλευσης των συγκρούσεων» και συμβάλλει στην ευαισθητοποίηση και ενεργοποίηση των ενδιαφερομένων, για τη συλλογική προβολή και διεκδίκηση των συμφερόντων τους. (Ζωγράφου, 1992, σελ.53).

Η κοινωνική εργασία με κοινότητα λοιπόν είναι μια αρχή εργασίας, που χρησιμοποιείται μαζί με άλλες προσεγγίσεις και τεχνικές (συμβούλευση «Counseling», έρευνα, προγραμματισμό, κοινωνικό σχεδιασμό, επιμόρφωση, δημόσιες σχέσεις, συνεργασία με διάφορους θεσμούς, κοινωνικές ομάδες και άτομα κ.λ.π.) για να βοηθήσει τις κοινωνικά αδικημένες ομάδες, να κάνουν χρήση των δικαιωμάτων και δυνατοτήτων που παρέχει η κοινωνία, να αναλύσουν αντιφατικές κοινωνικοπολιτικές καταστάσεις, να συνειδητοποιήσουν τις πραγματικές τους ανάγκες και τους κοινωνικό-πολιτικούς συσχετισμούς, που καθορίζουν τη ζωή τους και

να αγωνιστούν συλλογικά για την προβολή και διεκδίκηση των συμφερόντων τους. (Ζωγράφου, 1992, σελ.54).

Αναφερόμενος στην κοινωνική εργασία με κοινότητα με στόχο την χειραφέτηση, ο Βραζιλιάνος παιδαγωγός Paulo Freire, ορίζει την τελευταία σαν μια διαδικασία κατά την οποία το άτομο καθίσταται ικανό να αντιληφθεί την κατάστασή του σαν πρόβλημα (ευαισθητοποίηση) και να προσπαθήσει να λύσει το πρόβλημα αυτό συλλογικά σε μια διαλεπτική ενέργειας και θεωρητικής εμβάθυνσης (ενεργοποίηση, κινητοποίηση). Με βάση τη θεωρία χειραφέτησης του Freire στη Γερμανία εφαρμόζεται με επιτυχία η λεγόμενη «περιστασιακή προσέγγιση», σύμφωνα με την οποία ενεργοποιούνται συστηματικά διάφορες ομάδες ενδιαφερόμενων με αφετηρία τις υποκειμενικές ανάγκες τους (ψυχαγωγία, επικοινωνία, ανταλλαγή εμπειριών κ.λ.π.). Σύμφωνα με τους Boulet/krauss και Oelschlagel η κοινωνική εργασία με κοινότητα με σκοπό τη χειραφέτηση, έχει σαν στόχο την «αποκατάσταση πολιτικών συσχετισμών δράσης, στους οποίους οι άνθρωποι γίνονται κάτοχοι του περιβάλλοντος και την ιστορία τους και συμμετέχουν έτσι σε συνειδητό, συλλογικό καθορισμό και αλλαγή των συνθηκών διαβίωσής τους». (Ζωγράφου, 1992, σελ.55).

2. ΣΗΜΑΣΙΑ ΚΑΙ ΧΡΗΣΙΜΟΤΗΤΑ ΤΗΣ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗΣ

Η ανακαίνιση του θέματος της συμμετοχής, υποστηρίζει η Ann Robinson, οφείλεται στην αμφισβήτηση της κρατικής εξουσίας από τον πολίτη. Ο πολίτης δε δέχεται, να είναι απλώς ο τελικός αποδέκτης αποφάσεων που έχουν άμεσες επιπτώσεις και αντίκτυπο στην ζωή του. Επιθυμεί να συμμετέχει άμεσα ή έμμεσα στη διαμόρφωση της λήψης αποφάσεων αλλά και στη διαδικασία υλοποίησης των αποφάσεων αυτών. (Σταθόπουλος, 1995. Σελ.182).

Η κοινωνική συμμετοχή μπορεί να είναι σκοπός, αλλά θεωρείται και μέσο για την εκπαίδευση κοινοτικών ηγετών και την ανάπτυξη κοινωνικής δύναμης στον αριθμό των μελών μιας οργάνωσης. Η κοινωνική συμμετοχή μπορεί να είναι επίσης μια αντίρροπη δύναμη στην τάση για συγκεντρωτική λήψη κρίσιμων αποφάσεων, σε υψηλά επίπεδα της διοίκησης. Η συμμετοχή των πολιτών είναι ένα αντίδοτο στα μαζικά ιδρύματα και τους θεσμούς που απειλούν να καταστρέψουν την αίσθηση της «κοινότητας».

Οι υποστηρικτές της συμμετοχής του πολίτη παρουσίασαν μια σειρά από επιχειρήματα για τη χρησιμότητα, σκοπιμότητα και αναγκαιότητά της :

α) Η συμμετοχή των άμεσα ενδιαφερομένων δίνει την ευκαιρία για παρουσίαση πληροφοριών και στοιχείων, τα οποία πιθανώς οι γραφειοκράτες, οι οποίοι άλλοι λαμβάνουν αποφάσεις, αγνοούν.

β) Η σύγχρονη κοινωνία και οι δομές της είναι τόσο πολύπλοκες, ώστε να είναι σχεδόν αδύνατο εκείνοι που λαμβάνουν αποφάσεις να μπορούν να παρακολουθήσουν σε ποιο βαθμό οι αποφάσεις υλοποιούνται. Η συμμετοχή των ενδιαφερομένων παρέχει τα αναγκαία στοιχεία σε όσους διαμορφώνουν την κοινωνική πολιτική για να γνωρίζουν, σε ποιο βαθμό οι αποφάσεις που λαμβάνουν, ικανοποιούν τους πολίτες αποδέκτες.

γ) Η συμμετοχή νομιμοποιεί τις λαμβανόμενες αποφάσεις, καθώς επίσης και τα όργανα εκείνα που έχουν θεσμοθετηθεί για τη λήψη τους, συνεπώς οι αποφάσεις γίνονται ευκολότερα αποδεκτές από τους ενδιαφερόμενους.

δ) Με την συμμετοχή στα όργανα και τα διάφορα κέντρα λήψης αποφάσεων, οι πολίτες αποκτούν πέρα από την ηθική

ικανοποίηση, την αίσθηση ότι έχουν έναν ουσιαστικό λόγο για ότι συμβαίνει στη ζωή τους.

ε) Η συμμετοχή του πολίτη σε θέματα που τον αφορούν έχει αγαθές επιπτώσεις και στη λειτουργία του δημοκρατικού πολιτεύματος. Όταν ο σύγχρονος πολίτης συμμετέχει ενεργά και όσο το δυνατό πιο άμεσα στα κοινά, η αντιπροσωπευτική δημοκρατία γίνεται όλο και περισσότερο συμμετοχική δημοκρατία.

στ) Η αρχή της συμμετοχής των πολιτών για λόγους ηθικής, γιατί οι άνθρωποι είναι ουσιαστικά καλοί, αν τους δοθεί η ευκαιρία θα κάνουν το σωστό. (Σταθόπουλος, 1995, σελ.183).

Δ. ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΥΠΟΒΑΘΡΟ ΤΗΣ Κ.Ε.Κ.

1. ΒΑΣΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ ΤΗΣ Κ.Ε.Κ.

Η κοινωνική εργασία αντλεί τις γνώσεις της από δύο πηγές :

α) Σύμφωνα με τον Ζωγράφου (1992, σελ.59), από την ανάλυση της πρακτικής εργασίας, από την οποία πληροφορείται σχετικά με το είδος των προβλημάτων, τις διαδικασίες που πραγματοποιούνται στη σχέση ανάμεσα στον κοινωνικό λειτουργό, τον πελάτη, τα αίτια των προβλημάτων, τις συνέπειές τους και τον τρόπο αντιμετώπισής τους. Ταυτόχρονα, η πράξη δημιουργεί ερωτήματα, τα οποία καλείται να απαντήσει η θεωρία ή δίνει νέα ερεθίσματα στη θεωρία με την επιβεβαίωση ή διαφοροποίηση θεωρητικών υποθέσεων. Έτσι, από τη συνεχή εναλλαγή θεωρίας και πράξης δημιουργείται μια ταυτόχρονη βελτίωση της θεωρίας και της πράξης.

β) Από τις κοινωνικές επιστήμες (π.χ. την Ψυχολογία, Ιατρική, Οικονομικές Επιστήμες, Κοινωνιολογία, Ανθρωπολογία και Παιδαγωγική), από τις οποίες αντλούνται σπουδαία στοιχεία και

θεωρίες για την πράξη της κοινωνικής εργασίας. (Carter, 1974, σελ.227).

2. ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΙΣ ΘΕΜΕΛΙΩΔΕΙΣ ΘΕΩΡΗΤΙΚΕΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ Κ.Ε.Κ.

Ο Σταθόπουλος αναφέρει (1995, σελ.79), ότι σύμφωνα με τη θεωρία της κοινωνικής ισορροπίας, η κοινωνία διακρίνεται για την τάξη, τη συναίνεση και τη σταθερότητα των κοινωνικών φαινομένων. Λειτουργεί σαν το ανθρώπινο σώμα, στο οποίο τα επιμέρους όργανα διατηρούν μια σχετική αυτονομία, υπακούουν όμως σε μια συντονιστική ρύθμιση που εξασφαλίζει την ομαλότητα στη λειτουργία του οργανισμού.

Η θεωρία της κοινωνικής σύγκρουσης υποστηρίζει ότι σε κάθε κοινωνία υπάρχει σύγκρουση και διαμάχη μεταξύ των διαφόρων υποσυστημάτων.

Ομάδες με αντίθετες επιδιώξεις και συμφέροντα, βρίσκονται σε σύγκρουση για να επιτύχουν τους στόχους τους. Συνεπώς η σύγκρουση είναι συστατικό στοιχείο κάθε κοινωνίας. Μετά από τις συγκρούσεις επέρχονται οι κοινωνικές αλλαγές. Αν και οι δύο αυτές θεωρίες φαίνεται να είναι εκ διαμέτρου αντίθετες, μερικοί υποστηρίζουν ότι στην πραγματικότητα αποτελούν τις δύο όψεις του ίδιου νομίσματος : η μια συμπληρώνει την άλλη.

Η συνθετική προσέγγιση αποπειράται να συγκεράσει τις θεωρίες της κοινωνικής ισορροπίας και της κοινωνικής σύγκρουσης. Δέχεται την ύπαρξη της σύγκρουσης, αλλά θεωρεί την κοινωνική δομή ανθεκτική τόσο ώστε να αφομειώνει τις αλλαγές, χωρίς να διακινδυνεύει ο κοινωνικός ιστός.

Σύμφωνα με τη θεωρία της κοινωνικής δράσης, η κοινωνική πραγματικότητα διαμορφώνεται από άτομα που δρούν συνειδητά.

Για να κατανοήσουμε τη συμπεριφορά των ανθρώπων μέσα στην κοινωνία, πρέπει να εμβαθύνουμε στα κίνητρα και στη σημασία που αποδίδει το ίδιο το άτομο στην συμπεριφορά του και στην συμπεριφορά των συνανθρώπων του. Η θεωρία της κοινωνικής δράσης «υπογραμμίζει την άποψη της συμβολής του ανθρώπου στη διαμόρφωση των κοινωνικών σχέσεων και της κοινωνικής πραγματικότητας που τον περιβάλλει». Οι θεωρίες που είναι γνωστές ως συμβολική διαντίδραση και εθνομεθοδολογία, προσεγγίζουν τη σχέση ατόμου - κοινωνικής δομής μέσα από την ίδια ανθρωποκεντρική αντίληψη. (Σταθόπουλος, 1995, σελ.80).

3. ΘΕΩΡΙΑ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΙΣΟΡΡΟΠΙΑΣ

α. ΔΟΜΗ ΚΑΙ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΕΣ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΑΣ

Ο Σταθόπουλος (1995, σελ.80), αναφέρει ότι, ο Άγγλος φιλόσοφος και κοινωνιολόγος, Herbert Spencer, πίστευε ότι η ανθρώπινη κοινωνία έχει, όπως η φύση, τους δικούς της νόμους. Ο άνθρωπος δεν μπορεί να επέμβει στη νομοτέλεια της κοινωνίας, μπορεί μόνο να μελετήσει τα κοινωνικά φαινόμενα και να επιδείξει προσαρμοστικότητα στους κανόνες λειτουργίας της κοινωνίας. Στην εποχή που έζησε ο Spencer, η θεωρία για την καταγωγή των ειδών είχε μεγάλη επίδραση τόσο στις θετικές όσο και στις κοινωνικές επιστήμες. Οι θέσεις του όπως και άλλων κοινωνικών επιστημόνων, είναι γνωστές με τον όρο κοινωνικός δαρβινισμός. Ο Spencer υποστήριξε, ότι όπως στη φύση τα δυνατότερα είδη επιβιώνουν και εξελίσσονται, έτσι και στην κοινωνία οι καλύτεροι θεσμοί, οι καλύτερες μορφές κοινωνικής οργάνωσης και κοινωνικής ζωής γενικά, επιβιώνουν. Η παρέμβαση του ανθρώπου με διάφορα προγράμματα παρεμποδίζουν την κοινωνική εξέλιξη. Ο Robert

Pinkel, καθηγητής Κοινωνικής Εργασίας και Κοινωνικής Πολιτικής στο London School of Economics, υποστηρίζει ότι η θεωρία του Spencer είχε την πλέον άμεση και ουσιαστική επίδραση στη διαμόρφωση της κοινωνικής πολιτικής, αλλά επέδρασε γενικά αρνητικά.

Ο Spencer και ο Durkheim είναι οι κύριοι εκπρόσωποι της λειτουργικής σχολής. Στην ανάλυση του Γάλλου κοινωνιολόγου Emile Durkheim πρωταγωνιστούν οι ηθικές αρχές και όχι οι λόγοι των κοινωνικών και οικονομικών επιστημών. Σε συμφωνία με την εποχή του, για την οποία, η οικονομική ανεξαρτησία του ατόμου ήταν μια βασική αξία, ο Durkheim πίστευε ότι ο καθένας μπορεί να εργάζεται και να μην επιβαρύνει την κοινωνία. Τον απασχολούσε ιδιαίτερα το ζήτημα της κοινωνικής οργάνωσης (social order) που θα επέτρεπε στα άτομα να ζούν σε μια κοινωνία με βασικό χαρακτηριστικό την αρμονία. Κατά την άποψή του, πρέπει να υπάρχει μια συλλογική συνείδηση, αποδεκτή απ' όλους, η εξασθένηση ή η απουσία της οδηγεί στην αποδιοργάνωση της κοινωνίας. Για τον Durkheim η λειτουργία των επιμέρους συστημάτων μιας κοινωνίας συμβάλλει στην ομαλή λειτουργία ολόκληρης της κοινωνίας. (Σταθόπουλος, 1995, σελ.82).

Ο Durkheim αναγνώριζε τη χρησιμότητα της κοινωνιολογίας στην επίλυση των κοινωνικών προβλημάτων της εποχής του και στην αποκατάσταση της αρμονίας και της τάξης στην κοινωνία. Υποστήριζε ότι η κοινωνία μεταβαίνει από ένα πρωτόγονο στάδιο μηχανικής αλληλεγγύης (mechanical solidarity) σε ένα πιο ανεπτυγμένο στάδιο κοινωνικής διαφοροποίησης (social differentiation). Στο στάδιο αυτό δημιουργούνται ειδικοί θεσμοί για να αντιμετωπιστούν επιμέρους τομείς της κοινωνικής ζωής. Συνεπώς η σύγχρονη κοινωνία έχει τη δυνατότητα να περάσει σ' ένα στάδιο

οργανικής αλληλεγγύης (organic solidarity). Μέσα από μια νέα ηθική τάξη, η κοινωνία μπορεί και πάλι να αποκτήσει σταθερότητα. (Σταθόπουλος, 1995, σελ.82).

Τόσο ο Spencer όσο και ο Durkheim βλέπουν την κοινωνία σαν έναν οργανισμό που χαρακτηρίζεται από τη συναίνεση και τη συνεργασία. Μέσα από αυτή την προοπτική αναπτύχθηκαν οι θεωρίες της κοινωνικής τάξης, της κοινωνικής ισορροπίας και αργότερα τη θεωρία των συστημάτων.

Η θεωρία της κοινωνικής ισορροπίας στοχεύει στη σταθερότητα, τη συναίνεση και στην κοινωνική συνοχή. Βλέπει την κοινωνία σαν «ένα αυτοσυντηρούμενο και αναπαραγόμενο σύστημα στο οποίο ο άνθρωπος πρέπει να ενταχθεί και να ενσωματωθεί».

Η λειτουργική θεώρηση εξετάζει την εξέλιξη, την αλλαγή μιας κοινωνίας. «Συγκεκριμένα ενδιαφέρεται για δύο κυρίως πράγματα : (α) τον κοινωνιολογικό χαρακτήρα και τη φύση της δομής (τι είναι;) και (β) τη λειτουργική σχέση που υπάρχει ανάμεσα στη συγκεκριμένη δομή και στα άλλα συστατικά μέρη, τις άλλες δομές του κοινωνικού συστήματος (τι κάνει;).

Πιο πρόσφατα τη θεωρία της κοινωνικής ισορροπίας υποστήριξαν και ανέπτυξαν οι Talcott Parsons και Robert Merton. Ο Parsons είναι ιδιαίτερα γνωστός για τη θεωρία των συστημάτων. Σύμφωνα με τη θεωρία αυτή οι βασικές λειτουργίες κάθε συστήματος είναι τέσσερις : η διατήρηση, η προσαρμογή, η εκπλήρωση των σκοπών και τέλος η ολοκλήρωση του συστήματος. Η δομή του συστήματος σχετίζεται με τη σταθερότητα και τη διάρκεια του. Οι βασικές λειτουργίες συντελούν κατά κανόνα στη διατήρηση του συστήματος του οποίου «ενίοτε η ισορροπία διαταράσσεται». Η αστάθεια που προκαλείται από τη διατάραξη της ισορροπίας παρέχει τη δυνατότητα για αλλαγή. Σύμφωνα όμως με τους

υποστηρικτές της λειτουργικής θεωρίας, οι αλλαγές αυτές δεν επιδρούν καταλυτικά στο σύστημα, αφού με τις απαραίτητες προσαρμογές επιτυγχάνεται η εκ νέου εξισορρόπηση του συστήματος. (Σταθόπουλος, 1995, σελ.83).

Ο Parsons θεωρούσε ότι η παρέκκλιση μπορεί να συμβάλλει στην επιβίωση του κοινωνικού συστήματος γιατί παρέχει τη δυνατότητα προσαρμογής και αποκατάστασης της ισορροπίας σε διαφορετικό επίπεδο. Πίστευε στην πολιτισμική εξέλιξη, σύμφωνα με την οποία, κάθε κοινωνία αναπτύσσεται σε πολυπλοκότητα και εξειδίκευση χωρίς να διαταράσσεται η εσωτερική της αρμονία.

Ο Merton θεωρείται ως ο κυριότερος σύγχρονος εκπρόσωπος του λειτουργισμού. Στο βιβλίο του *Social Class and Social Structure*, υποστήριξε την ανάγκη της ανάπτυξης θεωριών μέσο-επιπέδου για την καλύτερη κατανόηση των κοινωνικών φαινομένων. Ισχυριζόταν ότι μια κοινωνική δομή δεν είναι αναγκαστικά λειτουργική και πως μπορεί να υπάρχουν περισσότερες από μια δομές για την κάλυψη μιας λειτουργικής ανάγκης. Ο Merton αναφέρθηκε στις έκδηλες και λανθάνουσες λειτουργίες ενός συστήματος. «Έκδηλες λειτουργίες είναι οι αντικειμενικές συνέπειες που συντελούν στη διατήρηση του συστήματος και τις οποίες τα μέλη του συστήματος αναγνωρίζουν και τις επιδιώκουν. Λανθάνουσες λειτουργίες είναι οι αντικειμενικές συνέπειες που συντελούν στη διατήρηση του συστήματος χωρίς ούτε να τις αναγνωρίζουν ούτε να τις επιδιώκουν τα μέλη».

Οι υποστηρικτές της θεωρίας των συστημάτων παρομοιάζουν το κοινωνικό σύστημα με μια πολύπλοκη μηχανή, που τα διάφορα μέρη της βρίσκονται σε αλληλεξάρτηση ώστε αυτή να λειτουργεί ομαλά. Όπως η ελαττωματική λειτουργία ενός τμήματος θα επηρέαζε την αποδοτικότητα μιας τέτοιας μηχανής, κατά τον ίδιο τρόπο η δυσλειτουργία ενός τμήματος της κοινότητας διαταράσσει την ομαλή

λειτουργία του όλου. Στόχος της παρέμβασης στο κοινωνικό σύστημα είναι η αποκατάσταση της λειτουργικής ισορροπίας και όχι η ριζική αλλαγή του, η επίτευξη συναίνεσης στην κοινότητα. (Σταθόπουλος, 1995, σελ.84).

β. ΕΝΝΟΙΑ ΑΛΛΑΓΗΣ ΣΤΗ ΘΕΩΡΙΑ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΙΣΟΡΡΟΠΙΑΣ

Σύμφωνα με τον Σταθόπουλο (1995, σελ.84), η θεωρία της κοινωνικής ισορροπίας επικρίθηκε για στατικότητα εξαιτίας της έμφασης που δίνει στη σταθερότητα των κοινωνικών σχέσεων, όμως αυτό δεν σημαίνει ότι αποκλείει τη δυνατότητα για κοινωνική αλλαγή. Η κοινωνική δομή, αν και έχει ως κύριο χαρακτηριστικό τη σταθερότητα, συνεχώς αλλάζει. Όταν οι αλλαγές είναι έντονες και γίνονται με ταχύ ρυθμό, αντιμετωπίζονται σαν συμπτώματα μιας παθολογίας που διαταράσσει την ισορροπία της κοινωνίας. Αλλαγές μπορεί να προέλθουν από φυσικές καταστροφές (σεισμοί, πλημμύρες), από πολέμους, επιδημίες ή άλλες παρόμοιες απρογραμμάτιστες καταστάσεις. Η έννοια της κοινωνικής αλλαγής εμπεριέχει επίσης τις βαθμιαίες αλλαγές που παρατηρούνται σε κάθε κοινωνία. Όμως εδώ αναφερόμαστε στην επιδιωκόμενη και προγραμματισμένη αλλαγή των θεσμών και των δομών της κοινωνίας όσον αφορά την έννοια της κοινωνικής αλλαγής. Η σχεδιασμένη κοινωνική αλλαγή είναι μια συνειδητή προσπάθεια παρέμβασης ώστε να επηρεάσουμε την εξέλιξη της συντελούμενης απρογραμμάτιστα αλλαγής προς μια επιθυμητή κατεύθυνση. Συνεπώς όταν αναφερόμαστε σε προγραμματισμένη κοινωνική αλλαγή εννοούμε : 1) μια συνειδητή διαδικασία για να επιτύχουμε κάποιο στόχο, 2) ότι η διαδικασία της προγραμματισμένης κοινωνικής αλλαγής πρέπει να εξετάζεται από την άποψη εκείνου

του ατόμου ή της ομάδας η οποία ενδιαφέρεται να επιτύχει κάποιο σκοπό. Μας ενδιαφέρει λιγότερο η ερμηνεία της διαδικασίας της κοινωνικής αλλαγής και περισσότερο να κατανοήσουμε πως μπορούμε να επηρεάσουμε το αποτέλεσμα.

γ. ΤΟ ΥΠΟΛΕΙΜΜΑΤΙΚΟ ΠΡΟΤΥΠΟ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΠΡΟΝΟΙΑΣ ΣΤΗ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΗ ΘΕΩΡΙΑ.

Σύμφωνα με τον Σταθόπουλο (1995, σελ.85), το υπολειμματικό πρότυπο της πρόνοιας στηρίζεται στη θεωρία της λειτουργικής σχολής. Από τη σκοπιά αυτής της θεωρίας οι προσπάθειες για την επίλυση των κοινωνικών προβλημάτων έχουν αντιμετωπιστεί με σκεπτικισμό.

Ο Spencer, ο οποίος ανήκει στην ομάδα των θεωρητικών «της κοινωνιολογίας της τάξης», είχε μια αρνητική τοποθέτηση στα προγράμματα τα οποία αποσκοπούσαν στη βελτίωση των κοινωνικών συνθηκών. Για το Spencer τα «φιλανθρωπικά» προγράμματα για κοινωνική μεταρρύθμιση, δεν ήταν τίποτα περισσότερο από προσπάθειες υπονόμησης των νόμων της κοινωνικής εξέλιξης.

Στις αρχές όμως του 19^{ου} αιώνα, οι σοσιαλιστές και ιδιαίτερα οι Φαβιάνοι (Fabians) στη Βρετανία, υποστήριξαν ότι ο άνθρωπος δεν είναι αμέτοχος παρατηρητής της κοινωνίας και έρμαιο των κοινωνικών νόμων. Αντίθετα, συμμετέχει στη διαμόρφωσή τους και επηρεάζει με τη στάση του το κοινωνικό γίγνεσθαι. Σ' αυτή τη θεωρητική τοποθέτηση έχει τις ρίζες της η ενεργός και συντονισμένη προσπάθεια για τη θεμελίωση του κράτους πρόνοιας. Με τους Φαβιανούς άρχισε η συστηματική επιστημονική εξέταση των κοινωνικών προβλημάτων, αρχικά σε βραδινές συζητήσεις και

σεμινάρια. Αυτό το νυχτερινό σχολείο, που έγινε αργότερα ημερήσιο, αποτέλεσε πριν από ογδόντα περίπου χρόνια, τον ιδρυτικό πυρήνα της Σχολής Οικονομικών και Πολιτικών Επιστημών του Πανεπιστημίου του Λονδίνου. Η Σχολή αυτή που περιλαμβάνει και τμήμα Κοινωνικής Εργασίας συνετέλεσε τα μέγιστα στην ακαδημαϊκή θεμελίωση, διάρθρωση και υποστήριξη του κράτους πρόνοιας. Το κράτος πρόνοιας στηρίζεται κυρίως στο αξίωμα ότι η κοινωνία έχει ευθύνη για την ευημερία του ανθρώπου. Η κοινωνική πρόνοια, ως θεσμός, δηλώνει τη θέληση, τη δέσμευση της κοινωνίας για ένα αξιοπρεπές επίπεδο ζωής όλων των πολιτών χωρίς διάκριση. Η εδραίωση του κράτους πρόνοιας στηρίχθηκε σε μια σειρά υποθέσεων. Σύμφωνα με μια άποψη, ο ρυθμός της οικονομικής ανάπτυξης θα επιτρέπει την παραγωγή αγαθών και υπηρεσιών για την ικανοποίηση των αναγκών όλο και περισσότερων ατόμων. Συνεπώς η αυξανόμενη ευημερία θα μειώνει τα προβλήματα της οικονομικής δυσπραγίας. Επειδή όμως, σαν «υπόλειμμα» του πληθυσμού αντιμετωπίζει οικονομικά και άλλα κοινωνικά προβλήματα, η πρόνοια καλύπτει τις ανάγκες αυτού του «υπολείμματος» με διάφορα προγράμματα κοινωνικών παροχών. Οι παροχές αυτές έχουν μια χρησιμότητα επειδή συμβάλλουν στην εύρυθμη λειτουργία του κοινωνικού συστήματος. Το «υπολειμματικό πρότυπο» της κοινωνικής πρόνοιας στηρίζεται στην αισιόδοξη άποψη, ότι η οικονομική ευμάρεια θα επεκταθεί σε όλον τον πληθυσμό, είναι θέμα χρόνου. Σύμφωνα με τις αρχές του «υπολειμματικού προτύπου», τα άτομα πρέπει να στηρίζονται στις δικές τους δυνάμεις και πόρους για την αντιμετώπιση των αναγκών τους. Στις δυτικές κοινωνίες, το κράτος αντιπροσωπεύει, όχι ίσως τέλεια, τα συμφέροντα όλου του πληθυσμού. Οι διάφορες κοινωνικές ομάδες έχουν τη δυνατότητα να εκφράσουν τις ανάγκες των μελών

τους μέσα από την δημοκρατική διαδικασία και να πιέσουν τη κυβέρνηση, τη δημόσια διοίκηση και άλλους φορείς για την ικανοποίησή τους. Όταν παρουσιάζονται φαινόμενα κοινωνικής αποδιοργάνωσης, ανάλογα με εκείνα που παρατηρούνται στις φτωχές κοινωνίες των μεγαλουπόλεων, οι υποστηρικτές του υπολειμματικού προτύπου ισχυρίζονται ότι τα προβλήματα μιας κοινότητας μπορεί να οφείλονται στην νοοτροπία και ψυχολογική στάση των φτωχών και άλλων ευπαθών κοινωνικών ομάδων απέναντι στα προβλήματά τους. Μια προέκταση αυτής της αντίληψης, είναι γνωστή στη σχετική βιβλιογραφία, ως «κουλτούρα της φτώχειας». Σύμφωνα με αυτή την άποψη, οι άνθρωποι που είναι φτωχοί και γενικά όσοι έχουν κάποιο προσωπικό πρόβλημα, χρειάζονται κυρίως θεραπευτική βοήθεια για να μπορέσουν να αντιμετωπίσουν τα προβλήματά του, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι το κοινωνικό σύστημα δεν παρουσιάζει δυσλειτουργίες. Όταν και όπου υπάρξουν τέτοια προβλήματα, γίνεται προσπάθεια για την επαναφορά της κοινωνικής ισορροπίας, την αποφυγή συγκρούσεων και τη δημιουργία κοινωνικής συναίνεσης. Οι φτωχοί συνεπώς θεωρούνται υπεύθυνοι για την κατάστασή τους.

Για να καυτηριάσει αυτή την αντίληψη ο William Ryan, έγραψε ένα βιβλίο με τίτλο *Blaming the Victim* (Ενοχοποιώντας το θύμα). Στόχος του είναι να δείξει ότι το άτομο είναι το θύμα του κοινωνικού συστήματος. Τα προγράμματα παρέμβασης στην κοινότητα ή σε ατομικό-οικογενειακό επίπεδο έχουν σαν στόχο την αποκατάσταση της ισορροπίας του κοινωνικού συστήματος ή και της προσωπικότητας του ατόμου.

Μια λεπτομερής ανάλυση των θεωρητικών προτύπων πρόνοιας, η ανάπτυξη, η εξέλιξη και η συζητούμενη στα τέλη της

δεκαετίας του '80 κρίση του κράτους πρόνοιας, είναι έξω απ' το πλαίσιο που εξετάζουμε τώρα. (Σταθόπουλος, 1995, σελ.86-87-88).

4. ΘΕΩΡΙΑ ΤΗΣ ΣΥΓΚΡΟΥΣΗΣ

α. ΔΟΜΗ ΚΑΙ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΕΣ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΑΣ

Σύμφωνα με τον Σταθόπουλο (1995, σελ.88), ο Karl Marx, που θεωρείται ως κύριος εκπρόσωπος αυτής της προσέγγισης, πίστευε ότι τα διάφορα προγράμματα κοινωνικής μεταρρύθμισης αποτελούν παραπλανητικές προσπάθειες της αστικής τάξης, με σκοπό την υπονόμευση ή την καθυστέρηση της επαναστατικής διαδικασίας που πραγματοποιείται με την πάλη των τάξεων.

Πριν όμως εκθέσουμε την μαρξιστική θεωρία, θα ήταν χρήσιμη μια επισκόπηση της θεωρίας της σύγκρουσης. Σύμφωνα με τη θεωρία αυτή, κύριο χαρακτηριστικό της κοινωνίας είναι η αντιπαράθεση και η διαμάχη. Η σύγκρουση εμπεριέχει την έννοια του συναγωνισμού, δηλαδή την άμιλλα μεταξύ δύο ή περισσότερων ομάδων για την επίτευξη κάποιου στόχου.

Ο Mack δίνει την ετυμολογία του συναγωνισμού (competition), με βάση τη λατινική προέλευση της λέξης : com=μαζί και peter=αγωνίζομαι. Αντίστοιχα η λέξη σύγκρουση (conflict), προέρχεται από το com=μαζί και fligere=κρούω, χτυπώ. Οι δύο έννοιες είναι εν μέρει διαφορετικές και εν μέρει ταυτόσημες. Η σύγκρουση γεννιέται απ' τον συναγωνισμό για την απόκτηση ισχύος, «προωθεί το σχηματισμό κοινωνικών ομάδων, αλλά συγχρόνως καθορίζει και διατηρεί τα όρια των ομάδων και συνεισφέρει στην κοινωνική συνοχή». Στόχος της σύγκρουσης είναι η ήττα του αντιπάλου, ενώ ο συναγωνισμός αποβλέπει στην επιτυχία του σκοπού. Στην κοινωνική σύγκρουση «δύο ή περισσότερα άτομα ή

ομάδες παλεύουν ο ένας εναντίον του άλλου για να επιτύχουν μια κοινώς επιθυμητή αξία ή για ν' αποκτήσουν ένα αμοιβαίο επιθυμητό αντικείμενο. Τα συγκρουόμενα μέρη επιδιώκουν την ήττα ή την συντριβή του αντιπάλου για να επιτύχουν τους σκοπούς τους».

Στις αιτίες που προκαλούν τη σύγκρουση περιλαμβάνονται : η άνιση κατανομή του πλούτου, η άνιση κατανομή του εισοδήματος, ο διαφορικός έλεγχος των μέσων παραγωγής και διανομής των αγαθών και υπηρεσιών σε μια κοινωνία.

Ο Simmel διακρίνει τέσσερα είδη σύγκρουσης : 1) τον πόλεμο μεταξύ των ομάδων, 2) την βεντέτα ή πάλη μεταξύ φατριών, 3) τη λύση της διαφοράς μέσα από διαιτησία και 4) τη σύγκρουση για διαφορετικά ιδανικά.

Όπως ήδη αναφέρθηκε, η σύγκρουση συμβάλλει στην ενίσχυση του συναισθήματος της έσω-ομαδικής ταυτότητας, τα μέλη μιας ομάδας αποκτούν συνείδηση των κοινών στοιχείων που τα συνδέουν, συνειδητοποιούν ότι ανήκουν σε μια ξεχωριστή ομάδα. Π.χ. η ταξική συνείδηση είναι απόρροια αυτής της λειτουργίας. Η σύγκρουση εκτονώνει τα άτομα, τα οποία στη συνέχεια μπορεί να επαναλάβουν τη συνεργασία τους. Αυτό σημαίνει πως δεν δίνονται ριζικές λύσεις στα προβλήματα και πως η σύγκρουση, ενδέχεται να συντελεί στη διατήρηση παρά στην αλλαγή του κοινωνικού συστήματος. Ωστόσο η σύγκρουση δεν παύει να είναι ο κύριος παράγοντας της κοινωνικής αλλαγής. «Χωρίς την κοινωνική σύγκρουση είναι αμφίβολο αν η κοινωνική αλλαγή θα επιτελείτο και αν ναι, σε ποια έκταση. Η κοινωνική σύγκρουση φέρνει τις αναγκαίες μεταρρυθμίσεις και αλλαγές σε μια κοινωνία». Το συμπέρασμα που προκύπτει είναι, ότι η σύγκρουση ως διαδικασία μπορεί να αποβλέπει στη διατήρηση του συστήματος με ορισμένες αλλαγές και μεταρρυθμίσεις ή στη ριζική αλλαγή του κοινωνικού

συστήματος. Στη δεύτερη περίπτωση εντάσσεται και η θεωρία της πάλης των τάξεων που ανέπτυξε ο Μαρξ. Η θεωρία αυτή τονίζει τις διαταξικές και ενδοταξικές συγκρούσεις μέσα στην κοινωνία, σε μακρο-κοινωνιολογικό επίπεδο. Η θεωρία της πάλης των τάξεων προβάλλει την άποψη, ότι οι αυτοί και οι εργάτες βρίσκονται σε συνεχή αντιπαράθεση γιατί τα συμφέροντά τους είναι αντίθετα.

Είναι δύσκολο στο πλαίσιο μιας τόσο σύντομης αναφοράς στη Μαρξιστική θεωρία να αναλύσουμε και να περιγράψουμε επακριβώς την αντίληψη του Μαρξ για το κράτος. Αλλά θα δώσουμε το στίγμα, όντας βέβαιοι ότι ο αναγνώστης έχει στη διάθεσή του άλλες πηγές για μια πληρέστερη ενημέρωση στο θέμα. Σύμφωνα με τη Μαρξιστική θεωρία, το κράτος σε μεγάλο βαθμό, εκφράζει τα συμφέροντα της άρχουσας τάξης. (Σταθόπουλος, 1995, σελ.90).

Αυτός ο ταξικός χαρακτήρας του αστικού κράτους δεν εκφράζεται με την άμεση σύνδεσή του στο άρμα των συμφερόντων της άρχουσας τάξης, αλλά εκφράζεται κυρίως μέσα από τη σχετική του νομοτέλεια, από την κοινωνική του βάση η οποία του επιτρέπει, με το ρόλο του «ουδέτερου» διαιτητή, να παίρνει το μέρος της εργατικής τάξης. Έτσι το κράτος περιορίζει ή και ασκεί έλεγχο στη δράση του κεφαλαίου. Όμως αυτή η παρέμβαση έχει ως στόχο τη διατήρηση του συστήματος, κάτι που το κεφάλαιο δεν μπορεί μέσα από τις ανταγωνιστικές σχέσεις να εξασφαλίσει. Τα προβλήματα που υπάρχουν σε μια κοινωνία, δημιουργούνται από τον καπιταλιστικό τρόπο παραγωγής. Υπάρχει βασική σύγκρουση οικονομικών συμφερόντων μεταξύ των εργατών και των εργοδοτών που ελέγχουν τα μέσα παραγωγής. Οι τελευταίοι επωφελούνται από τον πλούτο που συσσωρεύεται από την εργασία των εργαζομένων. Σε αντίθεση με τον Spenceρ που υποστήριζε την σταδιακή εξέλιξη της κοινωνίας, ο Μαρξ πίστευε στην επανάσταση του προλεταριάτου

που θα αποκαθιστούσε την κοινωνική ισότητα των τάξεων. Για τον Marx η κοινωνία ακολουθεί μια εξελικτική πορεία από τον καπιταλισμό στο σοσιαλισμό και τέλος στον κομμουνισμό. Η σύγκρουση μεταξύ εκείνων που έχουν στη διάθεσή τους τα μέσα παραγωγής και των εργαζομένων που γίνονται αντικείμενο εκμετάλλευσης από τους εργοδότες, αναστέλλει την εξέλιξη του καπιταλισμού. Η συνειδητοποίηση της εκμετάλλευσης θα αποτελέσει την αιτία για την επανάσταση του προλεταριάτου.

Σύμφωνα με αυτή τη θεωρία, η δομή της κοινωνίας συνεχώς μεταβάλλεται, αφού η πάλη των αντιθέτων είναι αναπόσπαστη από το κοινωνικό γίγνεσθαι. Μέσα από την κοινωνική σύγκρουση, οι διάφορες ομάδες διεκδικούν τα δικαιώματά τους και υποστηρίζουν τις κοινωνικές αξίες στις οποίες πιστεύουν. (Σταθόπουλος, 1995, σελ.91).

β. ΕΝΝΟΙΑ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΑΛΛΑΓΗΣ

Όπως αναφέρθηκε ήδη, η θεωρητική αυτή προσέγγιση στηρίζεται στην άποψη ότι την κοινωνία απαρτίζουν ομάδες με συγκρουόμενα συμφέροντα. Η κοινωνική αλλαγή είναι απόρροια της σύγκρουσης. Μέσα από μια συνεχή αντιπαράθεση που ακολουθεί μια διαλεκτική θέσης-αντίθεσης-σύνθεσης, η κοινωνία αλλάζει και κατευθύνεται προς ένα πιο σύνθετο επίπεδο οργάνωσης, ώσπου να φτάσει στην κατάργηση της ταξικής διάρθρωσης της κοινωνίας, στην αταξική κοινωνία όπου οι άνθρωποι θα δίνουν ανάλογα με τις ικανότητές τους και θα παίρνουν ανάλογα με τις ανάγκες τους. Αυτή η αέναη διαλεκτική διαδικασία στηρίζεται στη σύγκρουση, που είναι η νικήτρια δύναμη της κοινωνικής αλλαγής.

Όλοι οι κοινωνιολόγοι παραδέχονται, ότι η σύγκρουση είναι στοιχείο κάθε κοινωνίας, όμως ο Marx δίνει πρωτεύουσα θέση στη

σύγκρουση και τη συμβολή της εξέλιξης και την κοινωνική αλλαγή. Πίστευε ότι στην καπιταλιστική κοινωνία υπάρχουν ασυμβίβαστες αντιθέσεις και για την αντιμετώπιση αυτού του είδους των αντιθέσεων χρειάζεται συνολική κοινωνική αλλαγή που επέρχεται με μια ριζική αναδιόρθωση της κοινωνίας. (Σταθόπουλος, 1995, σελ.91).

Ο Coseg επίσης υποστηρίζει ότι το κράτος δεν πρέπει να 'ναι ουδέτερος διαιτητής, αλλά θα έπρεπε να παρεμβαίνει για να επιλύει τις διαμάχες που αναπτύσσονται μεταξύ ομάδων και κοινωνικών τάξεων με συγκρουόμενα συμφέροντα. Ανακύπτει βέβαια το ερώτημα, κατά πόσο η κοινωνική αλλαγή μπορεί να τεθεί υπό έλεγχο και ποια είναι η διαφορά της σκόπιμης από την τυχαία αλλαγή. Οι κοινωνικοί επιστήμονες μελετούν τους γενικούς νόμους που βοηθούν στην κατανόηση της συμβολής των συγκρούσεων στις κοινωνικές αλλαγές, τόσο στη δομή και στη λειτουργία επί μέρους κοινωνικών συστημάτων, όσο και στην κοινωνία γενικότερα.

Ο Dahrendorf χωρίς να αρνείται τη συλλογιστική του Marx, προχωρεί ένα βήμα πιο πέρα από την οικονομική ερμηνεία της σύγκρουσης και υποστηρίζει ότι πολιτικοί παράγοντες όπως η άνιση κατανομή εξουσίας, προεξάρχουν στην πάλη των κοινωνικών τάξεων. (Σταθόπουλος, 1995, σελ.92).

Πιο πρόσφατα ο Dahrendorf, σε ένα άρθρο στο οποίο εκθέτει το πρόβλημα των κοινωνικών συγκρούσεων στο πλαίσιο της διαμόρφωσης και εξέλιξης της βιομηχανικής κοινωνίας, υποστηρίζει ότι η σύγκρουση έχει και θετικές λειτουργίες. Όμως σε αντίθεση με τους οπαδούς του λειτουργισμού, ισχυρίζεται ότι οι κοινωνικές συγκρούσεις πρέπει να αξιοποιούνται για την ενδυνάμωση της εργατικής τάξης και όχι προς όφελος του κατεστημένου.

Σύμφωνα με τον Smelser, η θεωρία της σύγκρουσης στηρίζεται στις εξής υποθέσεις : «1) Τα κύρια χαρακτηριστικά της κοινωνίας είναι η αλλαγή, η σύγκρουση και ο καταναγκασμός, 2) η κοινωνική δομή στηρίζεται στην κυριαρχία κάποιων κοινωνικών ομάδων σε άλλες, 3) κάθε κοινωνική ομάδα έχει τα δικά της συμφέροντα ανεξάρτητα από την αναγνώριση των συμφερόντων αυτών από τα μέλη της, 4) όταν τα μέλη μιας ομάδας αποκτήσουν επίγνωση των κοινωνικών τους χαρακτηριστικών, τότε αποτελούν μια κοινωνική τάξη και 5) η ένταση της κοινωνικής σύγκρουσης εξαρτάται από την ύπαρξη συγκεκριμένων πολιτικών και κοινωνικών συνθηκών (π.χ. ελευθερία του συνέρχεσθαι ή της ίδρυσης σωματείων, την κατανομή της εξουσίας και το βαθμό στον οποίο το σύστημα των κοινωνικών τάξεων είναι ανοικτό)».

(Σταθόπουλος, 1995, σελ.93).

γ. ΡΙΖΟΣΠΑΣΤΙΚΟ ΠΡΟΤΥΠΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΠΡΟΝΟΙΑΣ

Το ριζοσπαστικό πρότυπο πρόνοιας βασίζεται στις αρχές της θεωρίας της κοινωνικής σύγκρουσης. Η ριζοσπαστική ανάλυση κοινωνικών προβλημάτων προτείνει ριζικές αλλαγές στην κοινωνική δομή. Όπως υποστηρίζει ο Calper, η ριζοσπαστική πρακτική ενδιαφέρεται για θεμελιώδεις, ακόμα και επαναστατικές αλλαγές στην κοινωνική δομή, δεν ικανοποιείται με μεταρρυθμίσεις και οριακές μεταβολές. Σύμφωνα με το πρότυπο αυτό, τα κοινωνικά προβλήματα και οι κοινωνικές ανισότητες δεν είναι περιστασιακά συμπτώματα του κοινωνικού συστήματος, πηγάζουν από αυτό και συντηρούνται για το συμφέρον της κυριαρχικής τάξης. Η κοινωνική εργασία περιλαμβάνει ανθρωπιστικά κίνητρα, προθέσεις και πρακτικές, όμως ο κύριος ρόλος της είναι ο κοινωνικός έλεγχος της

εργατικής τάξης. Στο πλαίσιο του ριζοσπαστικού προτύπου είναι δυνατή και αναγκαία πολλές φορές, η χρησιμοποίηση μεθόδων και τεχνικών αντιπαράθεσης στα συμφέροντα της άρχουσας τάξης. Μόνο η αναδιανομή της κοινωνικής ισχύος θα εξυπηρετούσε τα συμφέροντα των κατώτερων οικονομικά και κοινωνικά τάξεων. Τα προβλήματα του ατόμου - χωρίς βέβαια να αποκλείονται περιπτώσεις ατομικής ψυχοκοινωνικής παθολογίας - πηγάζουν και διαιώνίζονται από το κοινωνικό σύστημα. Είναι έκφραση κοινωνικής αποδιοργάνωσης παρά ατομικής ψυχοπαθολογίας. «Οι προσωπικές δυσκολίες και τα ατομικά προβλήματα είναι κυρίως κοινωνικά προβλήματα» που τονίζουν επιγραμματικά οι υποστηρικτές του ριζοσπαστικού προτύπου. Η ανάλυση των κοινωνικών προβλημάτων γίνεται μέσα από τη μαρξιστική θεωρία των κοινωνικών τάξεων.

Σκοπός της ριζοσπαστικής πρακτικής είναι η αναδιανομή του πλούτου, της εξουσίας και της κοινωνικής ισχύος γενικά. Τα προσωπικά προβλήματα όπου και όταν εμφανίζονται, μπορούν να αντιμετωπιστούν πιο αποτελεσματικά με την παροχή υψηλότερου εισοδήματος, καλύτερης κατοικίας και κοινωνικού περιβάλλοντος, ευκαιριών για μάθηση και ψυχαγωγία, παρά με συμβουλές και ψυχοθεραπεία. Όπως υποστηρίζουν οι George και Wilding, «το κράτος πρόνοιας δεν μπορεί να λύσει τα κοινωνικά προβλήματα χωρίς την κατάργηση του καπιταλιστικού συστήματος». Μόνιμος στόχος του ριζοσπαστικού προτύπου κοινωνικής πρόνοιας είναι η καθιέρωση ενός νέου οικονομικού συστήματος με ανακατανομή της κοινωνικής δύναμης. Μια τέτοια πρακτική περιλαμβάνει τη συμμετοχή των μαζών σε κοινωνικά κινήματα, λαϊκές εξεγέρσεις με ενεργό και παθητική αντίσταση και επαναστάσεις. (Σταθόπουλος, 1995, σελ.94).

Αν υπάρχει μια μικρή μειοψηφία τόσο στην ακαδημαϊκή όσο και στην επαγγελματική πρακτική, που υιοθετεί αυτό το πρότυπο και έχει κάνει πολύ ενδιαφέρουσα ανάλυση του ρόλου του κράτους πρόνοιας και της κοινωνικής εργασίας ως μέσο ελέγχου των «φτωχών» από την άρχουσα τάξη, η συστηματική εφαρμογή αυτού του προτύπου είναι εκτός πραγματικότητας.

Τα προγράμματα κοινοτικής ανάπτυξης στην Αγγλία την δεκαετία του 1970 και τα προγράμματα κοινοτικής δράσης στις ΗΠΑ στην δεκαετία του 1980, στηρίχθηκαν στην ριζοσπαστική ανάλυση αλλά όπως είναι γνωστό δεν πέτυχαν να υλοποιήσουν τους στόχους τους, για τη ριζοσπαστική αναδιάρθρωση της κοινωνίας. Η ριζοσπαστική ανάλυση των κοινωνικών προβλημάτων στην κοινότητα δεν έχει φτάσει στο επόμενο βήμα : την αποτελεσματική ριζοσπαστική πρακτική. (Σταθόπουλος, 1995, σελ.94-95).

Ε. Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΥ ΛΕΙΤΟΥΡΓΟΥ

Το Προεδρικό Διάταγμα (Ε.Κ.Τ.Α., φ.213, της 7 Δεκεμβρίου 1978), αναγνωρίζει η πολύπλευρη δραστηριότητα του κοινωνικού λειτουργού και σε τομείς λιγότερο καθιερωμένους, όπως η κοινοτική οργάνωση και ανάπτυξη.

Σύμφωνα με το άρθρο 8 :

«Τομείς Κοινοτική Οργάνωσης και Αναπτύξεως»

1. Ο κοινωνικός λειτουργός εις τον τομέα της κοινοτικής οργάνωσης και αναπτύξεως συμβάλλει εις την επικοινωνία και συναισθηματικής προσέγγιση των κατοίκων περιοχής τίνος ως και εις την ανάπτυξιν μεταξύ αυτών πνεύματος συνεργασίας, κοινωνικής ευθύνης και αλληλεγγύης.

2. Δια των εν λόγω υπηρεσιών του κοινωνικού λειτουργού σκοπείται ιδία :

α) Η ευαισθητοποίησης των παραγόντων και κατοίκων της περιοχής εις θέματα κοινού ενδιαφέροντος ή υφιστάμενα κοινωνικά προβλήματα

β) Η δημιουργία προϋποθέσεων και η αξιοποίησης ευκαιριών προς ανάπτυξιν πνεύματος συλλογικής ευθύνης και δράσεως είτε κατά την διερεύνησιν και προώθησιν θεμάτων κοινού ενδιαφέροντος, είτε κατά την πρόληψιν ή αντιμετώπισιν προβλημάτων της κοινότητας.

γ) Η ενθάρρυνσις και η ενεργοποίησης της συλλογικής κοινοτικής δράσεως, κατά την προώθησιν ή αντιμετώπισιν των εν τω προηγουμένω εδαφίω θεμάτων ή προβλημάτων.

Ο Ross (1985, σελ.280), ορίζει τον ρόλο του επαγγελματία κοινωνικού λειτουργού :

- α) σαν «οδηγού,
- β) σαν του προσώπου εκείνου που καθιστά τους άλλους ικανούς να δράσουν, «βοηθού»,
- γ) σαν εμπειρογνώμονος και
- δ) σαν θεραπευτού.

Ο πρωταρχικός ρόλος του επαγγελματία Κοινωνικού Λειτουργού είναι εκείνος του «οδηγού», ο οποίος βοηθεί την κοινότητα να καθορίσει ή να εξεύρει τα μέσα για να επιτύχει τους σκοπούς της. Ο ρόλος του «οδηγού» δίνει εδώ επιπλέον την έννοια ενός προσώπου αφιερωμένου στη βοήθεια της κοινότητας για να κινηθεί αποτελεσματικά προς την κατεύθυνση που έχει διαλέξει να κινηθεί. Ο «οδηγός» έχει κάποια ευθύνη να βοηθήσει την κοινότητα, να διαλέξει αυτή την κατεύθυνση με εξυπνάδα, με την οφειλόμενη εξέταση των πολλών παραγόντων που ο ίδιος σαν «οδηγός», έχει επίγνωση, εξ αιτίας των έμπειρων γνώσεών του. Η εκλογή όμως της κατευθύνσεως και η μέθοδος της κινήσεως πρέπει να ανήκουν στην

κοινότητα. Αυτό σημαίνει ότι ο επαγγελματίας Κοινωνικός Λειτουργός δεν χρησιμοποιεί ποτέ και σε οποιαδήποτε περίπτωση, την κοινότητα για τους δικούς του σκοπούς, δεν χειρίζεται τους ανθρώπους και ούτε πιέζει για να προκαλέσει δράση. (Ross, 1985, σελ.281).

Εν τούτοις ο επαγγελματίας Κοινωνικός Λειτουργός δεν εργάζεται χωρίς προκαταλήψεις για το τι θα έπρεπε να γίνει και πως θα έπρεπε να γίνει μέσα στην κοινότητα και από την κοινότητα. Μπορεί να είναι βαθειά πεπεισμένος ότι ένα ορισμένο πρόγραμμα είναι ουσιαστικό για την κοινοτική ανάπτυξη, μπορεί να ερεθίζει ένα αίσθημα ανάγκης, σχετικά με το πρόγραμμα αυτό, μπορεί να ενθαρρύνει την συζήτηση για το πρόγραμμα και μπορεί να επισημαίνει τα πλεονεκτήματα της δράσεως για ένα τέτοιο πρόγραμμα. Αλλά, ο επαγγελματίας Κοινωνικός Λειτουργός έχει επίγνωση της προκαταλήψεως του, την ελέγχει και κινείται μόνο τη στιγμή - και στο βαθμό - που οι άνθρωποι της κοινότητας είναι έτοιμοι για μια τέτοια δράση. Η προτίμησή του για ορισμένα προγράμματα ή ορισμένες κατευθυντήριες γραμμές στην κοινότητα, τοποθετείται πάντοτε έπειτα από τον πρωταρχικό σκοπό του να βοηθήσει την κοινότητα, να λειτουργήσει αποτελεσματικά, σχετικά με τις ανάγκες της. Και αυτές οι τελευταίες, το αναγνωρίζει, πρέπει να καθορίζονται από την κοινότητα. Έχει επίγνωση ότι η διαδικασία με την οποία αυτές οι ανάγκες αναγνωρίζονται, αποτελεί μια ουσιαστική μορφή της διαδικασίας με την οποία αυτές οι ανάγκες αναγνωρίζονται, αποτελεί μια ουσιαστική μορφή της διαδικασίας με την οποία μια κοινότητα μπορεί βαθμηδόν να αναπτύξει ικανότητα, να αναγνωρίσει και ν' ασχοληθεί με τα προβλήματά της. (Ross, 1985, σελ.282).

Στο ρόλο του «βοηθού», ο Κοινωνικός Λειτουργός, βοηθεί ή καθιστά τους άλλους ικανούς για δράση, με το να ξεκινά και να εντοπίζει τη δυσαρέσκεια για τις συνθήκες της κοινότητας. Το έργο του Κοινωνικού Λειτουργού είναι να βοηθήσει τους ανθρώπους να εκφράσουν προφορικά τις δυσαρέσκειές τους. Ο κοινωνικός λειτουργός, οφείλει να έχει την δεξιοτεχνία ν' ασχολείται με το άτομο που μένει στο περιθώριο, οφείλει να επιτρέπει να ξεχυθεί ο χείμαρρος των αρνητικών και εχθρικών εκφράσεων, των αισθημάτων, οφείλει να είναι ικανός να βοηθεί τα άτομα και τις ομάδες να δούν, ότι πολλά από τα «προσωπικά τους» προβλήματα είναι «κοινωνικά» προβλήματα. (Ross, 1985, σελ.295).

Ο ρόλος του Κοινωνικού Λειτουργού στο σημείο αυτό είναι καταλυτικός. Είναι ένα πρόσωπο, που βοηθά τους ανθρώπους να κοιτάξουν τον εαυτό τους, να κοιτάξουν κάτω από την επιφάνεια, και να εξετάσουν τα πιο βαθιά τους αισθήματα για την ζωή στην κοινότητα. Ενθαρρύνει την προφορική εξωτερίκευση των αισθημάτων αυτών, βοηθεί τους ανθρώπους να δούν το κοινό των αισθημάτων τους, τροφοδοτεί την ελπίδα, ότι κάτι μπορεί να γίνει συλλογικά πάνω σ' αυτά τα αισθήματα. Όσο τα αισθήματα και η συνειδητοποίηση των κοινών προβλημάτων αρχίζουν να αποκρυσταλλώνονται, ο κοινωνικός λειτουργός εργάζεται μ' ένα τρόπο που θα υποστηρίξει τις προσπάθειες των ανθρώπων να συνεργαστούν, για να ασχοληθούν με τα προβλήματα αυτά. (Ross, 1985, σελ.296).

Ο ρόλος του κοινωνικού λειτουργού σαν Εμπειρογνώμονος, είναι να παράσχει στοιχεία και άμεσες συμβουλές σ' έναν αριθμό τομέων πάνω στους οποίους μπορεί να μιλήσει με αυθεντία. Τούτο δεν συγκρούεται με τον ρόλο του σαν Βοηθού, γιατί ο ρόλος του αυτός είναι πρωταρχικά η διελεύκανση της διαδικασίας της

κοινότητας. Σαν εμπειρογνώμων, προσφέρει στοιχεία έρευνας, τεχνική πείρα, βοηθητικό υλικό, συμβουλές πάνω στις μεθόδους, πράγματα που η οργανωμένη ομάδα μπορεί να χρειάζεται και ν' απαιτεί για την εργασία της. Εδώ μιλά απ' ευθείας, προσφέρει το υλικό επί του περιεχομένου, συμβάλλει άμεσα στις συσκέψεις της οργανωμένης ομάδας. Αυτά που προσφέρονται, πάντως, είναι στοιχεία και πηγές. Δεν υπάρχει σύσταση για το τι θα έπρεπε να κάνει η κοινότητα ή η οργανωμένη ομάδα, υπάρχει όμως ανάπτυξη και παρουσίαση του υλικού, που θα έπρεπε να βοηθήσει την οργανωμένη ομάδα να λάβει μια απόφαση πιο λογικά. Στην κοινοτική οργάνωση, ο κοινωνικός λειτουργός, σαν βοηθός, παίζει έναν «υποστηρικτικό» ρόλο, σαν εμπειρογνώμων. Όμως μπορεί να βάλει απ' ευθείας την ομάδα αντιμέτωπη με στοιχεία και έννοιες, που μπορεί να της είναι καθησυχαστικά και χρήσιμα. Σε μερικές απόψεις, ο ρόλος του Βοηθού είναι πιο λεπτός, πιο απαιτητικός, πιο σημαντικός. Ο ρόλος όμως του Εμπειρογνώμονος είναι χρήσιμος και χωρίς τη βοήθεια του Εμπειρογνώμονος η κοινότητα μπορεί να σκοντάψει άδικα. Οι διάφορες ευθύνες που εκτελεί ο Εμπειρογνώμων, μπορούν να συνοψιστούν ως εξής :

- Διάγνωση της κοινότητας
- Δεξιότητες στην έρευνα
- Πληροφορίες για άλλες κοινότητες
- Συμβουλές πάνω στις μεθόδους
- Τεχνική ενημέρωση

Αξιολόγηση (Ross, 1985, σελ.305).

Ορισμένοι επαγγελματίες Κοινωνικοί Λειτουργοί στην κοινότητα, εργάζονται σαν Κοινωνικοί Θεραπευτές. Πρόκειται για μια ειδικευμένη εργασία, που περιγράφεται στην εργασία του Ινστιτούτου του Tavinstock και σε ορισμένα μεγάλα βιομηχανικά

προγράμματα στον τομέα αυτόν. Πρόκειται για θεραπεία στο επίπεδο της κοινότητας. Συνεπάγεται διάγνωση και θεραπεία της κοινότητας σαν συνόλου. Είναι φανερό, ότι τέτοια θεραπεία πρέπει να γίνεται μέσω αντιπροσωπευτικών ομάδων και αρχηγών, μπορεί όμως να απαιτηθεί από τους αρχηγούς αυτούς, με την βοήθεια του επαγγελματία Κοινωνικού Λειτουργού, να αντιμετωπίσουν πολλές από τις δυνάμεις που υποβόσκουν, τις κοινωνικές απαγορεύσεις, τις παραδοσιακές στάσεις, που δημιουργούν ένταση και που διαιρούν τις ομάδες στην κοινότητα. Αν η κοινότητα είναι σε θέση να αναγνωρίζει αυτές, τις βαθιά ριζωμένες ιδέες και πράξεις, να εκφράζεται πάνω σ' αυτές και ν' αρχίζει να τις αντιμετωπίζει, μπορεί να αναπτύξει την ικανότητα να εργάζεται αποτελεσματικότερα σαν μια ολοκληρωμένη μονάδα. Ο επαγγελματίας, που εργάζεται μ' αυτόν τον τρόπο στο επίπεδο της κοινότητας, έχει φυσικά, έναν ευρύτερο τομέα διαγνώσεως. Πρέπει να γνωρίζει την καταγωγή και την ιστορία της κοινότητας σαν συνόλου και των ξεχωριστών τμημάτων της, πρέπει να καταλαβαίνει τις κοινωνικές ρίζες πολλών πεποιθήσεων και εθίμων που παρουσιάζονται στην κοινότητα, τη σχέση των πεποιθήσεων και των πράξεων, την δομή της ισχύος της κοινότητας, τους ρόλους και τις σχέσεις ανάμεσα στους «ρόλους» που είναι κατεστημένοι στην κοινότητα. Η διάγνωσή του πρέπει να προσφέρει κάποια κατανόηση για την φύση και τον χαρακτήρα της. Η θεραπεία του πρέπει να εμπλέκει την κοινότητα σε μια διαδικασία στην οποία η αυτοκατανόηση μειώνει την ένταση και μετακινεί τα εμπόδια για την συνεργασία. (Ross, 1985, σελ.309).

Εδώ η κοινωνική θεραπεία υποδεικνύεται σαν κάτι επιπρόσθετο, έναν ρόλο που δεν αναγνωρίσθηκε ακόμη και που ούτε ίσως θα γίνει παραδεκτός από τον Κοινωνικό Λειτουργό της

κοινότητας, σαν ένα ρόλο στον οποίο λίγοι προχωρημένοι Κοινωνικοί Λειτουργοί μπορούν να πειραματισθούν με τη βοήθεια άλλων επιστημόνων.

Η εργασία του Κοινωνικού Λειτουργού στην κοινοτική οργάνωση είναι να διευκολύνει την διαδικασία της κοινοτικής οργανώσεως και το επιτυγχάνει αυτό βοηθώντας την κοινότητα ν' αγωνίζεται για να επιτύχει κάποιο βαθμό ενότητας, ενώ αυτή αντιμετωπίζει ορισμένα προβλήματά της. (Ross, 1985, σελ.317).

Σύμφωνα με την Χρ. Βάγια (1994, σελ.92), οι γενικές ικανότητες του Κοινωνικού Λειτουργού σε σχέση με την Κοινοτική Οργάνωση, είναι :

1. Επαγγελματική διορατικότητα, δηλαδή να γνωρίζει ο κοινωνικός λειτουργός, ποιες μεθόδους θα ακολουθήσει, πότε να τις χρησιμοποιήσει, μέσω ποίων ομάδων. Δηλαδή, γνώση των ορθών μεθόδων, του ορθού χρόνου, της ορθής επιλογής ομάδας.

2. Γνώση των ζωντανών πηγών (ανθρώπινο υλικό) της κοινότητας. Ικανότητα επί του προκειμένου, του κοινωνικού λειτουργού, είναι η επιλογή των πάσης φύσεως πολιτών μιας κοινότητας, για προσφορά βοήθειας, στο έργο του. (Συμβουλή, συμμετοχή, ειδικές γνώσεις, εμπειρίες, προσφορά βοήθειας). Ο Κοινωνικός Λειτουργός, πρέπει να έχει την ικανότητα να συνεργάζεται με τους κατοίκους και με τους ειδικούς της κοινότητας και να προσαρμόζεται ανάλογα στις περιστάσεις.

3. Διατήρηση πολλαπλών σχέσεων με ομάδες και άτομα της κοινότητας και ικανότητα να γνωρίζει τον χρόνο και τον τρόπο χρησιμοποίησης αυτών των σχέσεων. Η δημιουργία σχέσεων, έχει ως αποτέλεσμα την διαπίστωση προβλημάτων, αλλά και την συμμετοχή πολιτών στην επίλυσή τους.

4. Ο Κοινωνικός Λειτουργός πρέπει να διαπνέεται από ενθουσιασμό, ο οποίος θα του χρησιμεύει ως κινητήριο δύναμη. Επιπρόσθετα, θα πρέπει να έχει διπλωματικότητα, για να αποφεύγονται κοινωνικές συγκρούσεις, καθώς και ελαστικότητα στους χειρισμούς.

5. Δεξιότητα, για να γνωρίζει τον κατάλληλο χρόνο για να ασχοληθεί με ένα συγκεκριμένο έργο. Αλλά να γνωρίζει επίσης και τον κατάλληλο χρόνο, κατά τον οποίο θα πρέπει να το εγκαταλείψει.

6. Δεξιότητα, να αντιλαμβάνεται την δομή ισχύος της κοινότητας και άλλα στοιχεία της ανεπίσημης οργάνωσης μιας κοινότητας. (Χρ. Βάγια, 1994, σελ.93).

ΣΤ. Η ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΣΤΗΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ ΜΕ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ

Η Κοινωνική Εργασία με Κοινότητες αρχίζει πάντα με ένα πρόβλημα. Αρχίζει με τον καθορισμό του προβλήματος. Διάφοροι τύποι (μοντέλα) της διαδικασίας που χρησιμοποιεί η Κοινωνική Εργασία με Κοινότητες, ακολουθούν διάφορα στάδια ή φάσεις κατά την επίλυση του προβλήματος. (Χρ. Βάγια, 1994, σελ.39).

Ο Arthur Dunham παρουσιάζει ένα υπόδειγμα τυπικής φάσεως της διαδικασίας επιλύσεως κοινοτικών προβλημάτων, ως εξής:

α. Με την αναγνώριση του προβλήματος. Το πρόβλημα μπορεί να γίνει αντιληπτό, αρχικά από τον Κοινωνικό Λειτουργό, από μέλη της Κοινότητας, ή από μια συγκροτημένη ομάδα (το σύστημα πελάτη). Αναμένεται, βέβαια, η αναγνώριση του προβλήματος να επεκταθεί σε ολόκληρη ή σε μέρος της οργανωμένης ομάδας προτού προχωρήσει κανείς προς την κατεύθυνση του προβλήματος. (Χρ. Βάγια, 1994, σελ.40).

β. Με την ανάλυση του προβλήματος : (συχνά ονομάζεται ανίχνευση ή διάγνωση). Μπορεί να είναι παρατεταμένη ή σύντομη, συστηματική ή επιφανειακή. Μερικές φορές η δράση μπορεί να αναληφθεί αμέσως, μετά την παρουσίαση του προβλήματος, χωρίς να έχει προηγηθεί ανάλυση ή σχεδιασμός. Μερικές καταστάσεις μπορεί να απαιτούν αυτό το είδος άμεσης και δραστήριας απαντήσεως. Συνήθως όμως είναι προτιμότερο να γνωρίζει κανείς τι επιδιώκει να κάνει και πώς, πριν προχωρήσει άμεσα στη δράση. Συχνά χρειάζεται να γίνει συγκέντρωση πληροφοριών πριν προχωρήσει κανείς στα άλλα στάδια - βήματα. Αυτό όμως δεν είναι πάντοτε απαραίτητο, τα γεγονότα - στοιχεία μπορεί να είναι εμφανή ή να υπάρχουν διαθέσιμα στοιχεία αποτελέσματα μιας πρόσφατης μελέτης γύρω από το θέμα. Για να χρησιμοποιηθούν όμως τα στοιχεία αυτά θα πρέπει να αναλυθούν.

γ. Σχεδιασμός : Απαιτεί να εξετασθεί η δράση που θα αναπτυχθεί, η σειρά που θα ακολουθήσουν τα διάφορα μέτρα που προτείνονται, τα οργανωτικά σχήματα που θα απαιτηθούν (επιτροπές, προσωπικό κ.λ.π.), οι μέθοδοι και οι διαδικασίες που θα ακολουθηθούν και τα οικονομικά που θα απαιτηθούν. Προτού τεθούν σε εφαρμογή, τα σχέδια, συνήθως απαιτείται να εγκριθούν επίσημα από κάποιο σώμα - διοικητικό συμβούλιο, επιτροπή ή άλλο σώμα ή επίσημο εκπρόσωπο. Η εγκρίνουσα αρχή διαθέτει, συνήθως, κάποια νομική ή επίσημη εξουσία ή δικαιοδοσία, και μπορεί να αντιπροσωπεύει πολύ ή λίγο άμεσα εκείνους που χρηματοδοτούν το πρόγραμμα, τους φορολογούμενους, ιδρύματα ή χρηματοδότες.

δ. Δράση : Συνίσταται στην εφαρμογή των σχεδίων και την έναρξη λειτουργίας της υπηρεσίας ή του προγράμματος. Οι μορφές δράσης είναι ποικίλες και εξαρτώνται από το αν το σχέδιο απαιτεί έρευνα ή μελέτη, ένα σεμινάριο, ένα πρόγραμμα κοινοτικής δράσης,

μια νομική ή άμεσης δράσεως εκστρατεία, μια συγχώνευση ή κάποια άλλη δραστηριότητα. Η δράση μπορεί να απαιτήσει συνεργατική ή διομαδική δραστηριότητα κάποιας μορφής. Καθώς προχωρεί η δράση μπορεί να εμφανιστούν προβλήματα και συχνά χρειάζεται να γίνουν ορισμένες αναπροσαρμογές στο αρχικό σχέδιο.

ε. Αξιολόγηση : Μετά την λήψη του προγράμματος, ή περιοδικά, αν το πρόγραμμα διαρκεί πολύ χρόνο, η δράση και τα αποτελέσματά της πρέπει να αξιολογούνται. (Χρ. Βάγια, 1994, σελ.41).

στ. Επόμενα βήματα : Μετά την αξιολόγηση, τα επόμενα βήματα μπορεί να περιλάβουν :

α) να γίνει αποδεκτό, ότι η δράση που αναπτύχθηκε έλυσε το πρόβλημα

β) να επαναδιατυπωθεί το πρόβλημα

γ) να αποφασιστεί να συνεχιστεί η δράση χωρίς αλλαγή ή αφού αλλαχθεί

ε) να εγκαταληφθεί η προσπάθεια να αντιμετωπισθεί το πρόβλημα, τουλάχιστον πρόσκαιρα.

Είναι φανερό ότι τα σημεία β και γ μπορούν να σημαίνουν την εμφάνιση ενός νέου προβλήματος που μπορεί να απαιτήσει την επανάληψη του κύκλου της διαδικασίας της Κοινωνικής Εργασίας με Κοινότητες.

Στην διάρκεια λειτουργίας του προγράμματος απαιτείται να τηρούνται ορισμένες διοικητικές ή διευκολυντικές δραστηριότητες, όπως η τήρηση εκθέσεων, η προετοιμασία και υποβολή εκθέσεως δραστηριοτήτων, και στο τέλος του προγράμματος ή κατά διαστήματα, αν το πρόγραμμα διαρκεί πολύ χρόνο, χρειάζεται να υποβάλλονται αναφορές ή εκθέσεις προόδου προς το διοικητικό

συμβούλιο ή την οργάνωση που στηρίζει το πρόγραμμα. (Χρ. Βάγια, 1994, σελ.41).

Z. ΤΕΧΝΙΚΕΣ ΠΟΥ ΧΡΗΣΙΜΟΠΟΙΟΥΝΤΑΙ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΑΣΚΗΣΗ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΜΕ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ

1. ΕΡΕΥΝΑ

Σύμφωνα με την Όλγα Ζάρναρη (1978, σελ.143), με τον όρο «έρευνα», σήμερα, εννοούμε μια συγκεκριμένη επιστημονική μέθοδο εργασίας, η οποία χρησιμοποιεί συγκεκριμένες επιστημονικές διαδικασίες και μέσα, και αποσκοπεί στην εξαγωγή αποτελεσμάτων, που να είναι δυνατόν να μεταδοθούν και να επαληθευθούν και από άλλους. Η επιστημονική έρευνα, δηλαδή, ανταρρατίθεται στην απλή εμπειρία ή στην έμπνευση, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι και η εμπειρία ή η έμπνευση δεν είναι σημαντικοί τρόποι γνώσεως.

Σε πολύ γενικές γραμμές, η επιστημονική κοινωνική έρευνα χωρίζεται σε δύο είδη : α) στις περιγραφικές έρευνες και β) στις πειραματικές ή αιτιολογικές έρευνες. Στο πρώτο είδος ο ερευνητής περιγράφει την κατάσταση ή το φαινόμενο το οποίο τον ενδιαφέρει, στο δεύτερο είδος προσπαθεί να εντοπίσει τις αιτίες που προκαλούν το φαινόμενο. Όπως είναι φανερό, στις κοινωνικές επιστήμες έχουμε πολύ περισσότερο το πρώτο είδος έρευνας, παρά το δεύτερο. Στην κοινωνική εργασία, ειδικά, οι πειραματικές ή αιτιολογικές έρευνες που γίνονται είναι είτε διερευνήσεις για την εντόπιση κοινωνικών προβλημάτων, είτε αξιολογήσεις προγραμμάτων και μεθόδων εργασίας.

Στην ιστορική εξέλιξη της κοινωνικής εργασίας, σαν εφαρμοσμένης κοινωνικής επιστήμης, ήταν η εισαγωγή της κοινοτικής μελέτης των περιπτώσεων που τη διαφοροποίησε αρχικά από την απλή παροχή ελεημοσύνης - ήταν δηλαδή η συστηματική διερεύνηση των δεδομένων και βάσει αυτών η εκπότωση ενός σχεδίου δράσεως από μέρους του κοινωνικού λειτουργού, που την καθιέρωσε σαν ένα ξεχωριστό λειτούργημα. Επομένως μια μορφή κοινωνικής έρευνας υπήρξε το θεμέλιο πάνω στο οποίο στηρίχθηκε η εξέλιξη της κοινωνικής εργασίας σαν εφαρμοσμένης κοινωνικής επιστήμης. (Όλγα Ζάρναρη, 1978, σελ.144).

Βασική προϋπόθεση για την διεξαγωγή έρευνας είναι να γνωρίζει καλά ο κοινωνικός λειτουργός τις θεωρητικές αρχές του επαγγέλματός του και των συγγενών κλάδων από τις κοινωνικές επιστήμες, γιατί η γνώση της θεωρίας θα τον ωθήσει να σκεφτεί ποια φαινόμενα πρέπει να ερευνηθούν, π.χ. η γνώση για τις βασικές ανθρώπινες ανάγκες θα τον κινητοποιήσει να ερευνήσει αν τα προγράμματα που εφαρμόζει στην καθημερινή πράξη ανταποκρίνονται ή όχι σ' αυτές τις ανάγκες, μέχρι ποίου σημείου, ποιες ανάγκες δεν καλύπτονται, ποιες νέες ανάγκες πιθανόν να υπάρχουν. (Όλγα Ζάρναρη, 1978, σελ.144).

Μετά πρέπει να γνωρίζει ποια μεθοδολογικά εργαλεία προσφέρονται για ποιο είδος έρευνας, όπως η συνέντευξη, το ερωτηματολόγιο, η επιστημονική ανάλυση υλικού περιπτώσεων κ.λ.π. Ο επιστημονικός τρόπος συλλογής δεδομένων, δηλαδή η χρησιμοποίηση του κατάλληλου ερευνητικού εργαλείου, επιτρέπει την συστηματική μέτρηση του προβλήματος, και επομένως την αξιολόγησή του με ακρίβεια. (Όλγα Ζάρναρη, 1978, σελ.145).

Μόνο η επιστημονική έρευνα παρέχει με συστηματικό τρόπο, με ακρίβεια, και με δυνατότητες επαληθεύσεως, τα δεδομένα ενός

προβλήματος. Και στη σημερινή εποχή η μεθοδική και συστηματική προβολή των προβλημάτων είναι απαραίτητη για να υπάρξει κατανόηση και ανταπόκριση από το κοινωνικό σύνολο.

Τρίτον, ο Κοινωνικός Λειτουργός χρειάζεται να γνωρίζει ορισμένες μεθόδους αναλύσεως των δεδομένων, πως θα βγάλει τα σωστά συμπεράσματα από τις πληροφορίες που συνέλεξε, δηλαδή ορισμένες γνώσεις στατιστικής, οργανώσεως πινάκων κ.λ.π.

Μόνον με έναν τέτοιο επιστημονικό τρόπο παρουσιάσεως των κοινωνικών προβλημάτων, που αντιμετωπίζει καθημερινά ο κοινωνικός λειτουργός, μπορεί να ελπίζει να ακουσθεί η φωνή του σαν επαγγελματία που έχει κάποια ευθύνη για την κοινωνική πολιτική της χώρας. Και μόνο η αξιολόγηση με επιστημονικό τρόπο της εργασίας του και των μεθόδων που χρησιμοποιεί, μπορεί να αυξήσει την αναγνώριση για το επάγγελμά του. (Όλγα Ζάρναρη, 1978, σελ.145).

2. ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΣ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ

Σύμφωνα με τον Ζωγράφου (1992, σελ.125), ο κοινωνικός σχεδιασμός αποτελεί μαζί με την κοινωνική εργασία ένα σημαντικό στοιχείο της κοινωνικής πολιτικής της τοπικής αυτοδιοίκησης. Ενώ η κοινωνική εργασία ασχολείται με την «μεσίτευση» των κοινωνικών παροχών, ο κοινωνικός σχεδιασμός ασχολείται με τον σχεδιασμό και την οργάνωση της κοινωνικής υποδομής και των κοινωνικών υπηρεσιών. Ενώ η κοινωνική εργασία ασχολείται με ομάδες στόχου, ο κοινωνικός σχεδιασμός «σκέπτεται σε γεωγραφικές - τοπικές κατηγορίες» (SCHAFER, 1983, σελ.127).

Η κοινωνική εργασία με κοινότητα συνδέει την κοινωνική εργασία με τον κοινωνικό σχεδιασμό, διότι αντιμετωπίζει διάφορες ομάδες στόχου στο γεωγραφικό και κοινωνικό τους περίγυρο.

Βέβαια, είναι γεγονός ότι η κοινωνική πολιτική επηρεάζει την κοινωνική εργασία περισσότερο από ότι η κοινωνική εργασία την κοινωνική πολιτική, καθότι οι προϋποθέσεις που δημιουργεί η κοινωνική πολιτική είναι καθοριστικής σημασίας για την κοινωνική εργασία. Η σχέση της κοινωνικής εργασίας με κοινότητα με τον κοινωνικό σχεδιασμό καθορίζεται από τον νόμο περί πολεοδομίας 27.7.1971, σύμφωνα με τον οποίο προβλέπεται η συμμετοχή των ενδιαφερομένων, ιδιαίτερα σε έργα εξυγίανσης. Βάσει του νόμου αυτού, οι ενδιαφερόμενοι πρέπει να ενεργοποιούνται για συνεργασία με συνεντεύξεις, συγκεντρώσεις πολιτών, δημόσιες σχέσεις κ.λ.π. και οι ανάγκες τους να λαμβάνονται υπόψη σε ένα «κοινωνικό σχέδιο». Ο Κοινωνικός Λειτουργός στην κοινωνική εργασία με κοινότητα μπορεί να αναλάβει το ρόλο ενός κρίκου επικοινωνίας ανάμεσα στις ομάδες ενδιαφερομένων και στις αρχές σχεδιασμού.

Σύμφωνα με τον Ιατρούδη (1990, σελ.262), η κοινωνική εργασία στην πορεία της διευρύνθηκε και αναγνωρίστηκε ως επάγγελμα αναπτυξιακών παρεμβάσεων για επιδιωκόμενη αλλαγή, με στόχο και πεδίο εφαρμογής την εξυπηρέτηση ατόμων και μικρών ομάδων (μικροκλίμακα), που βασίζεται κυρίως στην κλινική Κοινωνικής Εργασίας και κοινοτήτων, οργανώσεων και θεσμών (μακροκλίμακα), που βασίζεται κυρίως στον Σχεδιασμό Κοινωνικής Πολιτικής. Η εφαρμογή της κοινωνικής εργασίας και στις δύο κλίμακες, βασίζεται σε μια κοινή διαδικασία λύσης προβλημάτων, που έχει 4 χαρακτηριστικούς σκοπούς :

α. Τη διαπίστωση των δεδομένων στοιχείων, αναγκών και ευκαιριών για την ανάπτυξη του συστήματος.

β. Τη διερεύνηση κατάλληλου τρόπου συνεργασίας μεταξύ κοινωνικού λειτουργού και συστήματος πελατών (χρηστών-καταναλωτών)

γ. Τη παρέμβαση για αλλαγή προς συγκεκριμένους στόχους

δ. Την αξιολόγηση της επίτευξης ή μη των σκοπών της παρέμβασης. (Ιατροίδη, 1990, σελ.263).

Η κοινή αυτή διαδικασία λύσης προβλημάτων που θεμελιώνει την Κοινωνική Εργασία, θεμελιώνει και τον Σχεδιασμό Κοινωνικής Πολιτικής. Περιλαμβάνει :

α. Τη διαπίστωση, ανάλυση και αξιολόγηση ενός προβλήματος

β. Την συμμετοχή στο σχεδιασμό του συστήματος των πελατών

γ. Την εφαρμογή της παρέμβασης για κοινωνική αλλαγή

δ. Την αξιολόγηση της παρέμβασης και των αποτελεσμάτων της.

Η κοινή βάση της εφαρμογής της κοινωνικής εργασίας συμπληρώνεται με ειδικές γνώσεις στρατηγικών της αλλαγής θεωρίας και πράξης, πρόληψης και περίθαλψης, και με την απόκτηση ειδικών ικανοτήτων για την εφαρμογή των διαφόρων ρόλων που έχουν οι κοινωνικοί λειτουργοί, ανάλογα με την περίπτωση και το πρόβλημα. Οι συνδυασμοί αυτοί ρόλων δίνουν στους κοινωνικούς λειτουργούς μια σχετική πρωτοπορία στην Εφαρμογή Σχεδιασμού Κοινωνικής Πολιτικής και μια ολοκληρωμένη εμπειρία, αποτελεσματικότητα και ευρύτητα στα φάσματα εφαρμογής Σχεδιασμού Κοινωνικής Πολιτικής. (Ιατροίδη, 1990, σελ.264).

3. ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΣΕ ΕΠΙΤΡΟΠΕΣ

Κατά την Χρ. Βάγια (1994, σελ.97), ο κοινωνικός λειτουργός εντός μιας επιτροπής είτε υπό την ιδιότητα του μέλους είτε ως βοηθός αυτής «χρησιμοποιεί» την επιτροπή για να :

- 1) Αντιπροσωπεύει και εξυπηρετεί τους σκοπούς και τα συμφέροντα της οργανώσεως, τις αρχές του επαγγέλματός του, τις ανάγκες της κοινότητας με την οποία εργάζεται.
- 2) Καθιστά ικανά τα άτομα - μέλη να χρησιμοποιήσουν τις δυνατότητές τους, προς εξυπηρέτηση συγκεκριμένων σκοπών.
- 3) Είναι ειδήμων, του οποίου οι γνώσεις και οι συμβουλές είναι χρήσιμα για την κατάρτιση προγραμμάτων και την εξεύρεση πηγών.
- 4) Επιβλέπει και προωθεί την εκπαίδευση των μελών μιας επιτροπής.
- 5) Φροντίζει για την αντιπροσωπευτικότητα της επιτροπής και πρέπει να αποφεύγει την ταύτιση με οποιαδήποτε επιτροπή.
- 6) Αξιολογεί και ενημερώνεται επί των αποτελεσμάτων της δράσεως της επιτροπής, ώστε να αποφεύγονται συγκρούσεις συμφερόντων προς ζημιά της κοινότητας ως συνόλου.

Ο βοηθός είναι ο μεσολαβητής του φορέως και της επιτροπής. Αναλαμβάνει την κατάστρωση προγραμμάτων, ενημερώνει τη διοίκηση και την επιτροπή και αναλαμβάνει την αλληλογραφία. Στην κοινοτική ανάπτυξη, βοηθός επιτροπής είναι ο κοινωνικός λειτουργός. Στην περίπτωση, που κοινωνικός λειτουργός είναι μέλος πολλών επιτροπών, πρέπει να φροντίζει να είναι ενήμερος για τη δράση τους και να αξιολογεί και να αναθεωρεί τα αποτελέσματα, ώστε να αφιερώνει το χρόνο του μόνο σε αποδοτικές επιτροπές.

Πρέπει, επίσης, να αποσύρεται μιας επιτροπής, όταν τα μέλη αυτής έχουν φτάσει σε ικανό βαθμό ωριμότητας και μπορούν να συνεχίσουν το έργο της επιτροπής μόνα τους. (Χρ. Βάγια, 1994, σελ.98).

4. ΔΗΜΟΣΙΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ

Οι σχέσεις μέσα στην κοινότητα αφορούν τις μεθόδους ή τους τρόπους με τους οποίους μια οργάνωση, ένας σύλλογος ή ένα συμβούλιο δημιουργεί επαφή. Ένας τρόπος, είναι οι δημόσιες σχέσεις, οι οποίες λειτουργούν ως «συνθετικά της κοινοτικής οργάνωσης» στην λειτουργία μιας λέσχης, μιας οργάνωσης κοινοτικής πρόνοιας ή ενός εκπαιδευτικού ιδρύματος (Ross Murray, 1985, σελ.49). Είναι, επίσης, σημαντικές, γιατί πολλές κοινότητες ειδικού ενδιαφέροντος (όπως τα συμβούλια πρόνοιας, ψυχαγωγίας, εκπαιδύσεως ενηλίκων), πρέπει να συσχετίζουν τις δραστηριότητές τους με τις δραστηριότητες μέσα στην ευρύτερη γεωγραφική κοινότητα και στην περίπτωση αυτή εμπλέκονται σε ένα πρόγραμμα σχέσεων μέσα στην κοινότητα, σε μια διαδικασία που συχνά παραλείπουν να ξεχωρίσουν από την διαδικασία που πραγματοποιείται μέσα στην κοινότητα ειδικού ενδιαφέροντος. Οι δημόσιες σχέσεις είναι απλώς η απόπειρα ενός οργανισμού - ή μιας οργάνωσης - να ενδυναμώσει το γόητρό της, τη θέση της, ή το έργο της στη ευρύτερη κοινότητα, ειδικότερα, σημαίνει προσεκτική μελέτη (συχνά με την χρησιμοποίηση ειδικών στα κοινοτικά θέματα) των υπαλλήλων, των καταναλωτών και της ευρύτερης κοινότητας, ώστε να ενημερώνεται η οργάνωση σχετικά με τις δυνάμεις και τις αδυναμίες της θέσεώς της μέσα στην κοινότητα. (Ross Murray, 1985, σελ.50).

Η. ΤΑ ΠΡΟΤΥΠΑ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΜΕ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ

Κατά τον Ζωγράφου (1992, σελ.94), στην πράξη, θα μπορούσε κανείς να διακρίνει τα παρακάτω πρότυπα κοινωνικής εργασίας με κοινότητα :

1. ΤΟ ΣΥΝΤΗΡΗΤΙΚΟ ΠΡΟΤΥΠΟ (ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ ΤΩΝ ΦΟΡΕΩΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ)

Το πρότυπο αυτό αποσκοπεί στη βελτίωση της οργάνωσης και τον συντονισμό των παρεχομένων κοινωνικών παροχών. Με την αποτελεσματικότερη ενημέρωση (δημόσιες σχέσεις), επιτυγχάνεται η δικαιότερη διανομή των μέσων και η αποφυγή πολλαπλής εξυπηρέτησης. Με τη συνεργασία, την συνεχή επικοινωνία και τον συντονισμό διευκολύνεται η πρόσβαση των ενδιαφερόμενων στο δίκτυο των κοινωνικών παροχών και διαπιστώνονται ενδεχόμενες ελλείψεις. Στο πλαίσιο αυτού του προτύπου εντάσσεται και η «λειτουργική κοινωνική εργασία με κοινότητα», η οποία αποσκοπεί στην «αλλαγή αποφάσεων των διαφόρων υπηρεσιών προς όφελος των ενδιαφερομένων σε συνεργασία με τις αρχές». (HAUSS, 1975, σελ.114).

Στις περισσότερες περιπτώσεις ασχολούνται κοινωνικοί λειτουργοί χωρίς ιδιαίτερη εκπαίδευση στην κοινωνική εργασία με κοινότητα, αλλά με κάποια εμπειρία, σε ένα πρόγραμμα πιλότος. Επί του προκειμένου, ο κοινωνικός λειτουργός παίρνει την εντολή να κάνει κάτι για μια συνοικία. Στην αρχή οργανώνει μια ομάδα απασχόλησης παιδιών ή φροντιστηριακών μαθημάτων για μαθητές με μαθησιακές δυσκολίες. Αν έχει τη δυνατότητα και τη διάθεση, διοργανώνει κάπου - κάπου καμιά εορταστική εκδήλωση για τους κατοίκους ή συμμετέχει μια φορά το χρόνο στις κατασκηνώσεις των

παιδιών. Αν πρόκειται για αλλοδαπούς εργάτες, τότε εγκαθίσταται σε μια κοινότητα ή ένα σύλλογο γονέων και θέτει τις υπηρεσίες του στη διάθεσή τους, προσφέροντας κυρίως φροντιστηριακά μαθήματα για παιδιά που φοιτούν στο σχολείο και συμπαράσταση στην αντιμετώπιση των καθημερινών προβλημάτων των αλλοδαπών με τις διάφορες αρχές και τους εργοδότες.

Συνεχίζοντας ο Ζωγράφου (1992, σελ.94), αναφέρει ότι στο πλαίσιο αυτό διοργανώνονται και διάφορες συζητήσεις ενημέρωσης πάνω σε διάφορα θέματα που απασχολούν τους ενδιαφερόμενους. Κάθε εκδήλωση προβάλλεται στον τοπικό τύπο (συχνά δίδονται έτοιμα κείμενα στους δημοσιογράφους), πάνω προβάλλει το όνομα του κοινωνικού φορέα (κοινωνικό άλλοθι), ακολουθεί το όνομα του κοινωνικού λειτουργού με τους τίτλους του, στη συνέχεια περιγράφονται οι δραστηριότητες και το μεγάλο ενδιαφέρον του φορέα και στο τέλος αναφέρονται μερικές λέξεις για τους ενδιαφερόμενους, οι οποίοι έχουν το ευτύχημα να απολαμβάνουν τις υπηρεσίες του κοινωνικού (κρατικού ή ιδιωτικού) φορέα. (HINTE/KARAS, 1989, σελ.13-14).

Εκτός τούτου, ο κοινωνικός λειτουργός συνεργάζεται και με όλους τους σχετικούς φορείς και θεσμούς της κοινότητας για την αποφυγή υπερκάλυψης της εξυπηρέτησης και τον συντονισμό του δικτύου παροχής υπηρεσιών. Αν και οι ενδιαφερόμενοι επιτρέπεται να συναποφασίζουν ως προς τον τρόπο εξυπηρέτησής τους, οι σπουδαίες αποφάσεις λαμβάνονται μόνο από τις κοινωνικές οργανώσεις.

Ενδεχόμενες κοινωνικές αντιφάσεις, που παρουσιάζονται κατά την εργασία, αντιμετωπίζονται σαν προβλήματα σχέσεων στο πλαίσιο των ομάδων. Σύμφωνα με αυτό το πρότυπο, οι ενδιαφερόμενοι είναι βασικά παθητικοί δέκτες των υπηρεσιών της

κοινωνικής πρόνοιας. Οι σπουδαίες αποφάσεις αποτελούν υπόθεση μιας ελίτ, η οποία απορρίπτει την πολιτική συναπόφαση των ενδιαφερομένων και αγνοεί τις καταστάσεις κοινωνικών αδικιών. Οι HINTE/KARAS τονίζουν επί του προκειμένου ότι μια τέτοια μορφή κοινωνικής εργασίας με κοινότητα δεν είναι στην ουσία τίποτε άλλο, παρά μια διευρυμένη μορφή προνοιακής ατομικής βοήθειας. Το μόνο που έχει αλλάξει είναι ο αποδέκτης των προσπαθειών του κοινωνικού λειτουργού : Επί του προκειμένου δεν εξυπηρετούνται πλέον τα άτομα, αλλά η βοήθεια απλώνεται σε ολόκληρη την κοινότητα. (Ζωγράφου, 1992, σελ.95).

Βέβαια, για πολλές φιλανθρωπικές οργανώσεις η προσέγγιση αυτή τη δεκαετία, του '70 ήταν κάτι το «επαναστατικό», διότι τώρα πλέον οι ανάγκες των ενδιαφερομένων δεν καθορίζονται από ανώνυμες στατιστικές και θεωρητικές συζητήσεις χωρίς να εισακούονται οι ίδιοι οι ενδιαφερόμενοι. Στην ουσία, όμως, η διάσταση της κοινωνικής «πρόληψης» αποδεικνύεται σαν μύθος, όταν οι δραστηριότητες του κοινωνικού λειτουργού περιορίζονται μόνο σε φροντιστηριακά μαθήματα, προγράμματα ψυχαγωγίας, διοργάνωση διαφόρων εκδηλώσεων και εκδρομών. Η προσέγγιση αυτή θα μπορούσε να χαρακτηριστεί σαν κοινωνική εργασία για τους ενδιαφερόμενους, οι οποίοι παίζουν βασικά το ρόλο του απλού δέκτη των διαφόρων προγραμμάτων των κοινωνικών φορέων. (Ζωγράφου, 1992, σελ.96).

2. ΤΟ ΠΡΟΤΥΠΟ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΕΝΤΑΞΗΣ (ROSS)

Κατά τον Ζωγράφου (1992, σελ.96), ο Ross ξεκινά από την διαπίστωση ότι ο άνθρωπος, λόγω της βιομηχανικής ανάπτυξης παρουσιάζει προβλήματα προσαρμογής. Η αλλοτρίωση, οι

απρόσωπες σχέσεις των πόλεων συμβάλλουν «ώστε οι άνθρωποι στο Δυτικό Κόσμο να μην είναι σε θέση να αισθάνονται ασφαλείς. Η μοναξιά, ο φόβος, η κατάθλιψη και οι νευρώσεις αυξάνουν και εμποδίζουν σοβαρά την ανθρώπινή μας προσπάθεια για αξιοπρέπεια, σταθερότητα και ευτυχία». (Ross, 1971, σελ.18).

Ενώ ο συγγραφέας δεν αναφέρει τα κοινωνικά αίτια των προβλημάτων (π.χ. συνθήκες εργασίας και κατοικίας) περιορίζεται στην ονομασία «ατομικών συμπτωμάτων», για τα οποία καθιστά υπεύθυνη τη βιομηχανική κοινωνία, η οποία αναγκαστικά οδηγεί στην αλλοτροίωση. Τα «συμπτώματα» αυτά ο συγγραφέας τα ονομάζει «τίμημα της προόδου». Για τον συγγραφέα δεν υπάρχουν κοινωνικές αντιθέσεις. Σύμφωνα με τον Ross, το κοινωνικό πλαίσιο, που εξασφαλίζεται από το δημοκρατικό σύνταγμα, είναι ικανοποιητικό και δεν υπάρχουν προβλήματα ανακατανομής της εξουσίας και της δύναμης. Το πρόβλημα είναι ότι οι άνθρωποι δεν έχουν μάθει να κάνουν χρήση των δυνατοτήτων που τους παρέχει το κοινωνικό σύστημα, πράγμα που οφείλεται στην έλλειψη συνεργασίας. Βασικός στόχος του συγγραφέα είναι η «κοινοτική ενότητα», η οποία κατά τον συγγραφέα αποτελεί «μια ιδιότητα του τρόπου ζωής στην κοινότητα που ξεπηδά από τη δράση, καθώς οι άνθρωποι εργάζονται χέρι με χέρι σε κοινά έργα» και «παίρνουν μέρος συνειδητά σε κοινά προγράμματα επιζητώντας κοινούς σκοπούς». (Ross, 1972, σελ.89).

Επικαλούμενος ένα απροσδιόριστο «γενικό καλό», ο Ross αναζητά τη δυνατότητα αρμονικής προσαρμογής των ενδιαφερομένων στην κοινότητα. Ο συγγραφέας ξεκινά από την πεποίθηση, ότι το σύνολο των πολιτών μιας κοινότητας είναι σε θέση και έχει τη διάθεση να αναγνωρίσει ενδεχόμενες ανάγκες και να συμβάλλει σε ένα δημοκρατικό διάλογο για την κάλυψή τους. Ο Ross

βλέπει την κοινωνική εργασία με κοινότητα σαν «μια διαδικασία, κατά την οποία η κοινότητα, καθορίζει τις ανάγκες και τους στόχους της, τους ταξινομεί και τους ιεραρχεί, αναπτύσσει εμπιστοσύνη και θέληση και κινητοποιεί εσωτερικές και εξωτερικές πηγές για την ικανοποίηση των αναγκών, να δράσει δηλαδή σ' αυτήν την κατεύθυνση και να προαγάγει έτσι τις στάσεις συνεργασίας και την έμπρακτη δουλειά». Επί του προκειμένου ο συγγραφέας δεν απαντάει στο ερώτημα, πως θα μπορέσουν να ικανοποιηθούν οι ανάγκες μιας μερίδας πολιτών, χωρίς να έλθουν σε σύγκρουση με την πολιτική και οικονομική εξουσία της κοινότητας. Συνεπώς, σύμφωνα με την θεωρία «αρμονίας» του Ross, κοινωνική ένταξη σημαίνει να μην ζητούν οι άνθρωποι περισσότερο από ό,τι επιτρέπει το σύστημα και αντί να προσαρμοσθεί το σύστημα στις ανάγκες και επιθυμίες των ενδιαφερομένων, πρέπει να προσαρμοσθούν οι ανάγκες και οι επιθυμίες των ανθρώπων στα μέσα που προσφέρει το υπάρχον σύστημα. (Ζωγράφου, 1992, σελ.96-97).

Συνεχίζοντας ο Ζωγράφου αναφέρει, ότι αν και ο συγγραφέας αναγνωρίζει «κάποια κατανόηση» για μερικές διαφορές ορισμένων κοινωνικών ομάδων (π.χ. οι Πολωνοί και οι Μεξικάνοι δεν είναι υποχρεωμένοι να «τρώγουν και να ντύνονται το ίδιο και να έχουν πανομοιότυπες γιορτάσιμες ημέρες», ούτε τις ίδιες θρησκευτικές πεποιθήσεις), εντούτοις πρέπει να διατηρήσουν την αρμονία εργαζόμενοι «στην ανάπτυξη ενός κοινού σχεδίου, μέσα στο οποίο όλοι μπορούν να εργάζονται μαζί για κοινούς σκοπούς». (Ross, 1972, σελ.89).

Ο συγγραφέας παραδέχεται ότι σύμφωνα με το πρότυπο μιας «δυναμικής κοινωνίας» επιτρέπεται η ύπαρξη «πιέσεων και συγκρούσεων», εν τούτοις, μόνο στο πλαίσιο του ανταγωνισμού μεταξύ ιδεών και προγραμμάτων, καθ' όσον η ύπαρξη μεγάλων

κοινωνικών συγκρούσεων θα δηλητηριάσει το επιδιωκόμενο κλίμα αρμονίας. Συνεπώς ο «ανταγωνισμός αυτός πρέπει να προχωρεί μέσα σε ένα πλαίσιο κοινής συναινέσεως και κοινού σκοπού». Ο Ross δεν παραλείπει να τονίσει ότι σε μια «λειτουργική κοινότητα» αιτιολογείται μερικές φορές η ύπαρξη κινημάτων διαμαρτυρίας, τα οποία, όμως δεν πρέπει να ξεπερνούν το κοινά αποδεκτό πλαίσιο, διότι τότε «εμποδίζεται κάθε δυνατότητα δημιουργίας μιας κοινότητας με την πλατειά έννοια της λέξης». (Ross, 1971, σελ.141).

Συνεχίζοντας, ο Ζωγράφου αναφέρει, ότι τα προβλήματα κατά τον συγγραφέα, μπορούν να λυθούν με «λογικές συζητήσεις μεταξύ των αντιμαχόμενων ομάδων». Ο συγγραφέας υποστηρίζει ότι η κοινωνική εργασία με κοινότητα δεν μπορεί να είναι ένα κίνημα μιας μειονότητας και δεν μπορεί να ξεκινά μόνο από τις ανάγκες ή τις διαμαρτυρίες, που είναι σημαντικές μόνο για μια μικρή ομάδα της κοινότητας. Το «πρόβλημα πάνω στο οποίο πρέπει να επικεντρώνεται μια διαδικασία της κοινωνικής εργασίας με κοινότητα, πρέπει να είναι τέτοιας μορφής, ώστε να νοείται σαν τέτοιο και να εκφράζει τις επιθυμίες ει δυνατόν πολλών μελών της κοινότητας». Το πρότυπο Ross βασίζεται στο πρότυπο του PARSONS, το οποίο θεωρεί σαν υποδειγματικό πρότυπο για τη διαδικασία του κοινωνικού ελέγχου την ψυχανάλυση και περιγράφει τον επιτυχή κοινωνικό έλεγχο σαν μια διαδικασία, κατά την διάρκεια της οποίας ο «αποκλίνων» αποκτά την ικανότητα να απορρίψει τις «μη ορθολογικές» του επιθυμίες και κατευθύνει την κοινωνική του ενέργεια σε κοινωνικά ισχύοντες στόχους, δηλαδή σε αρμονία με τις αξίες του υπάρχοντος συστήματος. (AKS - BERLIN, 1975, σελ.58).

Κινούμενος σε ένα προκαθορισμένο πλαίσιο αξιών και κανόνων συμπεριφοράς, ο κοινωνικός λειτουργός προσπαθεί να

υποτάξει τον «πελάτη» και σε περίπτωση που αυτός δεν συμμορφώνεται, χρησιμοποιεί διάφορα τεχνάσματα (π.χ. την ενίσχυση της επιθυμητής συμπεριφοράς σύμφωνα με το μπηχεβιοριστικό πρότυπο), για να τον φέρει στο «σωστό» δρόμο. Με τον όρο «συμμετοχή του πελάτη» ο συγγραφέας δεν εννοεί την συμμετοχή του ενδιαφερόμενου σε διαδικασίες λήψης αποφάσεων και στην εφαρμογή τους, αλλά την συμμετοχή στην υλοποίηση αποφάσεων που έχουν ήδη ληφθεί από άλλους, με γνώμονα το «γενικό καλό» της κοινότητας. Γενικά ο Ross απορρίπτει την σύγκρουση, διότι πιστεύει ότι σε μια πλουραλιστική κοινωνία όλες οι ομάδες συμφερόντων ενδιαφέρονται για το κοινό συμφέρον. Ενώ το πρότυπο αυτό επιτρέπει την συνεργασία με τους πελάτες και την κριτική συζήτηση των προβλημάτων, η συναπόφαση των «αντιπάλων» εμποδίζει την κινητοποίηση και αποκλείει την σύγκρουση, ακόμη και σαν τελευταίο μέσο άσκησης πίεσης εκ μέρους των ενδιαφερομένων. Ο SPECHT και ο ALINSKY επικρίνουν τον Ross και υποστηρίζουν ότι ο συγγραφέας δίνει την εντύπωση ότι οι κοινωνικοί θεσμοί και οι κοινωνικές συνθήκες μπορούν να αλλάξουν χωρίς την άσκηση μεγάλης πίεσης στους εκπροσώπους της κοινωνικής εξουσίας και της οικονομικής δύναμης. (MANGOLD, 1983, σελ.44). Η προσέγγιση αυτή χρησιμοποιείται για την ένταξη των διαφόρων πληθυσμιακών ομάδων σε νέες συνοικίες ή σε περιοχές εξυγίανσης. Βασικός στόχος αυτού του προτύπου είναι η βελτίωση των διαπροσωπικών σχέσεων και η συμμετοχή των κοινωνικών ομάδων για την αποκατάσταση της κοινωνικής αρμονίας, καθότι το πρότυπο αυτό, αν και προβλέπει την ενεργό συμμετοχή των ενδιαφερόμενων στις διαδικασίες λήψης απόφασης, εν τούτοις η συναπόφαση των «αντιπάλων» αποκλείει την επιδιωκόμενη κοινωνική αλλαγή (HAUSS, 1975, σελ.114-115).

Βέβαια, το πρότυπο του Ross, σε σύγκριση με το πρότυπο της κοινωνικής εργασίας με κοινότητα των κοινωνικών φορέων, προσφέρει περισσότερες δυνατότητες αυτενέργειας των ενδιαφερομένων, πλην όμως, περιορίζει σημαντικά τις δυνατότητες χειραφέτησης, καθ' όσον αγνοεί τις κοινωνικές ανισότητες σαν απόρροια κοινωνικών αδικιών. (Ζωγράφου, 1992, σελ.98-99).

Στην πράξη η παραπάνω προσέγγιση περιορίζεται βασικά σε ενέργειες αυτοβοήθειας των κατοίκων με σκοπό την υλοποίηση κοινά αποδεκτών στόχων, όπως τη βελτίωση του φωτισμού των οδών μιας πόλης, την εξυπηρέτηση υπερηλίκων ατόμων, τον καλωπισμό ενός παιδικού σταθμού, την πραγματοποίηση εράνων για άπορα και αδύνατα άτομα κ.λ.π. (HINTE/KARAS, 1989, σελ.17). Σύμφωνα με το παραπάνω πρότυπο ο κοινωνικός λειτουργός πρέπει να ταυτίζεται με τα συμφέροντα ολόκληρης της κοινότητας, να είναι δηλαδή στη διάθεση όλων των ομάδων και να μην εκπροσωπεί μόνο τα συμφέροντα των ανθρώπων με τους οποίους συνεργάζεται άμεσα για τη βελτίωση των συνθηκών διαβίωσής τους, αλλά να περιμένει μέχρις ότου το πρόβλημα που αφορά άμεσα τους ενδιαφερόμενους να γίνει πρόβλημα ολόκληρης της κοινότητας. Έτσι, λοιπόν, ο κοινωνικός λειτουργός παίζει το ρόλο μιας «κοινωνικό-πολιτικής ουδετερότητας», η οποία δεν παίρνει καμιά θέση και ευθύς εξ αρχής επιδιώκει την εξισορρόπηση και τον συμβιβασμό ενδεχόμενων διαφορών. Το θεωρητικό πρότυπο του Ross και γενικά η δομολειτουργική προσέγγιση, σύμφωνα με την οποία η επίλυση των προβλημάτων πρέπει να γίνεται χωρίς αμφισβήτηση των υφισταμένων θεσμικών και δομικών λειτουργιών και χωρίς εντάσεις και συγκρούσεις, στρέφεται βασικά ενάντια στη χειραφέτηση των ενδιαφερομένων, καθότι η ικανότητα ανάπτυξης κριτικής αντίληψης

της κοινωνικής πραγματικότητας και εποικοδομητικής αντιμετώπισης καταστάσεων σύγκρουσης αποτελεί βασικό στόχο της χειραφέτησης.

Επί του προκειμένου ο OELSCHLAGEL αναφέρει ότι αν «απώτερος σκοπός της επεξεργασίας των συγκρούσεων είναι η συνεργασία και η αρμονία, δηλαδή η συμφιλίωση», πράγμα που βρίσκεται σε μεγάλη «αντίφαση» με την κοινωνική πραγματικότητα στις βιομηχανικές χώρες, οι οποίες χαρακτηρίζονται από ταξικές διαφορές, τότε «η θέση του Ross είναι εξωπραγματική, διότι καλλιεργεί την ουτοπία μιας ομαλής επίλυσης συγκρούσεων». (OELSCHLAGEL, 1983, σελ.173). Αν λάβει κανείς υπόψη την αρμονική εικόνα του κόσμου που παρουσιάζει ο Ross, σε σχέση με τις αντιθέσεις και τις συγκρούσεις συμφερόντων, που «καθορίζουν το πεδίο εργασίας της κοινωνικής εργασίας με κοινότητα, τότε δεν θα μπορεί να μιλήσει κανείς πλέον για τον στόχο της κοινωνικής εργασίας με κοινότητα. Τότε δεν υπάρχει κοινωνική εργασία με κοινότητα. Τότε θα πρέπει να διερωτηθεί κανείς : Ποιος κάνει κάτι και με ποιο ενδιαφέρον για την κοινότητα ;» (Ζωγράφου, 1992, σελ.100).

3. ΤΟ ΕΠΙΘΕΤΙΚΟ ΠΡΟΤΥΠΟ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΜΕ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ (SPECHT)

Σύμφωνα με τον Ζωγράφου (1992, σελ.100), το πρότυπο αυτό διαφέρει σημαντικά από τα δύο προηγούμενα πρότυπα και πλησιάζει τα όρια της «επαγγελματικής κοινωνικής εργασίας με κοινότητα» (HAUSS, 1975, σελ.115). Το εν λόγω πρότυπο μπορεί να αποτελέσει εύκολα και τον προσανατολισμό μιας πολιτικής οργάνωσης που εργάζεται στο πλαίσιο μιας συνοικίας με στόχο την επίτευξη κοινωνικών αλλαγών. Βασικός στόχος αυτής της προσέγγισης είναι η αυτοοργάνωση των ενδιαφερόμενων για την

απόκτηση δύναμης με σκοπό την αλλαγή του συσχετισμού δύναμης και των κοινωνικών δομών με κοινωνικές και πολιτικές ενέργειες εκ μέρους των ενδιαφερόμενων. Αυτή η μορφή κοινωνικής εργασίας με κοινότητα επιδιώκει να βοηθήσει τις μη προνομιούχες ομάδες να «απαιτήσουν τα δικαιώματα που τους έχουν στερηθεί» για την επίτευξη ίσων ευκαιριών (SEIPPEL, 1974, σελ.117-118). Το πρότυπο αυτό εννοεί την αντίσταση ενάντια στην κηδεμόνευση, επιζητά την σύγκρουση και θέλει να πετύχει περισσότερα από ότι επιτρέπει το σύστημα. Βέβαια, και στην προκειμένη περίπτωση γίνεται κάπου-κάπου μια μορφή συνεργασίας με τις αρχές αλλά βασικό στοιχείο αυτού του προτύπου είναι ότι οι ενδιαφερόμενοι δρουν μόνοι τους με σκοπό την αλλαγή της κοινωνικής πραγματικότητας. (HAUSS, 1975, σελ.111).

Το επιθετικό πρότυπο καταπολεμά τα αίτια των κοινωνικών προβλημάτων και «στρέφεται βασικά ενάντια στους κρατικούς, δημοτικούς» και ιδιωτικούς φορείς (εκκλησίες, φιλανθρωπικές οργανώσεις κ.λ.π.) σαν πιθανούς φορείς κοινωνικής εργασίας με κοινότητα. Ο Muller αναφέρει επί του προκειμένου ότι το «επιθετικό πρότυπο κοινωνικής εργασίας με κοινότητα» σ' αντίθεση με τα «συντηρητικά» και «μεταρρυθμιστικά - παιδαγωγικά πρότυπα» δεν περιμένει, «μέχρις όταν η πλειοψηφία των μελών της κοινότητας αναγνωρίσει την αναγκαιότητα δράσης για κοινωνική αλλαγή», αλλά δρα με γνώμονα τα συμφέροντα των ενδιαφερόμενων (MULLER/NIMMERMANN, 1971, σελ.237, READER DER VICTOR GOLANZ - STIF - TUNG, 1974).

Το παραπάνω πρότυπο εφαρμόστηκε ευρέως κατά την διάρκεια του φοιτητικού κινήματος του 1967, στην κινητοποίηση ενάντια στην διεύρυνση του αεροδρομίου της Φρανκφούρτης, στους αγώνες ενάντια στις συνθήκες εργασίας στο WESTEND στην

Φρανκφούρτη MARKISCHE VIERTEL του Βερολίνου. Ο Muller, υποστηρίζει ότι προϋπόθεση για την επίτευξη της δικαιότερης κατανομής δύναμης και εξουσίας με ριζικές αλλαγές του κοινωνικού συστήματος είναι η οργάνωση της εργατικής τάξης, η οποία, λόγω του ότι υποφέρει περισσότερο από «μερικές κοινωνικές συνθήκες», μπορεί ευκολότερα να ενεργοποιηθεί και κινητοποιηθεί. Με την συστηματική δημιουργία μιας «αυτοδύναμης στη βάση» δημιουργούνται οι προϋποθέσεις «για μια ανακατανομή της εξουσίας προς όφελος των αδικούμενων πληθυσμιακών ομάδων». (HINTER/KARAS, 1989, σελ.18). Στο πρότυπο αυτό συγκαταλέγονται και οι «διασπαστικές τακτικές» (DISRUPTIVE TACTICS) του SPECHT.

Ο SPECHT, σε αντίθεση με τον Ross, διαπιστώνει ότι στην Αμερική υπάρχουν κοινωνικές αδικίες, φτώχεια, ρατσισμός και βία, η οποία οφείλεται στη «βία και την άνομη συμπεριφορά των εξουσιαζόντων». (SPECHT, 1973, σελ.208). Ο συγγραφέας διαπιστώνει ότι η ιδέα της «αντιπροσωπευτικής δημοκρατίας» αμφισβητείται από όλες τις πλευρές. Πολλοί άνθρωποι έχασαν την εμπιστοσύνη στην ζωτικότητα των καθιερωμένων δημοκρατικών δομών της πολιτείας. Ο δήμαρχος μιας μεγάλης πόλης επικρίνει τους αστυνομικούς του επειδή κατά την αντιμετώπιση νέων ναρκομανών και ληλατούντων δεν «πυροβόλησαν για να σκοτώσουν ή να ακρωτηριάσουν», ο κυβερνήτης μιας μεγάλης ομοσπονδιακής πολιτείας χαρακτηρίζει τους στασιαστές «λυσσασμένα σκυλιά». Σαν μέσο αποτελεσματικής κοινωνικής εργασίας ο SPECHT βλέπει τις «διασπαστικές τακτικές», σύμφωνα με τις οποίες το «σύστημα στόχος» ενοχλείται κατά την διεξαγωγή της συνηθισμένης, συνεχούς εργασίας του, «χωρίς όμως να τραυματίζεται ή να καταστρέφεται». (Ζωγράφου, 1992, σελ.101-102).

Βασικός στόχος της κοινωνικής εργασίας, κατά τον συγγραφέα, είναι να βοηθήσει την κοινότητα να «αποκτήσει την ικανότητα να αναπτύξει μια στρατηγική του συμβιβασμού και της εξισορρόπησης, για να μεταπηδήσει από την στάση, μέσω του αγώνα και της ανταγωνιστικής εκστρατείας, στη συνεργασία». Στον επαγγελματία κοινωνικό λειτουργό συνιστά να μη χρησιμοποιήσει τη βία και να επιζητά το «γεφύρωμα του κενού και όχι τη διαπλάτυνσή του». Οι «διασπαστικές τακτικές» του SPECHT χαρακτηρίζονται από τις παρακάτω ενέργειες :

1. Σύγκρουση θέσεων, π.χ. πολιτική αντιπαράθεση, δημόσιες συζητήσεις, έγγραφες διαμαρτυρίες με στόχο την απόκτηση της συμπάθειας της κοινής γνώμης και την καλλιέργεια κλίματος δυσαρέσκειας ανάμεσα στους «καταπιεσμένους».

2. Παράβαση των κανόνων επικοινωνίας, π.χ. δημόσια ανυπακοή με πορείες διαμαρτυρίας, διαδηλώσεις, σαμποτάζ, απεργίες ενοικιαστών, επιστροφή διακρίσεων, απεργίες πείνας, καταλήψεις κ.λ.π. με σκοπό τη συνειδητοποίηση των «καταπιεσμένων», τη δημιουργία κλίματος δυσαρέσκειας απέναντι στους «καταπιεστές» και τη δημιουργία ενός «ομαδικού πνεύματος». (Ζωγράφου, 1992, σελ.102-103).

3. Παράβαση νομίμων κανόνων, όπως «δημόσια ανυπακοή και άρνηση πληρωμής φόρων, καταλήψεις, άρνηση στρατιωτικής θητείας και άλλες παραβάσεις νόμων». Η τακτική αυτή συμπεριλαμβάνει και όλους τους στόχους των δύο προηγούμενων τακτικών. Η παράβαση των νόμων προϋποθέτει ότι οι υπάρχοντες νόμοι δικαιολογούν ηθικά την παράβασή τους.

Οι ενέργειες ειρηνικής δημόσιας ανυπακοής πρέπει να χρησιμοποιούνται μόνο όταν τα άλλα μέσα έχουν εξαντληθεί. Κατά την χρήση των διασπαστικών τακτικών πρέπει να καταβάλλεται η

προσπάθεια επίτευξης μιας «αποδεκτής συμφιλίωσης» με τον «αντίπαλο σύγκρουσης». Ο Myller, αναφέρει, ότι οι «διασπαστικές τακτικές» στη Γερμανία, σε αντίθεση με την Αμερική, θεωρούνται σαν «ανατρεπτικές ενέργειες» (MULLER, 1971, σελ.238), πράγμα που περιορίζει σημαντικά τις δυνατότητες του προτύπου αυτού στο γερμανικό χώρο. Οι HINTE/KARAS υποστηρίζουν ότι δεν χρειάζεται σε κάθε περίπτωση να χρησιμοποιούνται οι παραπάνω τρόποι δράσης, καθ' όσον στην πράξη οι ενδιαφερόμενοι μπορούν να διεκδικήσουν και να επιβάλλουν τα συμφέροντά τους με λιγότερο θεαματικές ενέργειες (HINTE/KARAS, 1989, σελ.18). Επί του προκειμένου, ο κοινωνικός λειτουργός κινείται στο πλαίσιο των δημοκρατικών διαδικασιών λήψης απόφασης. (Ζωγράφου, 1992, σελ.103).

Είναι φανερό ότι το πρότυπο αυτό ξεπερνά τις δυνατότητες των φορέων της κοινωνικής εργασίας με κοινότητα και μπορεί να υλοποιηθεί μόνο στο πλαίσιο της αυτό-οργάνωσης των ενδιαφερομένων. Το πρότυπο αυτό συναντιέται στη θεσμοποιημένη μορφή των αγώνων των εργαζομένων στο πλαίσιο των συνδικαλιστικών τους οργανώσεων και ήταν ένα βασικό μέσο αγώνα του οικολογικού κινήματος και των διάφορων ομάδων πρωτοβουλίας ενάντια στην καταστροφή του περιβάλλοντος. Παρά το γεγονός ότι οι κρατικές υπηρεσίες δεν βλέπουν με ιδιαίτερη συμπάθεια τις ομάδες πρωτοβουλίας, εν τούτοις οι ομάδες πρωτοβουλίας λειτουργούν στην ουσία και σαν ένα «σύστημα πρόωρου συναγερωμού» (AICH, 1973, σελ.253), το οποίο βοηθά την κρατική διοίκηση να αντιληφθεί διάφορες δυσλειτουργίες και να προβεί σε αναπροσαρμογή του σχεδιασμού του χωρίς επιπρόσθετα έξοδα. Έτσι, λοιπόν, οι ομάδες πρωτοβουλίας, για τις οποίες το κράτος δεν διαθέτει συνήθως καμιά υλική υποστήριξη ή διευκόλυνση,

συμβάλλουν στην σταθεροποίηση του κοινωνικού συστήματος. Αν και οι ομάδες πρωτοβουλίας έχουν πολύ μεγαλύτερη αποτελεσματικότητα από τους φορείς της κοινωνικής εργασίας, διότι είναι ευέλικτες και μπορούν να συνάπτουν εναλλακτικές συμμαχίες, εν τούτοις, μετά την επίτευξη των στόχων τους, είτε διαλύονται, επειδή συνήθως σβήνει ο ενθουσιασμός των μελών, είτε διότι τα αποτελέσματα των δραστηριοτήτων τους αναλαμβάνονται και συνεχίζονται από το κράτος (π.χ. ίδρυση ενός κέντρου προστασίας κακοποιημένων γυναικών, κέντρου νεότητας, ΚΑΠΗ κ.λ.π.). Πλην όμως, οι ενέργειες των ομάδων πρωτοβουλίας των πολιτών εξακολουθούν να αποτελούν ένα πολύ θετικό παράγοντα, διότι συμβάλλουν στην κοινωνική αλλαγή. (Ζωγράφου, 1992, σελ.104).

Παρ' ότι η θεωρία της επιθετικής κοινωνικής εργασίας με κοινότητα συνέβαλε, σαν μοναδική θεωρία της δεκαετίας του '70, σε μια διαφορετική ανάλυση της κοινωνίας (βασισόμενη στην μαρξιστική ανάλυση των τάξεων), υποτίμησε σε μεγάλο βαθμό τους «μηχανισμούς αλλοτρίωσης και την συνακόλουθο πολιτική απάθεια του πληθυσμού», με αποτέλεσμα να υπερεκτιμήσει τις δυνατότητες ευαισθητοποίησης, αυτοοργάνωσης, και συλλογικής δράσης των μειονοτήτων. (HINTE/KARAS, 1989, σελ.19)

Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι οι απολογητές του επιθετικού προτύπου δεν ασχολήθηκαν με θέματα «τεχνικών κινητοποίησης», αλλά περιορίστηκαν σε «σποραδικές ενέργειες μεμονωμένων ομάδων, ιδιαίτερα στον τομέα των αστέγων». Λόγω των εξωπραγματικών εκτιμήσεων των δυναμικών κινητοποιήσεων της «εργατικής τάξης» και της μη τήρησης των βασικών αρχών της παιδαγωγικής της χειραφέτησης (GRONEMEYER, 1976), η επιδιωκόμενη κινητοποίηση των «καταπιεσμένων» απέτυχε.

Εν τούτοις, η κριτική ανάλυση της κοινωνικής πραγματικότητας, η οποία κατέστρεψε την ουτοπία της «αρμονικής κοινότητας, κομμένης στα μέτρα του κοινωνικού λειτουργού», προσέφερε σημαντικά ερεθίσματα για την στρατηγική πολλών προγραμμάτων πιλότος. (Ζωγράφου, 1992, σελ.104).

4. ΤΟ ΡΙΖΟΣΠΑΣΤΙΚΟ ΠΡΟΤΥΠΟ (ALINSKY)

Σύμφωνα με τον Ζωγράφου (1992, σελ.105), παρά το γεγονός ότι ο ALINSKY είναι ο σπουδαιότερος πρακτικός της κοινωνικής εργασίας με κοινότητα στην Αμερική και τα βιβλία του επηρέασαν τη θεωρία και την πράξη της κοινωνικής εργασίας με κοινότητα στην Ευρώπη, εν τούτοις δεν προσέφερε κανένα θεωρητικό πρότυπο, όπως συμβαίνει με τη θεωρητική προσέγγιση του ROSS. Αποφασιστικής σημασίας για τον ALINSKY είναι η κατάσταση της δύναμης από το λαό, ο οποίος εφ' όσον έχει την εξουσία στα χέρια του, θα μπορέσει να λάβει τις σωστές αποφάσεις. Αντί της εκπροσώπησης των ενδιαφερόμενων από τις οργανώσεις (ROSS) και της μεταρρύθμισης με τη χρήση «απαλής βίας» (SPECHT), ο ALINSKY υποστηρίζει την αυτοοργάνωση του πληθυσμού (AKS - BERLIN,, 1975, σελ.55). Ο ALINSKY διαπιστώνει ότι από τη μια μεριά υπάρχει μια μειοψηφία των «ιδιοκτητών», που έχουν στα χέρια τους τη δύναμη και ενδιαφέρονται για τη διατήρηση του «STATUS QUO», και από την άλλη μεριά βρίσκεται η πλειοψηφία των «ακτημόνων», οι οποίοι ζούν συνήθως «κάτω από απάνθρωπες συνθήκες» και μπορούν να αντιπαραθέσουν στη δύναμη των ιδιοκτητών σαν μοναδικό παράγοντα δύναμης την οργανωμένη και συλλογική δράση.

Γι' αυτό το λόγο, οι αδύνατοι πρέπει να οργανωθούν για να αποκτήσουν δύναμη, με σκοπό την εξάλειψη των αδικών συνθηκών

(HINTE/KARAS, 1989, σελ.20). Η οργάνωση δεν πρέπει να περιορίζεται μόνο σε τοπικό επίπεδο, αλλά πρέπει να επεκτείνεται σε περιφερειακό και εθνικό επίπεδο. Το ιδιαίτερο χαρακτηριστικό στην εργασία του ALINSKY είναι ότι προσφέρει συστηματική βοήθεια για την οργάνωση και τη δράση των οργανώσεων των πολιτών και παίρνει καθαρά θέση υπέρ των αδικούμενων. Σαν βασική αρχή της κοινωνικής εργασίας με κοινότητα, ο συγγραφέας θεωρεί ότι η εργασία πρέπει να αρχίζει από το σημείο που βρίσκονται οι άνθρωποι, σεβόμενος τις ιδιαιτερότητές τους. Αντί οι ενδιαφερόμενοι να στηρίζονται συνεχώς σε ξένα άτομα, θα πρέπει να αναπτύξουν εμπιστοσύνη στον εαυτό τους, να αυτοοργανωθούν και να επιδιώξουν δικούς τους στόχους. Ο συγγραφέας απορρίπτει την εκπροσώπηση των ενδιαφερομένων από θεσμούς, όπως είναι οι εκκλησίες, τα συνδικάτα, οι φιλανθρωπικοί σύλλογοι, τα πολιτικά κόμματα κ.λ.π., και πιστεύει ότι οι άνθρωποι είναι σε θέση και πρέπει να λύσουν μόνοι τους τα προβλήματά τους. Καμιά «κλίκα», κανένα «λόμπυ» ή «ομάδα» και καμιά καλοπροαίρετη «κρατική υπηρεσία» δεν μπορεί να εκπροσωπήσει τα συμφέροντα του πληθυσμού τόσο καλά όσο ο ίδιος ο πληθυσμός. Ο πληθυσμός πρέπει να αποκτήσει τη δύναμη και να πάψει να βλέπει μια μειοψηφία, που έχει τη δύναμη, να αποφασίζει μόνη της για το κοινωνικό σύνολο (AKS - BERLIN, 1975, σελ.56). Ενώ ο συγγραφέας μιλά αόριστα για τον «πληθυσμό», στην ουσία εννοεί τους κατοίκους των συνοικιών αθλιότητας (SLUMS). Με την αυτοοργάνωση και την κινητοποίηση των μη προνομιούχων για την απόκτηση δύναμης, ο ALINSKY θέλει να συμβάλλει στον εκδημοκρατισμό της κοινωνίας. Αποφασιστικός παράγοντας για τον συγγραφέα είναι ο «αγώνας για τη δύναμη». Κατά τον ALINSKY, η αυτοοργάνωση των ενδιαφερομένων πρέπει να συνεργάζεται μόνο με τους «άτυπους ηγέτες» της κοινότητας,

δηλαδή με τα άτομα που η κοινότητα αναγνωρίζει σαν ηγέτες της, οι οποίοι είναι και οι πραγματικοί ηγέτες της κοινότητας. (Ζωγράφου, 1992, σελ.105-106).

Οι φιλανθρωπικοί σύλλογοι συνήθως αναγνωρίζουν σαν ηγέτες μόνο τους τυπικούς ηγέτες και όχι τους ηγέτες που αναγνωρίζει ουσιαστικά ο πληθυσμός. Επί του προκειμένου, ο συγγραφέας βλέπει σαν μια «σπουδαία προϋπόθεση και συνάμα ένα πολύ δύσκολο καθήκον» την ανεύρεση των «άτυπων ηγετών» και την ανάπτυξη τους από τοπικούς σε γενικούς ηγέτες. Την οργάνωση ο ALINSKY τη βλέπει σαν «ομάδα σύγκρουσης» (HINTE, 1981, σελ.21), Ο μοναδικός λόγος δημιουργίας της ομάδας είναι ο αγώνας ενάντια στην κοινωνική αδικία. Οι αλλαγές είναι δυνατές μόνο με τη σύγκρουση, η οποία βοηθά τους ανθρώπους να αναπτύξουν πλήρως τις δυνάμεις τους και να «πετύχουν δημιουργικές αλλαγές». Ο συγγραφέας προτείνει ορισμένους κανόνες, οι οποίοι θα βοηθήσουν τους αδύνατους να αποκτήσουν δύναμη από τους δυνατούς, όπως π.χ. :

- Δύναμη δεν είναι μόνο αυτό που έχει κανείς, αλλά αυτό που νομίζει ο αντίπαλος ότι έχει κανείς.
- Μια καλή τακτική είναι αυτή που κάνει κέφι στα μέλη της ομάδας. Για όσο χρονικό διάστημα μπορεί κανείς να γελά και να χαίρεται, δεν θα παραλύσει η θέληση για δράση.
- Η απειλή έχει κατά κανόνα μεγαλύτερη εκφοβιστική επίδραση από την υλοποίησή της. Όταν κανείς αφήσει έντεχνα να διαρρεύσει τι σχεδιάζει να κάνει, κερδίζει συχνά κόπο, διότι ο αντίπαλος εκφοβίζεται εκ των προτέρων και υποκύπτει.
- Αναζητά ένα στόχο, προσωποποίησέ τον και πυροβόλησέ τον. Είναι άσκοπο να επιτίθεται κανείς ανώνυμες διοικήσεις, συγκροτήματα ή ολόκληρα συστήματα. Μια τέτοια επίθεση σβήνει

εύκολα στις γραφειοκρατικά οργανωμένες διαδικασίες των μεγάλων συγκροτημάτων.

- Πυροβολώντας τον ένα στόχο, πετυχαίνει κανείς και όλες τις διπλανές φιγούρες, διότι έρχονται να βοηθήσουν το στόχο (ALINSKY, 1974, σελ.113).

Γενικά, το πρότυπο του ALINSKY διαφέρει από τα άλλα πρότυπα της κοινωνικής εργασίας στα εξής βασικά σημεία :

α) ότι σαν βασική αρχή έχει την «αυτοοργάνωση του πληθυσμού»,

β) ότι η επιτυχία του στόχου εξαρτάται βασικά από τη «δύναμη του πληθυσμού» και

γ) η οργάνωση των ενδιαφερομένων σε τοπικό επίπεδο πρέπει να επεκτείνεται σε υπερτοπικό επίπεδο. (Ζωγράφου, 1992, σελ.107).

Η μεταφορά των παραπάνω στρατηγικών στη γερμανική πραγματικότητα δεν είναι δυνατή διότι η Γερμανία, σε αντίθεση με την Αμερική, όπου η κοινωνική εργασία είναι κυρίως έργο των διαφόρων τοπικών ιδιωτικών φορέων που δρουν ελεύθερα και οι συνθήκες διαβίωσης των κοινωνικά αδυνάτων ομάδων είναι ιδιαίτερα εκρηκτικές, έχει ένα οργανωμένο και κοινωνικά αποδεκτό κρατικό σύστημα κοινωνικής πρόνοιας, χωρίς να παραγνωρίζεται, βέβαια, το γεγονός ότι και στη Γερμανία ένα μεγάλο μέρος της κοινωνικής εργασίας βρίσκεται στα χέρια των ιδιωτικών φορέων, πράγμα που σημαίνει για τους κοινωνικούς λειτουργούς μεγαλύτερα περιθώρια δράσης. Ένα μέρος των στρατηγικών του ALINSKY υλοποιήθηκε στη Γερμανία κατά την διάρκεια του φοιτητικού κινήματος στο πλαίσιο των ομάδων πρωτοβουλίας πολιτών, που ήταν οργανωμένες σε τοπικό και υπερτοπικό επίπεδο. (Ζωγράφου, 1992, σελ.107).

5. ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ ΜΕ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΣΑΝ

«ΚΑΤΑΛΥΤΙΚΗ - ΕΝΕΡΓΟΠΟΙΗΣΗ»

(HAUSER/HAUSER, SEIPPEL, KARRAS/HINTE)

Οι R και η HAUSER (1971) και στην συνέχεια (βασιζόμενος σ' αυτούς) ο A.SEIPPEL (1976) και οι KARAS/HINTE (1978), μετά από μακρόχρονη πρακτική εμπειρία και σε αντιπαράθεση με τα παραπάνω πρότυπα, ανέπτυξαν ένα «ρεαλιστικό» πρότυπο για την πράξη της κοινωνικής εργασίας με κοινότητα. Κεντρική ιδέα της κοινωνικής εργασίας με κοινότητα σαν «καταλυτική-ενεργοποίηση» είναι η αυτοβοήθεια των ανθρώπων που έχουν τα ίδια προβλήματα στο πλαίσιο της ομάδας. Επί του προκειμένου, ο κοινωνικός λειτουργός περιορίζεται στο ρόλο του «καταλύτη» και προσπαθεί να διεγείρει διαδικασίες συνειδητοποίησης των ενδιαφερόμενων με σκοπό να αλλάξουν τις συνθήκες διαβίωσης ανάλογα με τις επιθυμίες και τα ενδιαφέροντά τους. (HINTE/KARAS, 1989, σελ.23-24). Παράλληλα με τη δημιουργία πολλών ομάδων πρωτοβουλίας, καταβάλλεται η προσπάθεια δημιουργίας σημείων πρόσβασης (π.χ. κέντρα επικοινωνίας, χώροι συνάντησης πολιτών, πρόσωπα επαφής) σε κάθε κοινότητα, τα οποία μπορούν να αναζητήσουν οι πολίτες της συνοικίας σε περίπτωση που χρειαστούν βοήθεια.

Με αυτόν τον τρόπο, μπορεί να δημιουργηθεί ένας μεγάλος αριθμός εθελοντών «πολλαπλασιαστών» καθώς επίσης και διάφορες κατηγοριακές ομάδες (οικογένειες, άνδρες, γυναίκες, νέοι κ.λ.π.). Η παραπάνω προσέγγιση αρχίζει συνειδητά με μικρά βήματα, τα οποία στοχεύουν στο να καταστήσουν τους ενδιαφερόμενους ικανούς, σε διαδικασίες αυτενέργειας, να αποκτήσουν την ικανότητα δράσης και σε ευρύτερους κοινωνικούς τομείς. Αποκτώντας οι άνθρωποι περισσότερη αυτοπεποίθηση, αυξάνει σιγά σιγά και η

ανάγκη τους για αυτοδιάθεση και συμμετοχή σε πολιτικές διαδικασίες διεκδίκησης των συμφερόντων τους. Επί του προκειμένου, η κοινωνική εργασία με κοινότητα νοείται σαν «ένα εργαλείο για τη δημιουργία αυτών των δυνατοτήτων καθώς επίσης και σαν πεδίο μάθησης για αυτόνομη δράση». Παρά το γεγονός ότι η κοινωνική εργασία ενεργοποίησης έχει μια «ριζοσπαστική δημοκρατική απαίτηση» οι απολογητές της γνωρίζουν ότι η υλοποίησή της παρουσιάζει πάρα πολύ μεγάλες δυσκολίες. Γι' αυτόν το λόγο, κρίνουν αναγκαία μια διαφοροποιημένη και ψύχραιμη εκτίμηση των υφιστάμενων συνθηκών και των δομών που επιδρούν στη διαμόρφωση του τρόπου σκέψης και συμπεριφοράς των ανθρώπων. Με αυτό το πνεύμα, οι συγγραφείς υποστηρίζουν, ότι η κοινωνική εργασία ενεργοποίησης στρέφεται όχι μόνο προς τον άνθρωπο, αλλά και προς τις υφιστάμενες συνθήκες, καθ' όσον μια αλλαγή της δομής σκέψης των ανθρώπων πρέπει να γίνει ταυτόχρονα με τη αλλαγή των «συνθηκών», που παράγουν αυτούς τους ανθρώπους. Συνεπώς, η ανακατανομή της δύναμης πρέπει να αποκτηθεί με αγώνες από τους ίδιους τους ενδιαφερόμενους και όχι από άλλους για τους ενδιαφερόμενους.

Στην προκείμενη περίπτωση, ο κοινωνικός λειτουργός πρέπει να αφήσει να αποφασίσουν οι ίδιοι οι ενδιαφερόμενοι ποια ενέργεια έχει προτεραιότητα. Αν π.χ. σε μια συνοικία οι ενδιαφερόμενοι κρίνουν ότι είναι καλύτερα να αγωνισθούν για τη δημιουργία ενός χώρου σταθμεύσεως αυτοκινήτων αντί της δημιουργίας ενός πάρκου ή μιας παιδικής χαράς, ο κοινωνικός λειτουργός πρέπει να τους συμπαρασταθεί, χωρίς να σημαίνει αυτό ότι κατά τη διάρκεια της διαδικασίας συνειδητοποίησης αποκλείεται οι ενδιαφερόμενοι να αντιληφθούν ότι ενήργησαν εσφαλμένα. (Ζωγράφου, 1992, σελ.108-109).

Γι' αυτό το λόγο, δεν οφείλει σε τίποτα όταν αρχίζει κανείς ένα πρόγραμμα με μεγάλες ιδεολογικές συζητήσεις περί χειραφέτησης και κοινωνικές αναλύσεις, πράγμα που δημιουργεί συνήθως σύγχυση και οδηγεί στην απόσυρση των ενδιαφερόμενων. Δεν πρέπει να αγνοείται το γεγονός ότι η χειραφέτηση είναι μια μακρά διαδικασία αυτενέργειας των ενδιαφερομένων, κατά την οποία οι ενδιαφερόμενοι τότε μόνο μπορούν να αλλάξουν τον τρόπο σκέψης και συμπεριφοράς τους, όταν αποκτήσουν νέες, προσωπικές εμπειρίες, οι οποίες οδηγούν όχι μόνο στην αλλαγή της κοινωνικής πραγματικότητας αλλά και στην αλλαγή αυτών των ίδιων, καθότι οι αλλαγές των «ατόμων επιφέρουν αλλαγές στο χώρο διαβίωσης και οι αλλαγές στο χώρο διαβίωσης επιφέρουν την αλλαγή των ιδίων των ατόμων» (FRIESE, 1989, σελ.42). Συνεπώς, στη διαδικασία αυτοί οι στόχοι πρέπει να είναι εύκολοι, για να μπορούν οι ενδιαφερόμενοι κατά τη διαδικασία της επίτευξής τους να έχουν το συναίσθημα της επιτυχίας, πράγμα που τους δίνει αυτοπεποίθηση και τους καθιστά ικανούς να αντιμετωπίσουν δυσκολότερους στόχους. Πρέπει να τονισθεί, ότι άνθρωποι, που κατά κανόνα απέφυγαν καταστάσεις σύγκρουσης δεν είναι σε θέση να αντέξουν σε καταστάσεις σύγκρουσης. Γι' αυτό το λόγο, στην αρχή τα άτομα δεν πρέπει να οδηγούνται σε καταστάσεις σύγκρουσης, που δεν επιθυμούν ή δεν είναι σε θέση να αντιμετωπίσουν. (HINTE/KARAS, 1989, σελ.24).

Το πρότυπο της «καταλυτικής - ενεργοποίησης» εφαρμόζεται σε μερικά προγράμματα πιλότος των μεγάλων ιδιωτικών φορέων της κοινωνικής εργασίας και εν μέρει σε προγράμματα που χρηματοδοτούνται από την τοπική αυτοδιοίκηση. Αυτή η μορφή εργασίας εφαρμόζεται σε μεγάλη κλίμακα σε προγράμματα πιλότος, που εφαρμόζουν διάφοροι μικροί φορείς, οι οποίοι, μετά τη λήξη του προγράμματος, διαλύονται. Το παραπάνω πρότυπο δοκιμάστηκε

συστηματικά και αναπτύχθηκε περαιτέρω στα «Κέντρα για κοινωνική εργασία με ομάδες και κοινωνική εργασία με κοινότητα» στην Κολωνία, στο OBERHADSEN καθώς επίσης και σε άλλα προγράμματα, κυρίως στην περιοχή της Ρούρης. (SEIPPEL, 1976). Οι HINTE/KARAS διαπιστώνουν ότι τα παραπάνω πρότυπα κοινωνικής εργασίας με κοινότητα εξακολουθούν να παραμένουν δεσμευμένα στην μεθοδολογία της «παιδαγωγικής - τεχνοκρατικής αντίληψης». (Ζωγράφου, 1992, σελ.109-110).

Όλα τα πρότυπα έχουν σαν αρχή ότι το μόνο που χρειάζεται να κάνει ο κοινωνικός λειτουργός, «για να πετύχει τους επιθυμητούς στόχους του προτύπου», είναι να χρησιμοποιήσει τις σωστές τεχνικές τον κατάλληλο χρόνο. Οι συγγραφείς διαπιστώνουν ακόμη και στην περίπτωση της «καταλυτικής - ενεργοποίησης» μια «υπερπαιδαγωγικοποίηση», καθόσον ο κοινωνικός λειτουργός περιορίζεται στο ρόλο του «καταλύτη», χωρίς όμως να θέλει να αλλάξει και ο ίδιος προσωπικά. «Ιδιαίτερα οι εκπρόσωποι της λεγόμενης Σχολής του HAUSER, για πολλά χρόνια χρησιμοποιούσαν μια τακτική, σύμφωνα με την οποία ο επαγγελματίας το μόνο που θα έπρεπε να κάνει, ήταν να ενεργήσει σύμφωνα με το βιβλίο» και η πραγματικότητα, δηλαδή οι άνθρωποι και οι συνθήκες θα προσαρμόζονται ανάλογα. Δεν είναι, λοιπόν, τυχαίο, ότι τα παραπάνω πρότυπα της κοινωνικής εργασίας με κοινότητα δεν είχαν τα αναμενόμενα αποτελέσματα στην πράξη και περιορίστηκαν σε ένα «περιθωριακό ρόλο», σε διαμετρική αντίθεση με την εφορία που κυριαρχούσε σε μερικά εκπαιδευτικά και στη σχετική βιβλιογραφία, όπου οι θεωρητικοί εκπονούσαν και υλοποιούσαν συνεχώς επιτυχή προγράμματα, «για να μην είναι υποχρεωμένοι να αντικρύσουν την μάλλον απογοητευτική πραγματικότητα. Η κατάσταση αυτή διαφοροποιήθηκε σημαντικά

μετά την καθιέρωση της κοινωνικής εργασίας με κοινότητα σαν «αρχή εργασίας για την κοινωνική εργασία» και την κατάργησή της σαν «τρίτη μέθοδο της κοινωνικής εργασίας». (BOULET 1980, DELSCHLAGEL 1985, ROSGEN 1987). Ο HINTE διαπιστώνει ότι πολλοί φορείς και θεσμοί προσπαθούν σήμερα να βρουν διάφορες μορφές κοινωνικής εργασίας, που να διευκολύνουν την προσέγγιση προς τους ενδιαφερόμενους, και προτείνει την εισαγωγή και την ανάπτυξη ρεαλιστικών προσεγγίσεων, που να συμβάλλουν σε ένα αναπροσανατολισμό των παραδοσιακών πεδίων δράσης της κοινωνικής εργασίας. (HINTE, 1989, σελ.33). Μια προσπάθεια σ' αυτήν την κατεύθυνση είναι κατά τον συγγραφέα η προσέγγιση της κοινωνικής εργασίας με συνοικία. (Ζωγράφου, 1992, σελ.110-111).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΙΙ

ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

ΑΝΑΛΥΣΗ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ

A. ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

1. ΣΚΟΠΟΣ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

Σκοπός της έρευνάς μας ήταν η διαπίστωση της αντίληψης των σπουδαστών για τις συνθήκες εκπαίδευσής των, του τμήματος της Κοινωνικής Εργασίας, στην Κοινωνική Εργασία με Κοινότητα στα πλαίσια εργαστηριακής πρακτικής άσκησης.

Οι στόχοι της έρευνας διαμορφώθηκαν καθοριστικά από την βιβλιογραφική μελέτη, που προηγήθηκε. Τόσο η βιβλιογραφική μελέτη, όσο και η προσωπική μας εμπειρία, κατά την διάρκεια των σπουδών μας, μας έκαναν προφανές ότι δεν μπορούσαν να αποσυνδεθούν οι συνθήκες εκπαίδευσης στην Κοινωνική Εργασία με Κοινότητα, από τις γενικότερες συνθήκες που αφορούν την εργαστηριακή πρακτική άσκηση των σπουδαστών, καθώς και την εκπαίδευση στις άλλες μεθόδους της Κοινωνικής Εργασίας (Κοινωνική Εργασία με Άτομο, με Ομάδα, με Οικογένεια).

Η έρευνα που χρησιμοποιήσαμε ήταν διερευνητική. Οι ερωτούμενοι αποτελούνταν από σπουδαστές του τμήματος Κοινωνικής Εργασίας, που ασκούσαν την εργαστηριακή πρακτική άσκησή τους.

2. ΚΑΤΑΡΤΙΣΗ ΣΧΕΔΙΟΥ ΕΡΕΥΝΑΣ

α) ΕΡΕΥΝΟΜΕΝΟΣ ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ

Ο πληθυσμός στον οποίο απευθυνθήκαμε ήταν οι ασκούμενοι σπουδαστές στα κέντρα εργαστηριακής πρακτικής άσκησης του τμήματος Κοινωνικής Εργασίας του Τ.Ε.Ι. Πάτρας.

β) ΠΛΑΙΣΙΟ

Το πλαίσιο της έρευνάς μας ήταν ο πίνακας των σπουδαστών, ανά πλαίσιο πρακτικής άσκησης του γραφείου πρακτικής άσκησης του τμήματος Κοινωνικής Εργασίας.

γ) ΔΕΙΓΜΑ

Το δείγμα δεν διεκδικεί αντιπροσωπευτικότητα πέραν των ερωτηθέντων σπουδαστών/στριών του τμήματος Κοινωνικής Εργασίας του Τ.Ε.Ι. Πάτρας κατά το ακαδημαϊκό έτος '96 - '97.

δ) ΑΠΟΦΑΣΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΣΥΛΛΟΓΗ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΩΝ

Σαν εργαλείο για την συλλογή πληροφοριών χρησιμοποιήσαμε γραπτά ερωτηματολόγια. Μετά τη μελέτη της σχετικής βιβλιογραφίας, η τελική μορφή του ερωτηματολογίου περιείχε ανοικτές και κλειστές ερωτήσεις και ένα μικρό αριθμό ερωτήσεων γνώμης.

Τα ερωτηματολόγια ήταν ανώνυμα και τονίστηκε στους ερωτώμενους το απόρρητο των απαντήσεων, με σκοπό να έχουμε όσο το δυνατόν πιο ειλικρινείς απαντήσεις, καθώς και το ότι τα στοιχεία, που μέσω του ερωτηματολογίου, θα αποκτηθούν, θα χρησιμεύσουν αποκλειστικά και μόνο στη συγγραφή της πτυχιακής εργασίας.

Το ερωτηματολόγιο ήταν ένα, για τους σπουδαστές/στρίες, που εκπαιδεύονται στα πλαίσια πρακτικής άσκησης.

Ανάλογα με το περιεχόμενο των ερωτήσεων, το ερωτηματολόγιο χωρίστηκε στους εξής τομείς :

- Ερωτήσεις 1-4, οι οποίες αναφέρονται σε γενικά στοιχεία των ερωτώμενων.

- Ερωτήσεις 5-21, που αναφέρονται στη λειτουργία των πλαισίων. Ειδικότερα :

- Ερωτήσεις 8-11, που αναφέρονται στις ώρες απασχόλησης των σπουδαστών στα πλαίσια πρακτικής άσκησης

- Ερωτήσεις 12-18, που αναφέρονται στη σημασία και τον ρόλο της εποπτείας για τον σπουδαστή

- Ερώτηση 19, που αναφέρεται στη συνεργασία μεταξύ των σπουδαστών

- Ερώτηση 20, η οποία αναφέρεται στη συνεργασία μεταξύ των σπουδαστών και των εργαζομένων στην υπηρεσία

- Ερώτηση 21, η οποία αναφέρεται στη συνεργασία των σπουδαστών με άλλες υπηρεσίες ή φορείς της κοινότητας

- Ερωτήσεις 22-26, οι οποίες αναφέρονται στην εφαρμογή της Κοινωνικής Εργασίας με Άτομα, στα πλαίσια πρακτικής άσκησης

- Ερωτήσεις 27-32, οι οποίες αναφέρονται στην εφαρμογή της Κοινωνικής Εργασίας με Ομάδα, στα πλαίσια πρακτικής άσκησης

- Ερωτήσεις 33-38, οι οποίες αναφέρονται στην εφαρμογή της Κοινωνικής Εργασίας με Οικογένεια, στα πλαίσια πρακτικής άσκησης

- Ερωτήσεις 39-48, οι οποίες αναφέρονται στην εφαρμογή της Κοινωνικής Εργασίας με Κοινότητα, στα πλαίσια πρακτικής άσκησης
- Ερωτήσεις 49-50, οι οποίες αναφέρονται στη διαδικασία τελικής αξιολόγησης του σπουδαστή/στριας από τον επόπτη/ππρια
- Ερώτηση 51, η οποία αναφέρεται στην κάλυψη ή όχι των σπουδαστών/στριων των αναγκών τους, βιβλιογραφικά.

ε. ΚΟΣΤΟΣ - ΧΡΟΝΟΣ

Η επιλογή του θέματος έγινε τον Μάιο του 1995. Η συλλογή, η επεξεργασία και η συγγραφή της βιβλιογραφικής μελέτης διήρκησε 3 μήνες . Η διατύπωση των στόχων της έρευνας, των ερωτήσεων καθώς και η διεκπεραίωσή της διέρκησαν 5 μήνες. Χρησιμοποιήσαμε 82 ερωτηματολόγια και η έρευνα διεξάγει από μας.

στ. ΕΝΕΡΓΕΙΕΣ ΚΑΙ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΔΙΕΞΑΓΩΓΗ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

Σε συνεργασία με τον υπεύθυνο για την πτυχιακή μας, κ. Παπαδημητρίου, τον Νοέμβριο είχαμε τελειώσει την σύνταξη των ερωτηματολογίων.

Ήρθαμε σε επαφή με τους ασκούμενους σπουδαστές και τους δώσαμε τα ερωτηματολόγια, τα οποία συμπλήρωσαν στους χώρους που κάνουν πρακτική άσκηση και στους χώρους του Τ.Ε.Ι., παρουσία μας, τονίζοντας στους ερωτώμενους το απόρρητο των απαντήσεων καθώς και το ότι τα στοιχεία, που μέσω του ερωτηματολογίου θα αποκτηθούν, θα χρησιμεύσουν αποκλειστικά και μόνο για την συγγραφή της πτυχιακής εργασίας.

Η ανταπόκριση των σπουδαστών στην πρόθεσή μας να συμπληρώσουν τα ερωτηματολόγια ήταν θετική. Η μη συμπλήρωση του ερωτηματολογίου από μικρό αριθμό σπουδαστών δεν οφείλεται στην άρνησή τους, αλλά στην απουσία των σπουδαστών αυτών από το χώρο του Τ.Ε.Ι. Πάτρας. Το ποσοστό, που δεν απάντησαν δεν υπερέρχει το 30% του συνόλου του δείγματος, ώστε να δημιουργούνται προβλήματα στην αξιοπιστία της έρευνας.

Κατά την διάρκεια των επισκέψεών μας στα πλαίσια πρακτικής άσκησης για την υποβολή του ερωτηματολογίου, από ένα μικρό αριθμό εκπαιδευτικών εκφράστηκαν αντιρρήσεις και αμφιβολίες για τους σκοπούς, την σκοπιμότητα, την αξία και το περιεχόμενο της έρευνάς μας.

**B. ΑΝΑΛΥΣΗ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ ΑΠΟ ΤΑ
ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΑ ΤΩΝ ΣΠΟΥΔΑΣΤΩΝ**

Ερώτηση 1: Φύλο : Σπουδαστής Σπουδάστρια

ΠΙΝΑΚΑΣ ΓΙΑ ΕΡΩΤΗΣΗ (1)

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ	ΑΡΙΘΜΟΣ	ΠΟΣΟΣΤΟ (%)
ΣΠΟΥΔΑΣΤΗΣ	10	12,2 %
ΣΠΟΥΔΑΣΤΡΙΑ	72	87,8%
ΣΥΝΟΛΟ	82	100%

Στο σύνολο των ερωτηθέντων (82), το 12,2% είναι σπουδαστές και το 87,8% είναι σπουδάστριες.

Ερώτηση 2: Σε ποιο εξάμηνο φοιτείς ;

ΠΙΝΑΚΑΣ ΓΙΑ ΕΡΩΤΗΣΗ (2)

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ	ΑΡΙΘΜΟΣ	ΠΟΣΟΣΤΟ (%)
Δ' ΕΞΑΜΗΝΟ	18	22%
Ε' ΕΞΑΜΗΝΟ	28	34,1%
ΣΤ' ΕΞΑΜΗΝΟ	36	43,9%
ΣΥΝΟΛΟ	82	100%

Στο σύνολο των ερωτηθέντων (82), το 22% είναι σπουδαστές του Δ' εξαμήνου, το 34,1% είναι σπουδαστές του Ε' εξαμήνου και το 43,9% είναι σπουδαστές του ΣΤ' εξαμήνου.

Ερώτηση 3: Ποιο είναι το πλαίσιο πρακτικής άσκησης ;

Οι απαντήσεις των ερωτηθέντων σπουδαστών/στριών μας καταδεικνύουν ότι υπάρχει αντιπροσωπευτικότητα από όλα τα πλαίσια εργαστηριακής πρακτικής άσκησης.

Ερώτηση 4: Η τοποθέτηση - παραμονή στο πλαίσιο ήταν

- α) δική σου επιλογή
- β) επιλογή του τμήματος Κοινωνικής Εργασίας, παρά τη δική σου επιθυμία

ΠΙΝΑΚΑΣ ΓΙΑ ΕΡΩΤΗΣΗ (4)

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ	ΑΡΙΘΜΟΣ	ΠΟΣΟΣΤΟ (%)
Δική τους επιλογή	31	37,8%
Επιλογή του τμήματος Κοινωνικής Εργασίας	51	62,2%
ΣΥΝΟΛΟ	82	100%

Από το σύνολο των ερωτηθέντων (82), το 62,2% των σπουδαστών/στριών απάντησαν πως η τοποθέτηση - παραμονή τους στο πλαίσιο αποτέλεσε επιλογή του τμήματος Κοινωνικής Εργασίας, και το 37,8% των σπουδαστών/στριών απάντησαν πως ήταν δική τους επιλογή.

Ερώτηση 5 : Πόσες ώρες ακριβώς απασχολείσαι στο πλαίσιο πρακτικής σου άσκησης, κατά το τρέχον εξάμηνο ;
..... (αριθμός)

ΠΙΝΑΚΑΣ ΓΙΑ ΕΡΩΤΗΣΗ (5)

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ	ΑΡΙΘΜΟΣ	ΠΟΣΟΣΤΟ (%)
4 - 8 ώρες	5	6%
10 - 12 ώρες	37	45,1%
13 - 15 ώρες	6	7,4 %
16 - 20 ώρες	34	41,5%
ΣΥΝΟΛΟ	82	100%

Από το σύνολο των ερωτηθέντων (82), το μεγαλύτερο ποσοστό (45,1%), ανέφερα ότι ο αριθμός που απασχολούνται εβδομαδιαίως είναι 10 - 12 ώρες, το 41,5% απασχολείται 16 - 20 ώρες εβδομαδιαίως, το 7,4% απασχολείται 13 -15 ώρες εβδομαδιαίως, και το 6%, 4 - 8 ώρες.

Ερώτηση 6 : Πιστεύεις ότι οι ώρες απασχόλησης στο πλαίσιο είναι:

- α) Ανεπαρκείς για τις απαιτήσεις της εκπαιδευτικής διαδικασίας
- β) Επαρκείς
- γ) Περισσότερες από όσες απαιτούνται για την κάλυψη των στόχων της εκπαιδευτικής διαδικασίας

ΠΙΝΑΚΑΣ ΓΙΑ ΕΡΩΤΗΣΗ (6)

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ	ΑΡΙΘΜΟΣ	ΠΟΣΟΣΤΟ (%)
Ανεπαρκείς	20	24,4%
Επαρκείς	55	67,1%
Περισσότερες από όσες απαιτούνται	7	8,5%
ΣΥΝΟΛΟ	82	100%

Από το σύνολο των ερωτηθέντων (82), το 67,1% των σπουδαστών δηλώνουν, ότι οι ώρες που απασχολούνται στα πλαίσια της πρακτικής άσκησης είναι επαρκείς, το 24,4% αναφέρει ότι είναι ανεπαρκείς και το 8,5% ότι είναι περισσότερες από όσες απαιτούνται για την κάλυψη των εκπαιδευτικών αναγκών.

Ερώτηση 7: Ποιος κατά την γνώμη σου είναι ο αριθμός των ωρών εβδομαδιαίως, που επαρκεί για την κάλυψη των εκπαιδευτικών αναγκών (αριθμός)

ΠΙΝΑΚΑΣ ΓΙΑ ΕΡΩΤΗΣΗ (7)

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ	ΑΡΙΘΜΟΣ	ΠΟΣΟΣΤΟ (%)
6 - 9 ώρες	4	4,9%
10 - 12 ώρες	27	33%
13 - 15 ώρες	6	7,3%
16 - 20 ώρες	38	46,4%
21 - 32 ώρες	5	6%
Δεν ξέρω	2	2,4%
ΣΥΝΟΛΟ	82	100%

Από το σύνολο των ερωτηθέντων (82), προκύπτει ότι το μεγαλύτερο ποσοστό 46,4% δηλώνει ότι οι 16 - 20 ώρες εβδομαδιαίως επαρκούν

για την κάλυψη των εκπαιδευτικών αναγκών και το 33% δηλώνει ότι οι 10 - 12 ώρες επαρκούν για την κάλυψη των εκπαιδευτικών αναγκών.

Ερώτηση 8 : Πόσες ώρες εβδομαδιαίως παρευρίζεται ο επόπτης/ππρια στο πλαίσιο πρακτικής άσκησης (εξαιρείται ο χρόνος εποπτείας) :
..... (ανάφερε αριθμητικά)

ΠΙΝΑΚΑΣ ΓΙΑ ΕΡΩΤΗΣΗ (8)

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ	ΑΡΙΘΜΟΣ	ΠΟΣΟΣΤΟ (%)
0 ώρες	14	17%
30 λεπτά - 2 ώρες	25	31,6%
3 - 5 ώρες	21	25,6%
6 - 8 ώρες	14	17%
10 - 12 ώρες	4	4%
16 ώρες	2	2,4%
Δεν ξέρω	2	2,4%
ΣΥΝΟΛΟ	82	100%

Από το σύνολο των ερωτηθέντων (82), το μεγαλύτερο ποσοστό (31,6%) δηλώνει, ότι οι ώρες που παρευρίζεται εβδομαδιαίως ο επόπτης στο πλαίσιο είναι 30 λεπτά έως 2 ώρες, το 25,6% δηλώνει ότι παρευρίζεται 3 - 5 ώρες, το 17% δηλώνει ότι δεν παρευρίζεται και το 17% δηλώνει, ότι παρευρίζεται 6 - 8 ώρες.

Ερώτηση 9 : Πιστεύεις ότι οι ώρες, που παρευρίσκει ο επόπτης/ππρια στο πλαίσιο πρακτικής άσκησης είναι :

- α) Ανεπαρκείς για τις απαιτήσεις της εκπαιδευτικής διαδικασίας
- β) Επαρκείς
- γ) Περισσότερες από όσες απαιτούνται για την κάλυψη των αναγκών του πλαισίου πρακτικής άσκησης.

ΠΙΝΑΚΑΣ ΓΙΑ ΕΡΩΤΗΣΗ (9)

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ	ΑΡΙΘΜΟΣ	ΠΟΣΟΣΤΟ (%)
Ανεπαρκείς	36	44%
Επαρκείς	45	54,8%
Περισσότερες από όσες απαιτούνται	1	1,2%
ΣΥΝΟΛΟ	82	100%

Στο σύνολο των ερωτηθέντων (82), το μεγαλύτερο ποσοστό (54,8%), δηλώνει ότι είναι επαρκείς οι ώρες που παρευρίσκει ο επόπτης και το 44% δηλώνει ότι είναι ανεπαρκείς.

Ερώτηση 10 : Ποιος κατά την γνώμη σου είναι ο αριθμός των ωρών παρουσίας του επόπτη/ππριας εβδομαδιαίως, που αρκούν για την κάλυψη των εκπαιδευτικών αναγκών του πλαισίου πρακτικής άσκησης ;
..... (ανέφερε αριθμητικά)

ΠΙΝΑΚΑΣ ΓΙΑ ΕΡΩΤΗΣΗ (10)

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ	ΑΡΙΘΜΟΣ	ΠΟΣΟΣΤΟ (%)
1 - 3 ώρες	22	26,9%
4 - 6 ώρες	31	37,9%
7 - 10 ώρες	18	21,9%
12 - 16 ώρες	7	8,5%
19 - 24 ώρες	2	2,4%
Δεν ξέρω	2	2,4%
ΣΥΝΟΛΟ	82	100%

Από το σύνολο των ερωτηθέντων (82), το μεγαλύτερο ποσοστό (37,9%), αναφέρει ότι ο αριθμός των ωρών του επόπτη/πτριας που επαρκεί για την κάλυψη των εκπαιδευτικών αναγκών, είναι 4 - 6 ώρες, το 26,9% των σπουδαστών/στριων δηλώνει ότι 1 - 3 ώρες παρουσίας του επόπτη αρκούν για την κάλυψη των εκπαιδευτικών αναγκών και το 21,9% των σπουδαστών/στριων δηλώνει ότι 7 - 10 ώρες παρουσίας του επόπτη αρκούν για την κάλυψη των αναγκών.

Ερώτηση 11: Πώς εκτιμάς την παρουσία του επόπτη/πτριας, όσον αφορά την επίβλεψη των σπουδαστών στο πλαίσιο πρακτικής άσκησης ;

..... (ανάφερε αριθμητικά)

ΠΙΝΑΚΑΣ ΓΙΑ ΕΡΩΤΗΣΗ (11)

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ	ΑΡΙΘΜΟΣ	ΠΟΣΟΣΤΟ (%)
1 Κακή	5	6%
2 Ελλιπής	11	13,4%
3 Μέτρια	28	34,1%
4 Ικανοποιητική	27	32,9%
5 Άριστη	11	13,4%
ΣΥΝΟΛΟ	82	100%

Από το σύνολο των ερωτηθέντων (82), το μεγαλύτερο ποσοστό (34,1%) δηλώνει, ότι η παρουσία του επόπτη/πτριας είναι μέτρια και το 32,9% δηλώνει ότι είναι ικανοποιητική.

Ερώτηση 12 : Τι κατά την γνώμη σου θεωρείς εποπτεία ;

ΠΙΝΑΚΑΣ ΓΙΑ ΕΡΩΤΗΣΗ (12)

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ	ΑΡΙΘΜΟΣ	ΠΟΣΟΣΤΟ
<u>Θετική εικόνα του σπουδαστή για την εποπτεία,</u> που περιλαμβάνει απαντήσεις : Συζήτηση, καθοδήγηση, κατεύθυνση, κριτική, αξιολόγηση, σύνδεση θεωρίας με πράξη, συνεργασία, αλληλεπίδραση σπουδαστή-επόπτη, βιβλιογραφική κατεύθυνση, προώθηση πρωτοβουλίας, μετάδοση γνώσεων, παρουσία του επόπτη, προτάσεις βελτίωσης, λύση αποριών, εμπλοκή του επόπτη, αναφορά εμπειριών από σπουδαστή	73	89%
<u>Αρνητική εικόνα του σπουδαστή για την εποπτεία</u> που περιλαμβάνει απαντήσεις όπως: Έλεγχος δραστηριοτήτων, παρατήρηση - επίβλεψη ενεργειών.	15	18,2%
<u>Συναισθηματική εκφόρτιση</u> που περιλαμβάνει απαντήσεις όπως: εκφόρτιση - επεξεργασία συναισθημάτων, υποστήριξη, ενθάρρυνση, προετοιμασία για το πλαίσιο, κατανόηση, βοήθεια.	35	42,6%
Δεν ξέρω	9	10,9%
ΣΥΝΟΛΟ	82	100%

Ερώτηση 13 : Πώς πραγματοποιείται η εποπτεία στο πλαίσιο της πρακτικής σου άσκησης ;

- α) Ατομικά
- β) Ομαδικά
- γ) και με τους δύο τρόπους
- δ) δεν πραγματοποιείται εποπτεία

ΠΙΝΑΚΑΣ ΓΙΑ ΕΡΩΤΗΣΗ (13)

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ	ΑΡΙΘΜΟΣ	ΠΟΣΟΣΤΟ (%)
Ατομικά	1	1,2%
Ομαδικά	43	52,4%
Και με τους δύο τρόπους	38	46,4%
Δεν πραγματοποιείται εποπτεία	-	-
ΣΥΝΟΛΟ	82	100%

Από το σύνολο των ερωτηθέντων (82), το μεγαλύτερο ποσοστό (52,4%) αναφέρουν ότι η εποπτεία πραγματοποιείται ομαδικά, και το 46,4% αναφέρουν ότι πραγματοποιείται και με τους δύο τρόπους.

Ερώτηση 14 : Πώς εκτιμάς την εποπτεία ;

- α) στη σύνδεση θεωρίας με πράξη.
Κακή 1 2 3 4 5 Άριστη
- β) στο να βοηθά την διεκπεραίωση του έργου στο πλαίσιο. Κακή 1 2 3 4 5 Άριστη
- γ) στην εκφόρτιση των συναισθημάτων του σπουδαστή. Κακή 1 2 3 4 5 Άριστη
- δ) στην προώθηση της καλής συνεργασίας της σπουδαστικής ομάδας. Κακή 1 2 3 4 5 Άριστη

- ε) στην δημιουργία κινήτρων στο σπουδαστή για την κάλυψη των κενών του. Κακή 1 2 3 4 5 Άριστη

ΠΙΝΑΚΑΣ ΓΙΑ ΕΡΩΤΗΣΗ (14α)

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ	ΑΡΙΘΜΟΣ	ΠΟΣΟΣΤΟ (%)
1 Κακή	8	9,7%
2 Ελλιπής	10	12,1%
3 Μέτρια	26	31,8%
4 Ικανοποιητική	27	33%
5 Άριστη	11	13,4%
ΣΥΝΟΛΟ	82	100%

Από το σύνολο των ερωτηθέντων (82), το 33% απάντησε, ότι ο ρόλος της εποπτείας στη σύνδεση της θεωρίας με πράξη είναι μέτρια, και το 31,8%, ότι είναι ικανοποιητικός.

ΠΙΝΑΚΑΣ ΓΙΑ ΕΡΩΤΗΣΗ (14β)

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ	ΑΡΙΘΜΟΣ	ΠΟΣΟΣΤΟ (%)
1 Κακή	6	7,3%
2 Ελλιπής	14	17%
3 Μέτρια	23	28%
4 Ικανοποιητική	24	29,2%
5 Άριστη	15	18,2%
ΣΥΝΟΛΟ	82	100%

Από το σύνολο των ερωτηθέντων (82), το 29,2% απάντησε, ότι ο ρόλος της εποπτείας στο να βοηθά την διεκπεραίωση του έργου στο πλαίσιο είναι ικανοποιητικός, και το 28% ότι είναι μέτριος.

ΠΙΝΑΚΑΣ ΓΙΑ ΕΡΩΤΗΣΗ (14γ)

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ	ΑΡΙΘΜΟΣ	ΠΟΣΟΣΤΟ (%)
1 Κακή	13	15,8%
2 Ελλιπής	8	9,7%
3 Μέτρια	20	24,3%
4 Ικανοποιητική	18	21,9%
5 Άριστη	23	28%
ΣΥΝΟΛΟ	82	100%

Από το σύνολο των ερωτηθέντων (82), το 28% απάντησε, ότι ο ρόλος της εποπτείας στην εκφόρτιση συναισθημάτων είναι άριστος, το 24,3% ότι είναι μέτριας και το 21,9% ότι είναι ικανοποιητικός.

ΠΙΝΑΚΑΣ ΓΙΑ ΕΡΩΤΗΣΗ (14δ)

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ	ΑΡΙΘΜΟΣ	ΠΟΣΟΣΤΟ (%)
1 Κακή	3	3,6%
2 Ελλιπής	8	9,7%
3 Μέτρια	20	24,4%
4 Ικανοποιητική	31	37,8%
5 Άριστη	20	24,4%
ΣΥΝΟΛΟ	82	100%

Από το σύνολο των ερωτηθέντων (82), το 37,8% απάντησε, ότι ο ρόλος της εποπτείας στην προώθηση καλής συνεργασίας της σπουδαστικής ομάδας είναι ικανοποιητική, το 24,4% ότι είναι μέτρια και το 24,4% ότι είναι άριστη.

ΠΙΝΑΚΑΣ ΓΙΑ ΕΡΩΤΗΣΗ (14ε)

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ	ΑΡΙΘΜΟΣ	ΠΟΣΟΣΤΟ (%)
1 Κακή	11	13,4%
2 Ελλιπής	12	14,6%
3 Μέτρια	31	37,8%
4 Ικανοποιητική	14	17%
5 Άριστη	14	17%
ΣΥΝΟΛΟ	82	100%

Από το σύνολο των ερωτηθέντων (82), το 37,8% απάντησε, ότι ο ρόλος της εποπτείας στη δημιουργία κινήτρων στο σπουδαστή για την κάλυψη των κενών του, είναι ικανοποιητικός.

Ερώτηση 15 : Πόση ώρα διαρκεί η εποπτεία ;

α) Ατομική (ανέφερε αριθμητικά)

β) Ομαδική (ανέφερε αριθμητικά)

ΠΙΝΑΚΑΣ ΓΙΑ ΕΡΩΤΗΣΗ (15α)

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ	ΑΡΙΘΜΟΣ	ΠΟΣΟΣΤΟ (%)
15 - 20 λεπτά	7	17,9%
30 - 45 λεπτά	7	17,9%
1 ώρα	20	51,2%
2 ώρες	5	12,8%
ΣΥΝΟΛΟ	39	100%

Από το σύνολο των ερωτηθέντων (39), το 51,2% απάντησε ότι η ώρα της ατομικής εποπτείας διαρκεί 1 ώρα εβδομαδιαίως.

ΠΙΝΑΚΑΣ ΓΙΑ ΕΡΩΤΗΣΗ (15β)

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ	ΑΡΙΘΜΟΣ	ΠΟΣΟΣΤΟ (%)
30 - 60 λεπτά	1	1,2%
1 ώρα	7	8,6%
2 ώρες	29	35,8%
3 ώρες	26	32%
4 - 6 ώρες	14	17,2%
8 - 12 ώρες	4	4,9%
ΣΥΝΟΛΟ	81	100%

Από το σύνολο των ερωτηθέντων (81), το 35,8% απάντησε ότι η ώρα της ομαδικής εποπτείας διαρκεί 2 ώρες και το 32% απάντησε ότι διαρκεί 3 ώρες εβδομαδιαίως.

- Ερώτηση 16 :** Πόσο συχνά πραγματοποιείται η εποπτεία στο πλαίσιο της πρακτικής σου άσκησης ;
- α) Μια φορά την εβδομάδα
 - β) Δύο φορές την εβδομάδα
 - γ) Μια φορά το δεκαπενθήμερο
 - δ) Μια φορά τον μήνα
 - ε) Κάτι άλλο (ανέφερε)

ΠΙΝΑΚΑΣ ΓΙΑ ΕΡΩΤΗΣΗ (16)

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ	ΑΡΙΘΜΟΣ	ΠΟΣΟΣΤΟ (%)
Μια φορά την εβδομάδα	57	69,5%
Δύο φορές την εβδομάδα	13	15,8%
Μια φορά το δεκαπενθήμερο	5	6,1%
Μια φορά τον μήνα	1	1,2%
Κάτι άλλο (ανέφερε)	6	7,3%
ΣΥΝΟΛΟ	82	100%

Από το σύνολο των ερωτηθέντων (82), το 69,5%) απάντησε ότι η εποπτεία πραγματοποιείται στα πλαίσια πρακτικής άσκησης τους μια φορά την εβδομάδα. Η (ε) ερώτηση περιλαμβάνει απαντήσεις όπως : ότι εξαρτάται, κάποιες φορές πραγματοποιείται η εποπτεία μια φορά την εβδομάδα και άλλες φορές δύο.

Ερώτηση 17 : Πώς εκτιμάς την συμβολή του επόπτη/πτριας, κατά την εποπτεία στο πλαίσιο της πρακτικής σου άσκησης, από την διδακτική του προσφορά ; Κακή 1 2 3 4 5 Άριστη

ΠΙΝΑΚΑΣ ΓΙΑ ΕΡΩΤΗΣΗ (17)

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ	ΑΡΙΘΜΟΣ	ΠΟΣΟΣΤΟ (%)
1 Κακή	5	6%
2 Ελλιπής	10	12,1%
3 Μέτρια	16	19,5%
4 Ικανοποιητική	36	44%
5 Άριστη	15	18,2%
ΣΥΝΟΛΟ	82	100%

Από το σύνολο των ερωτηθέντων (82), το 44% απάντησε, ότι η συμβολή του επόπτη/πτριας κατά την εποπτεία στο πλαίσιο πρακτικής άσκησης, από την διδακτική του προσφορά είναι ικανοποιητική.

Ερώτηση 18 : Με ποιο μέσο εκθέτεις τις δραστηριότητές σου κατά την εποπτεία ;

- α) Προφορικά
- β) Γραπτά, με εκθέσεις
- γ) Και με τα δύο
- δ) Κάτι άλλο (ανέφερε)

ΠΙΝΑΚΑΣ ΓΙΑ ΕΡΩΤΗΣΗ (18)

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ	ΑΡΙΘΜΟΣ	ΠΟΣΟΣΤΟ (%)
Προφορικά	7	8,5%
Γραπτά, με εκθέσεις	5	6,1%
Και με τα δύο	70	85,3%
Κάτι άλλο (ανέφερε)	2	2,4%
ΣΥΝΟΛΟ	82	100%

Από το σύνολο των ερωτηθέντων (82), το 85,3% απάντησε, ότι η κατά την εποπτεία, εκθέτει τις δραστηριότητές του προφορικά και γραπτά. Η (ε) ερώτηση περιλαμβάνει απαντήσεις, όπως : με μαγνητοφωνημένες κασέτες και φωτογραφικό υλικό.

Ερώτηση 19 : Αξιολόγησε το βαθμό συνεργασίας (επικοινωνία, μελέτη, σχεδιασμός) μεταξύ των σπουδαστών, για την επίλυση ενός προβλήματος. Κακή 1 2 3 4 5 Άριστη

ΠΙΝΑΚΑΣ ΓΙΑ ΕΡΩΤΗΣΗ (19)

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ	ΑΡΙΘΜΟΣ	ΠΟΣΟΣΤΟ (%)
1 Κακή	2	2,4%
2 Ελλιπής	13	15,8%
3 Μέτρια	17	20,7%
4 Ικανοποιητική	26	31,7%
5 Άριστη	24	29%
ΣΥΝΟΛΟ	82	100%

Από το σύνολο των ερωτηθέντων (82), το 31,7% αξιολόγησε ως ικανοποιητικό το βαθμό συνεργασίας μεταξύ των σπουδαστών για την επίλυση ενός προβλήματος και το 29% ως άριστο.

Ερώτηση 20 : Αξιολόγησε το βαθμό συνεργασίας μεταξύ των σπουδαστών του πλαισίου πρακτικής άσκησης και των εργαζομένων στην υπηρεσία ; Κακή 1 2 3 4 5 Άριστη

ΠΙΝΑΚΑΣ ΓΙΑ ΕΡΩΤΗΣΗ (20)

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ	ΑΡΙΘΜΟΣ	ΠΟΣΟΣΤΟ (%)
1 Κακή	14	17%
2 Ελλιπής	8	9,7%
3 Μέτρια	19	23,1%
4 Ικανοποιητική	21	25,6%
5 Άριστη	19	23,1%
ΣΥΝΟΛΟ	82	100%

Από το σύνολο των ερωτηθέντων (82), το 25,6% αξιολόγησε ως ικανοποιητικό το βαθμό συνεργασίας μεταξύ των σπουδαστών και των εργαζομένων στην υπηρεσία, το 23,1% ως μέτριο και το 23,1% ως άριστο.

Ερώτηση 21 : Αξιολόγησε τον βαθμό συνεργασίας μεταξύ των σπουδαστών του πλαισίου πρακτικής άσκησης και των άλλων φορέων και πηγών της κοινότητας.
Κακή 1 2 3 4 5 Άριστη

ΠΙΝΑΚΑΣ ΓΙΑ ΕΡΩΤΗΣΗ (21)

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ	ΑΡΙΘΜΟΣ	ΠΟΣΟΣΤΟ (%)
1 Κακή	11	13,4%
2 Ελλιπής	19	23,1%
3 Μέτρια	26	31,7%
4 Ικανοποιητική	19	23,1%
5 Άριστη	7	8,5%
ΣΥΝΟΛΟ	82	100%

Από το σύνολο των ερωτηθέντων (82), το 31,7% αξιολόγησε ως μέτριο το βαθμό συνεργασίας μεταξύ των σπουδαστών του πλαισίου και των άλλων φορέων και πηγών της κοινότητας, το 23,1% ως ελλιπή και το 23,1% ως ικανοποιητικό.

Ερώτηση 22 : Πόσες περιπτώσεις έχεις αναλάβει κατά την διάρκεια αυτού του εξαμήνου ; (αριθμός)

ΠΙΝΑΚΑΣ ΓΙΑ ΕΡΩΤΗΣΗ (22)

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ	ΑΡΙΘΜΟΣ	ΠΟΣΟΣΤΟ (%)
1 Περίπτωση	18	42,8%
2 Περιπτώσεις	12	28,5%
3 - 5 Περιπτώσεις	9	21,4%
10 - 20 Περιπτώσεις	3	7,1%
ΣΥΝΟΛΟ	42	100%

Από το σύνολο των ερωτηθέντων (42), το 42,8% απάντησε, ότι ανέλαβε 1 περίπτωση κατά την διάρκεια του εξαμήνου, το 28,5% δύο περιπτώσεις και το 21,4% τρεις έως πέντε περιπτώσεις.

Ερώτηση 23 : Ποιος είναι ο σκοπός της συνάντησής σου με τον πελάτη ;

- α) Λόγοι εκπαιδευτικής διαδικασίας (ανάγκη ανάληψης ορισμένων περιπτώσεων)
- β) Λύση προβλήματος του πελάτη
- γ) Τάση των σπουδαστών Κ.Λ. για προβολή έργου
- δ) Τάση του επόπτη για προβολή έργου
- ε) Τάση των σπουδαστών να ερμηνεύουν φυσιολογική συμπεριφορά ως ένδειξη προβλήματος
- στ) Τάση του επόπτη/πτριας να ερμηνεύει φυσιολογική συμπεριφορά ως ένδειξη προβλήματος
- ζ) Κάτι άλλο (ανέφερε)

* Μπορείς να απαντήσεις σε περισσότερα από ένα.

ΠΙΝΑΚΑΣ ΓΙΑ ΕΡΩΤΗΣΗ (23)

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ	ΑΡΙΘΜΟΣ	ΠΟΣΟΣΤΟ (%)
(α)	31	73,8%
(β)	41	97,6%
(γ)	2	4,7%
(δ)	1	2,3%
(ε)	1	2,3%
(στ)	0	0%
(ζ)	4	9,5%
ΣΥΝΟΛΟ	42	100%

Από το σύνολο των ερωτηθέντων (42), το 97,6% απάντησε, ότι ο σκοπός της συνάντησής του με τον πελάτη, είναι η λύση του προβλήματος του πελάτη και το 73,8% για λόγους εκπαιδευτικής διαδικασίας (ανάγκη ανάληψης ορισμένων περιπτώσεων). Η (ζ)

ερώτηση περιλαμβάνει απαντήσεις όπως : προσωπικό ενδιαφέρον, ενίσχυση - ενθάρρυνση ως μητέρας παιδιού με ειδικές ανάγκες.

Ερώτηση 24 : Ποιος ορίζει την συνάντηση συνεργασίας με τον πελάτη;

- α) ο σπουδαστής
- β) η ομάδα σπουδαστών
- γ) ο επόπτης/πτρια
- δ) σε συνεργασία με τον επόπτη/πτρια
- ε) σε συνεργασία με Κ.Λ. υπηρεσίας (αν υπάρχει)
- στ) κάτι άλλο (ανέφερε)

ΠΙΝΑΚΑΣ ΓΙΑ ΕΡΩΤΗΣΗ (24)

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ	ΑΡΙΘΜΟΣ	ΠΟΣΟΣΤΟ (%)
(α)	15	35,7%
(β)	1	2,3%
(γ)	3	7,1%
(δ)	9	21,4%
(ε)	9	21,4%
(στ)	5	11,9%
ΣΥΝΟΛΟ	42	100%

Από το σύνολο των ερωτηθέντων (42), το 35,7% απάντησε, ότι ο σπουδαστής ορίζει την συνάντηση συνεργασίας με τον πελάτη, το 21,4% σε συνεργασία με τον επόπτη/πτρια και το 21,4% σε συνεργασία με τον κοινωνικό λειτουργό της υπηρεσίας. Η ερώτηση (στ) περιλαμβάνει απαντήσεις όπως : ανάλογα με την περίπτωση (είτε ο επόπτης, είτε ο πελάτης, είτε ο σπουδαστής), σε συνεργασία με την επισκέπτρια υγείας.

Ερώτηση 25 : Πόσες συναντήσεις κατά μέσο όρο είχες με τον πελάτη κατά το τρέχον εξάμηνο; (αριθμό)

ΠΙΝΑΚΑΣ ΓΙΑ ΕΡΩΤΗΣΗ (25)

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ	ΑΡΙΘΜΟΣ	ΠΟΣΟΣΤΟ (%)
1 Συνάντηση	5	11,9%
2 Συναντήσεις	12	28,5%
3 - 5 Συναντήσεις	18	42,8%
6 - 9 Συναντήσεις	6	14,2%
32 Συναντήσεις	1	2,3%
ΣΥΝΟΛΟ	42	100%

Από το σύνολο των ερωτηθέντων (42), το 42,8% απάντησε, ότι είχε 3 - 5 συναντήσεις με τον πελάτη και το 28,5% απάντησε ότι είχε 2 συναντήσεις με τον πελάτη.

Ερώτηση 26 : Επαρκεί ο αριθμός συναντήσεων με τον πελάτη για την επίτευξη του καθορισμένου σκοπού ;

ΝΑΙ ΟΧΙ

ΠΙΝΑΚΑΣ ΓΙΑ ΕΡΩΤΗΣΗ (26)

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ	ΑΡΙΘΜΟΣ	ΠΟΣΟΣΤΟ (%)
ΝΑΙ	10	23,8%
ΟΧΙ	32	76,1%
ΣΥΝΟΛΟ	42	100%

Από το σύνολο των ερωτηθέντων (42), το 76,1% απάντησε, ότι δεν επαρκεί ο αριθμός συναντήσεων με τον πελάτη για την επίτευξη του καθορισμένου σκοπού.

Ερώτηση 27 : Κατά την διάρκεια αυτού του εξαμήνου έχεις αναλάβει κάποια ομάδα ;
 ΝΑΙ ΟΧΙ

ΠΙΝΑΚΑΣ ΓΙΑ ΕΡΩΤΗΣΗ (27)

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ	ΑΡΙΘΜΟΣ	ΠΟΣΟΣΤΟ (%)
ΝΑΙ	61	74,3%
ΟΧΙ	21	25,6%
ΣΥΝΟΛΟ	82	100%

Από το σύνολο των ερωτηθέντων (82), το 74,3% των σπουδαστών απάντησε ότι έχει αναλάβει ομάδα κατά το τρέχον εξάμηνο.

Ερώτηση 28 : Πόσες ομάδες έχεις αναλάβει κατά το τρέχον εξάμηνο; (αριθμό)

ΠΙΝΑΚΑΣ ΓΙΑ ΕΡΩΤΗΣΗ (28)

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ	ΑΡΙΘΜΟΣ	ΠΟΣΟΣΤΟ (%)
1 Ομάδα	38	62,2%
2 Ομάδες	19	31,1%
3 Ομάδες	4	6,5%
ΣΥΝΟΛΟ	61	100%

Από το σύνολο των ερωτηθέντων (61), το 62,2% απάντησε, ότι έχει αναλάβει μια ομάδα κατά την διάρκεια αυτού του εξαμήνου.

Ερώτηση 29 : Ποιος είναι ο σκοπός της δημιουργίας της ομάδας ;

- α) Λόγοι εκπαιδευτικής διαδικασίας
- β) Λύση προβλημάτων ομάδας
- γ) Τάση των σπουδαστών Κ.Α. για προβολή έργου
- δ) Τάση του επόπτη/πτριας για προβολή έργου
- ε) Τάση των σπουδαστών για ερμηνεία φυσιολογικής συμπεριφοράς ως ένδειξης προβλήματος
- στ) Τάση του επόπτη/πτριας για ερμηνεία φυσιολογικής συμπεριφοράς ως ένδειξη προβλήματος
- ζ) Κάτι άλλο (ανέφερε)

* Μπορείς να απαντήσεις σε περισσότερα από ένα.

ΠΙΝΑΚΑΣ ΓΙΑ ΕΡΩΤΗΣΗ (29)

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ	ΑΡΙΘΜΟΣ	ΠΟΣΟΣΤΟ (%)
(α)	48	78,6%
(β)	34	55,7%
(γ)	2	3,2%
(δ)	2	3,2%
(ε)	2	3,2%
(στ)	-	-
(ζ)	13	21,3%
ΣΥΝΟΛΟ	61	100%

Από το σύνολο των ερωτηθέντων (61), το 78,6% απάντησε, ότι ο σκοπός της δημιουργίας της ομάδας είναι λόγοι εκπαιδευτικής διαδικασίας (ανάγκη ανάληψης κάποιων ομάδων) και το 55,7% η λύση προβλημάτων της ομάδας. Η (ζ) περιλαμβάνει απαντήσεις όπως : πρόληψη στα σχολεία, ήδη υπάρχουσα ομάδα, συζήτηση -

προβληματισμός, προσωπικό ενδιαφέρον, ομάδα συζήτησης και ψυχαγωγίας, κοινωνικοποίηση παιδιών.

Ερώτηση 30 : Ποιος ορίζει τη δημιουργία της ομάδας ;

- α) ο σπουδαστής
- β) ομάδα σπουδαστών
- γ) ο επόπτης/ππρια
- δ) σε συνεργασία με τον επόπτη/ππρια
- ε) σε συνεργασία με Κοινωνικό Λειτουργό υπηρεσίας (αν υπάρχει)
- στ) κάτι άλλο (ανέφερε)

ΠΙΝΑΚΑΣ ΓΙΑ ΕΡΩΤΗΣΗ (30)

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ	ΑΡΙΘΜΟΣ	ΠΟΣΟΣΤΟ (%)
(α)	19	31,1%
(β)	5	8,1%
(γ)	5	8,1%
(δ)	24	39,3%
(ε)	13	21,3%
(στ)	5	8,1%
ΣΥΝΟΛΟ	61	100%

Από το σύνολο των ερωτηθέντων (61), το 39,3% απάντησε, ότι την συνάντηση συνεργασίας με την ομάδα ορίζει ο σπουδαστής με συνεργασία με τον επόπτη/ππρια και το 31,1% ο σπουδαστής. Στην (στ) ερώτηση δόθηκαν απαντήσεις όπως : τα παιδιά εθελοντικά, ήδη υπάρχουσα ομάδα.

Ερώτηση 31: Πόσες συναντήσεις κατά μέσο όρο είχες με την ομάδα κατά το τρέχον εξάμηνο; (αριθμό)

ΠΙΝΑΚΑΣ ΓΙΑ ΕΡΩΤΗΣΗ (31)

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ	ΑΡΙΘΜΟΣ	ΠΟΣΟΣΤΟ (%)
4 - 6 Συναντήσεις	22	36%
7 - 10 Συναντήσεις	27	44,2%
11 - 15 Συναντήσεις	6	9,8%
20 - 21 Συναντήσεις	6	9,8%
ΣΥΝΟΛΟ	61	100%

Από το σύνολο των ερωτηθέντων (62), το 44,2% απάντησε, ότι είχε 7 - 10 συναντήσεις με την ομάδα και το 36% απάντησε ότι είχε 4 - 6 συναντήσεις κατά το τρέχον εξάμηνο.

Ερώτηση 32: Επαρκεί ο αριθμός συναντήσεων με την ομάδα για την επίτευξη του καθορισμένου σκοπού ;

ΝΑΙ ΟΧΙ

ΠΙΝΑΚΑΣ ΓΙΑ ΕΡΩΤΗΣΗ (32)

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ	ΑΡΙΘΜΟΣ	ΠΟΣΟΣΤΟ (%)
ΝΑΙ	19	31,1%
ΟΧΙ	42	68,8%
ΣΥΝΟΛΟ	61	100%

Από το σύνολο των ερωτηθέντων (61), το 68,8% απάντησε, ότι δεν επαρκεί ο αριθμός συναντήσεων με την ομάδα.

Ερώτηση 33 : Έχεις αναλάβει κάποια περίπτωση με οικογένεια κατά το τρέχον εξάμηνο ;

ΝΑΙ ΟΧΙ

ΠΙΝΑΚΑΣ ΓΙΑ ΕΡΩΤΗΣΗ (33)

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ	ΑΡΙΘΜΟΣ	ΠΟΣΟΣΤΟ (%)
ΝΑΙ	24	29,2%
ΟΧΙ	58	70,7%
ΣΥΝΟΛΟ	82	100%

Από το σύνολο των ερωτηθέντων (82), το 70,7% των σπουδαστών απάντησε ότι δεν έχει αναλάβει κάποια περίπτωση με οικογένεια κατά το τρέχον εξάμηνο.

Ερώτηση 34 : Πόσες περιπτώσεις με οικογένεια έχεις αναλάβει κατά το τρέχον εξάμηνο; (αριθμό)

ΠΙΝΑΚΑΣ ΓΙΑ ΕΡΩΤΗΣΗ (34)

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ	ΑΡΙΘΜΟΣ	ΠΟΣΟΣΤΟ (%)
1 Οικογένεια	16	66,6%
2 Οικογένειες	4	16,6%
3 Οικογένειες	2	8,3%
6 Οικογένειες	1	4,1%
ΣΥΝΟΛΟ	24	100%

Από το σύνολο των ερωτηθέντων (24), το 66,6% απάντησαν, ότι έχει αναλάβει μια οικογένεια κατά το τρέχον εξάμηνο.

Ερώτηση 35 : Ποιος είναι ο σκοπός της συνάντησης - συνεργασίας σου με την οικογένεια ;

- α) Λόγοι εκπαιδευτικής διαδικασίας
- β) Λύση προβλημάτων οικογένειας
- γ) Τάση των σπουδαστών για προβολή έργου
- δ) Τάση του επόπτη για προβολή έργου
- ε) Τάση των σπουδαστών να ερμηνεύουν φυσιολογική συμπεριφορά ως ένδειξη προβλήματος
- στ) Τάση του επόπτη/πτριας να ερμηνεύουν φυσιολογική συμπεριφορά ως ένδειξη προβλήματος
- ζ) Κάτι άλλο (ανέφερε)

* Μπορείς να απαντήσεις σε περισσότερα από ένα.

ΠΙΝΑΚΑΣ ΓΙΑ ΕΡΩΤΗΣΗ (35)

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ	ΑΡΙΘΜΟΣ	ΠΟΣΟΣΤΟ (%)
(α)	16	66,6%
(β)	19	79,1%
(γ)	2	8,3%
(δ)	-	-
(ε)	-	-
(στ)	-	-
(ζ)	5	20,8%
ΣΥΝΟΛΟ	24	100%

Από το σύνολο των ερωτηθέντων (24), το 79,1% απάντησαν, ότι ο σκοπός της συνάντησης για συνεργασία με την οικογένεια είναι η λύση του προβλήματος της οικογένειας, και το 66,6% ότι οι λόγοι εκπαιδευτικής διαδικασίας (ανάγκη ανάληψης ορισμένων

περιπτώσεων). Στη (ζ) δόθηκαν απαντήσεις όπως : διασταύρωση στοιχείων, προσωπικό ενδιαφέρον, υποστήριξη οικογένειας, ζητήθηκε από την οικογένεια.

Ερώτηση 36 : Ποιος ορίζει τη συνάντηση - συνεργασία με την οικογένεια ;

- α) ο σπουδαστής
- β) ομάδα σπουδαστών
- γ) επόπτης/πτρια
- δ) σε συνεργασία με τον επόπτη/πτρια
- ε) σε συνεργασία με Κοινωνικό Λειτουργό υπηρεσίας (αν υπάρχει)
- στ) η ίδια η οικογένεια
- ζ) κάτι άλλο (ανέφερε)

ΠΙΝΑΚΑΣ ΓΙΑ ΕΡΩΤΗΣΗ (36)

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ	ΑΡΙΘΜΟΣ	ΠΟΣΟΣΤΟ (%)
(α)	12	50%
(β)	-	-
(γ)	2	8,3%
(δ)	3	12,5%
(ε)	4	16,6%
(στ)	1	4,1%
(ζ)	2	8,3%
ΣΥΝΟΛΟ	24	100%

Από το σύνολο των ερωτηθέντων (24), το 50% απάντησε, ότι ο σπουδαστής ορίζει την συνάντηση - συνεργασία με τον πελάτη και το 16,7% με τον κοινωνικό λειτουργό της υπηρεσίας. Στη (ζ) ερώτηση δόθηκε απάντηση : συνεργασία με επισκέπτριες υγείας.

Ερώτηση 37 : Πόσες συναντήσεις κατά μέσο όρο είχες με την οικογένεια κατά το τρέχον εξάμηνο; (αριθμό)

ΠΙΝΑΚΑΣ ΓΙΑ ΕΡΩΤΗΣΗ (37)

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ	ΑΡΙΘΜΟΣ	ΠΟΣΟΣΤΟ (%)
1 Συνάντηση	4	16,6%
2 Συναντήσεις	9	37,5%
3 - 4 Συναντήσεις	7	29,1%
5 - 6 Συναντήσεις	3	12,5%
32 Συναντήσεις	1	4,1%
ΣΥΝΟΛΟ	24	100%

Από το σύνολο των ερωτηθέντων (24), το 37,5% απάντησε, ότι είχε 2 συναντήσεις με την οικογένεια κατά το τρέχον εξάμηνο και το 29,1% ότι είχε 3 - 4 συναντήσεις.

Ερώτηση 38 : Επαρκεί ο αριθμός συναντήσεων με την οικογένεια για την επίτευξη του καθορισμένου σκοπού ;

ΝΑΙ ΟΧΙ

ΠΙΝΑΚΑΣ ΓΙΑ ΕΡΩΤΗΣΗ (38)

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ	ΑΡΙΘΜΟΣ	ΠΟΣΟΣΤΟ (%)
ΝΑΙ	3	12,5%
ΟΧΙ	21	87,5%
ΣΥΝΟΛΟ	24	100%

Από το σύνολο των ερωτηθέντων (24), το 87,5% απάντησαν, ότι δεν επαρκεί ο αριθμός συναντήσεων με την οικογένεια για την επίτευξη του καθορισμένου σκοπού.

Ερώτηση 39 : Κατά την γνώμη σου υπάρχει διαφορά μεταξύ Κ.Ε.Κ. και κοινωνικού σχεδιασμού ;

ΝΑΙ ΟΧΙ

ΠΙΝΑΚΑΣ ΓΙΑ ΕΡΩΤΗΣΗ (39)

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ	ΑΡΙΘΜΟΣ	ΠΟΣΟΣΤΟ (%)
ΝΑΙ	33	40,2%
ΟΧΙ	49	59,7%
ΣΥΝΟΛΟ	82	100%

Από το σύνολο των ερωτηθέντων (82), το 59,7% απάντησε ότι δεν υπάρχει διαφορά μεταξύ Κοινωνικής Εργασίας με Κοινότητα και Κοινωνικού Σχεδιασμού.

Ερώτηση 40 : Εάν ΝΑΙ ποια είναι ;

ΠΙΝΑΚΑΣ ΓΙΑ ΕΡΩΤΗΣΗ (40)

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ	ΑΡΙΘΜΟΣ	ΠΟΣΟΣΤΟ (%)
Ο Κοινωνικός σχεδιασμός είναι μέρος της Κοινωνικής Εργασίας με Κοινότητα	8	24,2%
Η Κοινωνική Εργασία με Κοινότητα είναι μέρος του Κοινωνικού σχεδιασμού	12	36,3%
Κάτι άλλο	1	3%
Δεν ξέρω	12	36,3%

Από το σύνολο των ερωτηθέντων, το 36,3% απάντησε, ότι η Κοινωνική Εργασία με Κοινότητα είναι ένα μέρος του Κοινωνικού Σχεδιασμού και το 36,3% δεν γνωρίζει τη διαφορά.

Ερώτηση 41: Στο πλαίσιο της πρακτικής άσκησης εφαρμόζεις την μέθοδο της Κ.Ε.Κ. ;

ΝΑΙ ΟΧΙ

ΠΙΝΑΚΑΣ ΓΙΑ ΕΡΩΤΗΣΗ (41)

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ	ΑΡΙΘΜΟΣ	ΠΟΣΟΣΤΟ (%)
ΝΑΙ	35	42,6%
ΟΧΙ	47	57,3%
ΣΥΝΟΛΟ	82	100%

Από το σύνολο των ερωτηθέντων (82), το 57,3% απάντησε ότι δεν εφαρμόζει τη μέθοδο της Κ.Ε.Κ. στα πλαίσια πρακτικής άσκησης.

Ερώτηση 42: Ποιες από τις παρακάτω τεχνικές χρησιμοποιείς εφαρμόζοντας την μέθοδο της Κ.Ε.Κ. ;

- α) έρευνα
- β) κοινωνικό σχεδιασμό
- γ) συμμετοχή σε επιτροπές
- δ) δημόσιες σχέσεις (συνεργασία με ΜΜΕ)
- ε) χάραξη κοινωνικής πολιτικής (συμμετοχή σε κέντρα λήψης αποφάσεων όπως Δήμο, Κοινότητα με στόχο την κάλυψη κοινωνικών προβλημάτων ή την Κοινοτική ανάπτυξη
- στ) καμιά
- ζ) κάτι άλλο (ανέφερε)

* Μπορείς να απαντήσεις σε περισσότερα από ένα.

ΠΙΝΑΚΑΣ ΓΙΑ ΕΡΩΤΗΣΗ (42)

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ	ΑΡΙΘΜΟΣ	ΠΟΣΟΣΤΟ (%)
(α)	14	40%
(β)	6	17,1%
(γ)	13	37,1%
(δ)	20	57,1%
(ε)	8	22,8%
(στ)	6	17,1%
(ζ)	5	14,2%
ΣΥΝΟΛΟ	35	100%

Από το σύνολο των ερωτηθέντων (35), το 57,1% απάντησε, ότι εφαρμόζει την τεχνική των δημοσίων σχέσεων, το 40% απάντησε ότι χρησιμοποιεί ως τεχνική την έρευνα και 37,1% απάντησε ότι συμμετέχει σε επιτροπές. Η ερώτηση (ζ) περιλαμβάνει απαντήσεις όπως : ευαισθητοποίηση, συνεργασία με εθελοντές, συνεργασία με άλλους φορείς.

Ερώτηση 43 : Με ποιους φορείς ή υπηρεσίες της κοινότητας

συνεργάζεσαι ;

- α) Τοπική αυτοδιοίκηση (Δημοτικό Συμβούλιο, Κοινοτικό Συμβούλιο)
- β) Κοινοτικές Υπηρεσίες (Πρόνοια, ΠΙΚΠΑ κ.λ.π.)
- γ) Εκκλησία
- δ) Σχολεία
- ε) Νοσοκομεία
- στ) Σύλλογοι
- ζ) Κανένα
- η) Κάτι άλλο (ανέφερε)

* Μπορείς να απαντήσεις σε περισσότερα από ένα.

ΠΙΝΑΚΑΣ ΓΙΑ ΕΡΩΤΗΣΗ (43)

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ	ΑΡΙΘΜΟΣ	ΠΟΣΟΣΤΟ (%)
(α)	15	42,8%
(β)	16	45,7%
(γ)	10	28,5%
(δ)	23	65,7%
(ε)	3	8,5%
(στ)	17	48,5%
(ζ)	2	5,7%
(η)	1	2,8%
ΣΥΝΟΛΟ	35	100%

Από το σύνολο των ερωτηθέντων (35), το 65,8% απάντησε, ότι συνεργάζεται με σχολεία, το 48,5% απάντησε ότι συνεργάζεται με συλλόγους, το 45,7% ότι συνεργάζεται με κοινοτικές υπηρεσίες και το 42,8% ότι συνεργάζεται με την Τοπική Αυτοδιοίκηση (Δημοτικό Συμβούλιο, Κοινοτικό Συμβούλιο). Η απάντηση (η) περιλαμβάνει την απάντηση : Δικαστήριο - φυλακές.

Ερώτηση 44 : Ποιοι από τους παρακάτω λόγους ήταν αυτοί που σε

οδήγησαν στη συνεργασία ;

- α) Λόγοι παραπομπής του πελάτη
- β) Συνεργασία για τη διεξαγωγή της έρευνας
- γ) Συνεργασία για θέματα υγείας (αγωγή, πρόληψη)
- δ) Συνεργασία για την κοινοτική ανάπτυξη
- ε) Συνεργασία για συνολική αντιμετώπιση προβλήματος της κοινότητας
- στ) Συνεργασία για την αντιμετώπιση έκτακτης ανάγκης (π.χ. σεισμός)

ζ) κάτι άλλο (ανέφερε)

* Μπορείς να απαντήσεις σε περισσότερα από ένα.

ΠΙΝΑΚΑΣ ΓΙΑ ΕΡΩΤΗΣΗ (44)

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ	ΑΡΙΘΜΟΣ	ΠΟΣΟΣΤΟ (%)
(α)	14	40%
(β)	10	28,5%
(γ)	5	14,2%
(δ)	10	28,5%
(ε)	12	34,2%
(στ)	2	5,7%
(ζ)	5	14,2%
ΣΥΝΟΛΟ	35	100%

Από το σύνολο των ερωτηθέντων (35), το 34,2% απάντησε, ότι συνεργάστηκε για συνολική αντιμετώπιση προβλήματος της κοινότητας, το 28,5% για τη διεξαγωγή έρευνας και το 28,5% για την κοινοτική ανάπτυξη. Η απάντηση (ζ) περιλαμβάνει απαντήσεις όπως: συνεργασία για βοήθεια της περίπτωσης, προβολή οργάνωσης.

Ερώτηση 45: Για ποιους από τους παρακάτω λόγους δεν

συνεργάστηκες κατά το τρέχον εξάμηνο με άλλους φορείς ;

- α) Δεν κρίνεις απαραίτητη την συνεργασία με άλλους φορείς ή υπηρεσίες της κοινότητας
- β) Δεν έχεις γνώση των φορέων ή των υπαρχουσών υπηρεσιών

- γ) Δεν υπήρξε καθοδήγηση από τον επόπτη για τέτοιου είδους συνεργασία
- δ) Λόγω πιθανής αντίρρησης του φορέα στον οποίο υπάγεται το πλαίσιο να συνεργαστεί με άλλον φορέα
- ε) κάτι άλλο (ανέφερε)

* Μπορείς να απαντήσεις σε περισσότερα από ένα.

ΠΙΝΑΚΑΣ ΓΙΑ ΕΡΩΤΗΣΗ (45)

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ	ΑΡΙΘΜΟΣ	ΠΟΣΟΣΤΟ (%)
(α)	11	31,4%
(β)	4	11,4%
(γ)	7	20%
(δ)	4	11,4%
(ε)	6	17,1%
ΣΥΝΟΛΟ	35	100%

Από το σύνολο των ερωτηθέντων (35), το 31,4% απάντησε, ότι δεν έκρινε απαραίτητη την συνεργασία με άλλους φορείς ή υπηρεσίες της κοινότητας, το 20% απάντησε ότι δεν υπήρξε καθοδήγηση από τον επόπτη για τέτοιου είδους συνεργασία και το 17,1% απάντησε με ποικείλες απαντήσεις όπως : δυσκολίες χρόνου και πλαισίου, λόγω έλλειψης γνώσης του πως να δράσω.

Ερώτηση 46 : Αξιολόγησε τον βαθμό συνεργασίας σου με άλλους φορείς ή υπηρεσίες της κοινότητας.

Μηδαμινή συνεργασία 1 2 3 4 5 Τέλεια συνεργασία

ΠΙΝΑΚΑΣ ΓΙΑ ΕΡΩΤΗΣΗ (46)

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ	ΑΡΙΘΜΟΣ	ΠΟΣΟΣΤΟ (%)
1 Μηδαμινή συνεργασία	4	14,2%
2 Ελλιπής συνεργασία	5	17,8%
3 Μέτρια συνεργασία	7	25%
4 Ικανοποιητική συνεργασία	11	39,2%
5 Τέλεια συνεργασία	1	3,5%
ΣΥΝΟΛΟ	35	100%

Από το σύνολο των ερωτηθέντων (35), το 39,2% αξιολόγησε ως ικανοποιητική την συνεργασία με άλλους φορείς ή υπηρεσίες της κοινότητας, το 25% ως μέτρια και το 17,8% ως ελλιπή.

Ερώτηση 47: Στο πλαίσιο της πρακτικής σας άσκησης εφαρμόζονται:

α) Ευρωπαϊκά Προγράμματα

ΝΑΙ ΟΧΙ

β) Προγράμματα που καταρτίζονται από την υπηρεσία στην οποία υπάγεται το πλαίσιο πρακτικής άσκησης.

ΝΑΙ ΟΧΙ

ΠΙΝΑΚΑΣ ΓΙΑ ΕΡΩΤΗΣΗ (47α)

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ	ΑΡΙΘΜΟΣ	ΠΟΣΟΣΤΟ (%)
ΝΑΙ	15	18,2%
ΟΧΙ	67	81,7%
ΣΥΝΟΛΟ	82	100%

Από το σύνολο των ερωτηθέντων (82), το 81,7% απάντησε ότι στο πλαίσιο της πρακτικής του άσκησης δεν εφαρμόζονται Ευρωπαϊκά Προγράμματα.

ΠΙΝΑΚΑΣ ΓΙΑ ΕΡΩΤΗΣΗ (47β)

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ	ΑΡΙΘΜΟΣ	ΠΟΣΟΣΤΟ (%)
ΝΑΙ	47	57,3%
ΟΧΙ	35	42,6%
ΣΥΝΟΛΟ	82	100%

Από το σύνολο των ερωτηθέντων (82), το 57,3% απάντησε ότι στο πλαίσιο της πρακτικής του άσκησης εφαρμόζονται προγράμματα, που καταρτίζονται από την υπηρεσία στην οποία υπάγεται το πλαίσιο πρακτικής άσκησης.

- Ερώτηση 48 :** Α) Ανέφερε ένα κοινωνικό πρόβλημα ή το αντικείμενο για το οποίο χρειάστηκε να εφαρμόσεις τη μέθοδο της Κ.Ε.Κ. (περιληπτικά).
- Β) Ποιους γενικούς στόχους έθεσες στην αρχική φάση της διεργασίας ;
- Γ) Ποια ήταν τα συμβαλλόμενα μέρη για την επιλογή των στόχων ;
- α) Οι στόχοι επιλέχθηκαν από τον ίδιο τον σπουδαστή
 - β) Οι στόχοι επιλέχθηκαν από την σπουδαστική ομάδα
 - γ) Οι στόχοι επιλέχθηκαν από τον επόπτη
 - δ) Οι στόχοι επιλέχθηκαν σε συνεργασία με τον επόπτη

- ε) Από τους ίδιους τους ενδιαφερόμενους
 στ) Σε συνεργασία με τους ενδιαφερόμενους
 ζ) Από τον υπεύθυνο της υπηρεσίας
 η) Κάτι άλλο (ανέφερε)
- Δ) Ποιες οι επόμενες κινήσεις προς την επίτευξη των στόχων ;
- Ε) Αξιολόγησε τη διαδικασία που ακολούθησε (ασχέτως αν επιτεύχθηκαν ή όχι οι στόχοι που τέθηκαν αρχικά) : Ελλιπής 1 2 3 4 5 Άριστη
- Ζ) Αξιολόγησε το βαθμό επίτευξης των στόχων : Ελλιπής 1 2 3 4 5 Πλήρης

ΠΙΝΑΚΑΣ ΓΙΑ ΕΡΩΤΗΣΗ (48Α)

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ	ΑΡΙΘΜΟΣ	ΠΟΣΟΣΤΟ (%)
(α) Ομάδα : Προβλήματα μειονοτήτων, άποροι, άστεγοι	6	17,1%
(β) Ομάδα : Έρευνα, εξακρίβωση βιοτικού και πολιτιστικού επιπέδου της κοινότητας	13	37,1%
(γ) Ομάδα : Ευαισθητοποίηση - Ενημέρωση πολιτών της κοινότητας	9	25,7%
(δ) Ομάδα : Δεν έτυχε να ασχοληθεί με κοινωνικό πρόβλημα	4	11,4%
(ε) Ομάδα : Κοινωνικοποίηση παιδιών, λύση προβλήματος οικογένειας	3	8,5%
ΣΥΝΟΛΟ	35	100%

Από το σύνολο των ερωτηθέντων (35), το μεγαλύτερο ποσοστό (37,1%) απάντησε ότι ασχολήθηκε με την διερεύνηση και

εξακρίβωση του βιοτικού και πολιτιστικού επιπέδου της κοινότητας κατά το τρέχον εξάμηνο.

ΠΙΝΑΚΑΣ ΓΙΑ ΕΡΩΤΗΣΗ (48B)

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ	ΑΡΙΘΜΟΣ	ΠΟΣΟΣΤΟ (%)
(α) Ενημέρωση για το ρόλο του κοινωνικού λειτουργού στην κοινότητα	4	12,9%
(β) Προετοιμασία για πραγματοποίηση έρευνας στο χώρο της κοινότητας	4	12,9%
(γ) Γνωριμία με την κοινότητα	6	19,3%
(δ) Προετοιμασία για την συστηματική διεξαγωγή ενημέρωσης - ευαισθητοποίησης της κοινότητας για θέματα όπως : πρόληψη σε θέματα υγείας	11	35,4%
(ε) Κάλυψη βιοτικών αναγκών ομάδων (π.χ. αστέγων)	4	12,9%
(στ) Δημιουργία ομάδας	6	19,3%
(ξ) Δεν τέθηκε στόχος	2	6,4%
ΣΥΝΟΛΟ	31	100%

Από το σύνολο των ερωτηθέντων (31), το μεγαλύτερο ποσοστό (35,4%) απάντησε ότι γενικός στόχος ήταν η προετοιμασία και διεξαγωγή ενημέρωσης - ευαισθητοποίησης της κοινότητας.

ΠΙΝΑΚΑΣ ΓΙΑ ΕΡΩΤΗΣΗ (48Γ)

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ	ΑΡΙΘΜΟΣ	ΠΟΣΟΣΤΟ (%)
(α)	5	16,1%
(β)	7	22,6%
(γ)	7	22,6%
(δ)	19	61,3%
(ε)	-	-
(στ)	5	16,1%
(ζ)	3	9,6%
(η)	-	-
ΣΥΝΟΛΟ	31	100%

Από το σύνολο των ερωτηθέντων (31), το 61,3% απάντησε ότι η επιλογή των στόχων έγινε σε συνεργασία με τον επόπτη του πλαισίου πρακτικής άσκησης.

ΠΙΝΑΚΑΣ ΓΙΑ ΕΡΩΤΗΣΗ (48Δ)

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ	ΑΡΙΘΜΟΣ	ΠΟΣΟΣΤΟ (%)
(α) Καμιά	19	61,2%
(β) Συλλογή - επεξεργασία στοιχείων έρευνας	5	16,1%
(γ) Μελέτη παροχών της κοινότητας	2	6,4%
(δ) Παρουσίαση στοιχείων έρευνας	3	9,6%
(ε) Αξιολόγηση - επανεκτίμηση ενεργειών	2	6,4%
(στ) Δεν επιτεύχθηκαν οι πρωταρχικοί στόχοι	2	6,4%
ΣΥΝΟΛΟ	31	100%

Από το σύνολο των ερωτηθέντων (31), το 61,2% απάντησε ότι δεν έκανε περαιτέρω κινήσεις προς επίτευξη των στόχων.

ΠΙΝΑΚΑΣ ΓΙΑ ΕΡΩΤΗΣΗ (48Ε)

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ	ΑΡΙΘΜΟΣ	ΠΟΣΟΣΤΟ (%)
1 Ελλιπής	4	12,9%
2	7	22,6%
3	12	38,7%
4	7	22,6%
5 Άριστη	1	3,2%
ΣΥΝΟΛΟ	31	100%

Από το σύνολο των ερωτηθέντων (31), το 38,7% αξιολόγησε ως μέτρια τη διαδικασία που ακολουθήθηκε.

ΠΙΝΑΚΑΣ ΓΙΑ ΕΡΩΤΗΣΗ (48Ζ)

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ	ΑΡΙΘΜΟΣ	ΠΟΣΟΣΤΟ (%)
1 Ελλιπής	5	16,1%
2	9	29%
3	12	38,7%
4	3	9,6%
5 Πλήρης	2	6,4%
ΣΥΝΟΛΟ	31	100%

Από το σύνολο των ερωτηθέντων (31), το 38,7% αξιολόγησε ως μέτριο το βαθμό επίτευξης των στόχων.

* Να απαντήσουν οι σπουδαστές Ε' και ΣΤ' εξαμήνου με βάση την εμπειρία τους από το προηγούμενο εξάμηνο, στις ερωτήσεις 49 και 50.

Ερώτηση 49 : Πως εκτιμάς τη διαδικασία της τελικής αξιολόγησης;

- α) Ατομική Κακή 1 2 3 4 5 Άριστη
 β) Ομαδική Κακή 1 2 3 4 5 Άριστη

ΠΙΝΑΚΑΣ ΓΙΑ ΕΡΩΤΗΣΗ (49α)

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ	ΑΡΙΘΜΟΣ	ΠΟΣΟΣΤΟ (%)
1 Κακή	4	6,2%
2 Ελλιπής	15	23,4%
3 Μέτρια	12	18,7%
4 Ικανοποιητική	21	32,8%
5 Άριστη	12	18,7%
ΣΥΝΟΛΟ	64	100%

Από το σύνολο των ερωτηθέντων (64), το 32,8% αξιολογεί τη διαδικασία της ατομικής αξιολόγησης ως ικανοποιητική και το 23,4% ως ελλιπή.

ΠΙΝΑΚΑΣ ΓΙΑ ΕΡΩΤΗΣΗ (49β)

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ	ΑΡΙΘΜΟΣ	ΠΟΣΟΣΤΟ (%)
1 Κακή	2	3,1%
2 Ελλιπής	15	23,4%
3 Μέτρια	13	20,3%
4 Ικανοποιητική	22	34,3%
5 Άριστη	12	18,7%
ΣΥΝΟΛΟ	64	100%

Από το σύνολο των ερωτηθέντων (64), το 34,3% αξιολογεί ως ικανοποιητική τη διαδικασία της ομαδικής αξιολόγησης, το 23,4% ως ελλιπή και το 23,4% ως μέτρια.

Ερώτηση 50 : Ποια πιστεύεις ότι είναι τα στοιχεία που θα συνέθεταν την πλέον ολοκληρωμένη αξιολόγηση ;

ΠΙΝΑΚΑΣ ΓΙΑ ΕΡΩΤΗΣΗ (50)

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ	ΑΡΙΘΜΟΣ	ΠΟΣΟΣΤΟ
<p>α) Στοιχεία που αφορούν την διαδικασία της αξιολόγησης. Οι απαντήσεις έχουν ως εξής : Περισσότερος χρόνος για συχνότερη αξιολόγηση, ουσιαστικός προβληματισμός, ειλικρίνεια, συζήτηση, συσχέτισμός έργου με προσωπικότητα σπουδαστή και δυσκολιών του, σύνδεση θεωρίας και πράξης, έκφραση συναισθημάτων, αναφορά στα κακώς κείμενα του πλαισίου, αξιολόγηση αρνητικών ή θετικών ικανοτήτων του σπουδαστή</p>	40	62,5%
<p>β) Στοιχεία που αφορούν τον επόπτη : Οι απαντήσεις έχουν ως εξής : Παρουσία του επόπτη στο πλαίσιο, σωστή αντιμετώπιση από τον επόπτη, Περισσότερο ενδιαφέρον, αποδοχή από τον επόπτη των θετικών στοιχείων εμπειρίας του σπουδαστή, χειρισμός συναισθημάτων του σπουδαστή, προώθηση συνεργασίας σπουδαστών της ομάδας, αντικειμενικότητα-όχι διακρίσεις, κατάργηση βαθμολογίας λόγω της τάσης του επόπτη ελέγχου του σπουδαστή μέσω του βαθμού, καλύτερες εποπτείες, ύπαρξη ενός επόπτη όλων των εποπτών, που θα λαμβάνει τις αξιολογήσεις των σπουδαστών για τους επόπτες τους, κατανόηση του επόπτη, εκπαίδευση του επόπτη στην εποπτεία, εμπάθυνση στην ατομικότητα του σπουδαστή</p>	26	40,6%
<p>γ) Δεν ξέρω</p>	20	31,2%
ΣΥΝΟΛΟ	64	100%

Από το σύνολο των ερωτηθέντων (64), το μεγαλύτερο ποσοστό (62,5%) αναφέρθηκε σε στοιχεία που αφορούν τη διαδικασία της εποπτείας.

Ερώτηση 51: Πως εκτιμάς την κάλυψη των εκπαιδευτικών σου αναγκών βιβλιογραφικά ;

α) Κ.Ε.Α	Κακή 1 2 3 4 5 Άριστη
β) Κ.Ε.Ο.	Κακή 1 2 3 4 5 Άριστη
γ) Κ.Ε.Κ.	Κακή 1 2 3 4 5 Άριστη
δ) Κ.Ε.Οικογένεια	Κακή 1 2 3 4 5 Άριστη
ε) Ψυχολογία	Κακή 1 2 3 4 5 Άριστη
στ) Κοινωνιολογία	Κακή 1 2 3 4 5 Άριστη
ζ) Κοινωνική Έρευνα	Κακή 1 2 3 4 5 Άριστη
η) Μέθ. Κοιν. Εργασίας	Κακή 1 2 3 4 5 Άριστη
θ) Προγ.Κοιν.Προστασίας	Κακή 1 2 3 4 5 Άριστη
ι) Στατιστική	Κακή 1 2 3 4 5 Άριστη
κ) Λοιπά μαθήματα	Κακή 1 2 3 4 5 Άριστη

ΠΙΝΑΚΑΣ ΓΙΑ ΕΡΩΤΗΣΗ (51α)

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ	ΑΡΙΘΜΟΣ	ΠΟΣΟΣΤΟ (%)
1 Κακή	20	24,3%
2 Ελλιπής	20	24,3%
3 Μέτρια	24	29,2%
4 Ικανοποιητική	15	18,2%
5 Άριστη	3	3,6%
ΣΥΝΟΛΟ	82	100%

Από το σύνολο των ερωτηθέντων (82), το 29,2% αξιολόγησε ως μέτρια την κάλυψη των εκπαιδευτικών αναγκών βιβλιογραφικά στην Κ.Ε.Α., το 24,3% ως κακή και το 24,3% ως ελλιπή.

ΠΙΝΑΚΑΣ ΓΙΑ ΕΡΩΤΗΣΗ (51β)

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ	ΑΡΙΘΜΟΣ	ΠΟΣΟΣΤΟ (%)
1 Κακή	9	10,9%
2 Ελλιπής	18	21,9%
3 Μέτρια	27	32,9%
4 Ικανοποιητική	24	29,2%
5 Άριστη	4	4,8%
ΣΥΝΟΛΟ	82	100%

Από το σύνολο των ερωτηθέντων (82), το 32,9% αξιολόγησε ως μέτρια την κάλυψη των εκπαιδευτικών αναγκών βιβλιογραφικά στο μάθημα της Κ.Ε.Ο. και το 29,2% ως ικανοποιητική.

ΠΙΝΑΚΑΣ ΓΙΑ ΕΡΩΤΗΣΗ (51γ)

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ	ΑΡΙΘΜΟΣ	ΠΟΣΟΣΤΟ (%)
1 Κακή	19	23,1%
2 Ελλιπής	25	30,4%
3 Μέτρια	26	31,7%
4 Ικανοποιητική	10	12,1%
5 Άριστη	2	2,4%
ΣΥΝΟΛΟ	82	100%

Από το σύνολο των ερωτηθέντων (82), το 31,7% αξιολόγησε ως μέτρια την κάλυψη των εκπαιδευτικών του αναγκών βιβλιογραφικά στο μάθημα της Κ.Ε.Κ., και το 30,4% ως ελλιπή.

ΠΙΝΑΚΑΣ ΓΙΑ ΕΡΩΤΗΣΗ (51δ)

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ	ΑΡΙΘΜΟΣ	ΠΟΣΟΣΤΟ (%)
1 Κακή	7	14%
2 Ελλιπής	6	16,6%
3 Μέτρια	17	47,2%
4 Ικανοποιητική	5	13,8%
5 Άριστη	1	2,7%
ΣΥΝΟΛΟ	36	100%

Από το σύνολο των ερωτηθέντων (36), το 47,2% αξιολόγησε ως μέτρια την κάλυψη των εκπαιδευτικών του αναγκών βιβλιογραφικά στο μάθημα της Κ.Ε. με οικογένεια.

ΠΙΝΑΚΑΣ ΓΙΑ ΕΡΩΤΗΣΗ (51ε)

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ	ΑΡΙΘΜΟΣ	ΠΟΣΟΣΤΟ (%)
1 Κακή	4	4,8%
2 Ελλιπής	11	13,4%
3 Μέτρια	21	25,6%
4 Ικανοποιητική	33	40,2%
5 Άριστη	13	15,8%
ΣΥΝΟΛΟ	82	100%

Από το σύνολο των ερωτηθέντων (82), το 40,2% αξιολόγησε ως ικανοποιητική την κάλυψη των εκπαιδευτικών του αναγκών βιβλιογραφικά στο μάθημα της Ψυχολογίας.

ΠΙΝΑΚΑΣ ΓΙΑ ΕΡΩΤΗΣΗ (51στ)

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ	ΑΡΙΘΜΟΣ	ΠΟΣΟΣΤΟ (%)
1 Κακή	6	7,3%
2 Ελλιπής	16	19,5%
3 Μέτρια	29	35,3%
4 Ικανοποιητική	25	30,4%
5 Άριστη	6	7,3%
ΣΥΝΟΛΟ	82	100%

Από το σύνολο των ερωτηθέντων (82), το 35,3% αξιολόγησε ως μέτρια την κάλυψη των εκπαιδευτικών του αναγκών βιβλιογραφικά στο μάθημα της Κοινωνιολογίας, και το 30,4% ως ικανοποιητική.

ΠΙΝΑΚΑΣ ΓΙΑ ΕΡΩΤΗΣΗ (51ξ)

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ	ΑΡΙΘΜΟΣ	ΠΟΣΟΣΤΟ (%)
1 Κακή	16	19,5%
2 Ελλιπής	24	29,2%
3 Μέτρια	28	34,1%
4 Ικανοποιητική	14	17%
5 Άριστη	-	-
ΣΥΝΟΛΟ	82	100%

Από το σύνολο των ερωτηθέντων (82), το 34,1% αξιολόγησε ως μέτρια την κάλυψη των εκπαιδευτικών αναγκών βιβλιογραφικά στο μάθημα της Κοινωνικής Έρευνας, και το 29,2% ως ελλιπή.

ΠΙΝΑΚΑΣ ΓΙΑ ΕΡΩΤΗΣΗ (51η)

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ	ΑΡΙΘΜΟΣ	ΠΟΣΟΣΤΟ (%)
1 Κακή	15	18,2%
2 Ελλιπής	27	32,9%
3 Μέτρια	25	30,4%
4 Ικανοποιητική	14	17%
5 Άριστη	1	1,2%
ΣΥΝΟΛΟ	82	100%

Από το σύνολο των ερωτηθέντων (82), το 32,9% αξιολόγησε ως ελλιπή την κάλυψη των εκπαιδευτικών του αναγκών βιβλιογραφικά στο μάθημα των Μεθόδων Κοινωνικής Εργασίας και το 30,4% ως μέτρια.

ΠΙΝΑΚΑΣ ΓΙΑ ΕΡΩΤΗΣΗ (510)

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ	ΑΡΙΘΜΟΣ	ΠΟΣΟΣΤΟ (%)
1 Κακή	20	24,3%
2 Ελλιπής	24	29,2%
3 Μέτρια	19	23,1%
4 Ικανοποιητική	16	19,5%
5 Άριστη	3	3,6%
ΣΥΝΟΛΟ	82	100%

Από το σύνολο των ερωτηθέντων (82), το 29,2% αξιολόγησε ως ελλιπή την κάλυψη των εκπαιδευτικών του αναγκών βιβλιογραφικά στο μάθημα των Προγραμμάτων Κοινωνικής Προστασίας και το 24,3% ως κακή.

ΠΙΝΑΚΑΣ ΓΙΑ ΕΡΩΤΗΣΗ (51ι)

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ	ΑΡΙΘΜΟΣ	ΠΟΣΟΣΤΟ (%)
1 Κακή	22	26,8%
2 Ελλιπής	16	19,5%
3 Μέτρια	20	24,3%
4 Ικανοποιητική	18	21,9%
5 Άριστη	6	7,3%
ΣΥΝΟΛΟ	82	100%

Από το σύνολο των ερωτηθέντων (82), το 26,8% αξιολόγησε ως κακή την κάλυψη των εκπαιδευτικών του αναγκών βιβλιογραφικά στο μάθημα της Στατιστικής και το 24,3% ως μέτρια.

ΠΙΝΑΚΑΣ ΓΙΑ ΕΡΩΤΗΣΗ (51κ)

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ	ΑΡΙΘΜΟΣ	ΠΟΣΟΣΤΟ (%)
1 Κακή	19	23,1%
2 Ελλιπής	20	24,3%
3 Μέτρια	33	40,2%
4 Ικανοποιητική	10	12,1%
5 Άριστη	-	-
ΣΥΝΟΛΟ	82	100%

Από το σύνολο των ερωτηθέντων (82), το 40,2% αξιολόγησε ως μέτρια την κάλυψη των εκπαιδευτικών του αναγκών βιβλιογραφικά στα λοιπά μαθήματα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ IV

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ - ΕΙΣΗΓΗΣΕΙΣ

A. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΡΕΥΝΑ

Η ανάλυση του ερωτηματολογίου στο κεφάλαιο αυτό θα γίνει ως εξής :

Αρχικά θα γραφτούν επιμέρους παρατηρήσεις σε ερωτήσεις ή ομάδες ερωτήσεων και το κεφάλαιο θα ολοκληρωθεί με γενικές παρατηρήσεις και προτάσεις.

- **Ερωτήσεις 2 - 4**

Στις ερωτήσεις 2 - 4 θα σημειώσουμε δύο σημαντικά στοιχεία που προκύπτουν από τα ερωτηματολόγια.

Το πρώτο και θετικό είναι ότι το μεγαλύτερο ποσοστό των σπουδαστών/στριων είναι στο ΣΤ' εξάμηνο, στοιχείο το οποίο σημαίνει μια σαφέστερη και πληρέστερη εικόνα και άποψη για τις μεθόδους, τις τεχνικές και για το ρόλο της Κοινωνικής Εργασίας γενικότερα και της Κ.Ε.Κ. ειδικότερα.

Το δεύτερο στοιχείο που είναι αρνητικό είναι ότι για το μεγαλύτερο ποσοστό η τοποθέτηση-παραμονή στα πλαίσια εργαστηριακής πρακτικής άσκησης ήταν επιλογή του τμήματος Κοινωνικής Εργασίας. Και είναι αρνητικό γιατί είναι θεμιτό και επιθυμητό από τους σπουδαστές να επιλέγουν το πλαίσιο της εργαστηριακής πρακτικής άσκησης τους.

- **Ερωτήσεις 5 - 7**

Από τον συσχετισμό των απαντήσεων στις ερωτήσεις 5-6-7 συμπεραίνουμε ότι το πρώτο στοιχείο που είναι θετικό, είναι ότι το μεγαλύτερο ποσοστό των σπουδαστών/στριων (67,1%) θεωρούν ως επαρκείς τις ώρες απασχόλησης στο πλαίσιο πρακτικής άσκησης, το ποσοστό αυτό διαμορφώθηκε κύρια από τους σπουδαστές που απάντησαν ότι οι ώρες που απασχολούνται στο πλαίσιο είναι 16 - 20 και σε ένα μεγάλο ποσοστό από εκείνους που απάντησαν ότι απασχολούνται 10 - 12 και 13 - 15 ώρες. Τα στοιχεία αυτά μας καταδεικνύουν αφενός ότι οι ώρες που απασχολείται αυτό το ποσοστό των σπουδαστών στα πλαίσια πρακτικής άσκησης ταυτίζεται με τον κανονισμό που προβλέπεται από το τμήμα Κοινωνικής Εργασίας. (Βλ. Παράρτημα Α), και αφετέρου ότι οι σπουδαστές που απασχολούνται 10 - 12 ώρες και 16 έως 20 ώρες, που είναι μια σημαντική διαφορά δικαιολογείται από το ότι ορισμένα πλαίσια πρακτικής άσκησης απαιτούν λιγότερες ώρες ή περισσότερες ώρες απασχόλησης των σπουδαστών εβδομαδιαίως. Από τα στοιχεία που προκύπτουν εκφράζεται η ανάγκη των σπουδαστών για περισσότερες ώρες απασχόλησης στα πλαίσια πρακτικής άσκησης, για μεγαλύτερη επεξεργασία των ερεθισμάτων που δέχονται στα πλαίσια αυτά και περισσότερες ευκαιρίες για εμπειρική και γνωστική μάθηση.

Αυτό το στοιχείο μας οδηγεί και σε ένα άλλο συσχετισμό που προκύπτει από το ότι οι σπουδαστές που απάντησαν ότι οι ώρες που απασχολούνται στο πλαίσιο πρακτικής άσκησης είναι ανεπαρκείς, διαμορφώνουν το μεγαλύτερο ποσοστό της 7 ερώτησης, ζητώντας περισσότερες ώρες για την κάλυψη των εκπαιδευτικών αναγκών τους.

- **Ερωτήσεις 8 - 11**

Σύμφωνα με τον συσχετισμό των ερωτήσεων 8 και 9 συμπεραίνουμε ότι οι σπουδαστές που αξιολογούν ως ανεπαρκείς τις ώρες που παρευρίσκεται ο επόπτης/πτερια στο πλαίσιο πρακτικής άσκησης είναι μεγαλύτερο ποσοστό των σπουδαστών που απαντούν ότι ο επόπτης/πτερια παρευρίσκεται από 0 - 5 ώρες στο πλαίσιο πρακτικής άσκησης.

Συσχετίζοντας τις ερωτήσεις 8 και 10 διαπιστώνουμε ότι το ποσοστό των σπουδαστών που απαντά ότι ο επόπτης/πτερια παρευρίσκεται 0 - 5 ώρες στο πλαίσιο πρακτικής άσκησης, έχει μια φυσιολογική τάση στις απαντήσεις της 10 ερώτησης να απαιτεί περισσότερες ώρες παρουσίας του επόπτη, διαμορφώνοντας τα ποσοστά 7 - 10, 12 - 16 και 19 - 24 ωρών.

Συσχετίζοντας τις ερωτήσεις 8 και 11 διαπιστώνουμε ότι το ίδιο αυτό ποσοστό των σπουδαστών διαμορφώνει τις απαντήσεις 1 και 2, σε μεγάλο βαθμό της 3, στην κλίμακα αξιολόγησης της παρουσίας του επόπτη/πτερια όσον αφορά την επίβλεψη των σπουδαστών στο πλαίσιο πρακτικής άσκησης. Από τα στοιχεία που δίνονται στην ανάλυση των ερωτήσεων, συμπεραίνουμε ότι είναι έντονη η ανάγκη των σπουδαστών να παρευρίσκεται περισσότερες ώρες εβδομαδιαίως ο επόπτης/πτερια στο πλαίσιο της πρακτικής άσκησης, λόγω του ότι κρίνεται απαραίτητη η διδακτική και εμπειρική του προσφορά προς τον σπουδαστή.

- **Ερώτηση 12**

Ένα θετικό στοιχείο που προκύπτει από τις απαντήσεις των σπουδαστών είναι ότι στη διαδικασία της εποπτείας το μεγαλύτερο ποσοστό των σπουδαστών (89%) διακρίνει τα θετικά στοιχεία και

αποτελέσματα της εποπτείας. Επίσης ένα σημαντικό στοιχείο που προκύπτει είναι ότι ένα μεγάλο ποσοστό των σπουδαστών θεωρεί την εποπτεία ως μέσο για την εκφόρτιση των συναισθημάτων τους.

Αυτά τα στοιχεία μας οδηγούν στο συμπέρασμα, ότι η διαδικασία της εποπτείας είναι αρκετά ωφέλιμη και χρήσιμη για τον σπουδαστή και μέσο για την κάλυψη των κενών, που του δημιουργεί η απασχόληση στο πλαίσιο της πρακτικής άσκησης.

• Ερωτήσεις 13 - 18

Από την ανάλυση των αποτελεσμάτων προκύπτει ένα θετικό στοιχείο, ότι η εποπτεία πραγματοποιείται σε όλα τα πλαίσια πρακτικής άσκησης. Αξιοσημείωτο στοιχείο που θα έπρεπε να διερευνηθεί είναι το γιατί το μεγαλύτερο ποσοστό των σπουδαστών πραγματοποιείται μόνο ομαδική εποπτεία, ενώ σε ένα επίσης μεγάλο ποσοστό (αλλά μικρότερο) και ομαδική και ατομική εποπτεία, ποιος το επιλέγει και ποια είναι η χρησιμότητα και η σκοπιμότητα της πραγματοποίησης σε μεγάλο ποσοστό μόνο της ομαδικής εποπτείας.

Από το συσχετισμό στην ερώτηση 13 με την 14α προκύπτει το εξής στοιχείο : ότι το ποσοστό που διαμορφώνει το 1 και 2 της ερώτησης 14α είναι κύρια σπουδαστές που απάντησαν ότι πραγματοποιούν μόνο ομαδική εποπτεία, που σημαίνει ότι η έλλειψη της ατομικής εποπτείας δημιουργεί εκπαιδευτικές ανάγκες στη σύνδεση θεωρίας - πράξης.

Από το συσχετισμό στις ερωτήσεις 13 και 14β δεν προκύπτει κάποιο στοιχείο που να καταδεικνύει, ότι η εφαρμογή της ατομικής με την ομαδική εποπτεία ή μόνο της ομαδικής εποπτείας, επιδρά στο

να βοηθιέται ή όχι ο σπουδαστής για την διεκπεραίωση του έργου στο πλαίσιο.

Από το συσχετισμό στις ερωτήσεις 13 και 14γ δεν προκύπτει κάποιο στοιχείο που να καταδεικνύει την επίδραση της εποπτείας κατά την εκφόρτιση των συναισθημάτων του σπουδαστή κατά την εφαρμογή της ατομικής και ομαδικής εποπτείας και της ομαδικής μόνο.

Από το συσχετισμό στις ερωτήσεις 13 και 14δ δεν προκύπτει κάποιο στοιχείο που να καταδεικνύει την επίδραση της εποπτείας κατά την προώθηση της καλής συνεργασίας της σπουδαστικής ομάδας με την εφαρμογή της ομαδικής εποπτείας σε σύγκριση με την εφαρμογή της ομαδικής και της ατομικής εποπτείας.

Από τον συσχετισμό στις ερωτήσεις 13 και 14ε δεν προκύπτει κάποιο στοιχείο που να καταδεικνύει την επίδραση της εποπτείας με την δημιουργία κινήτρων στο σπουδαστή με την εφαρμογή της ατομικής και ομαδικής εποπτείας σε σύγκριση με την εφαρμογή της ομαδικής εποπτείας μόνο.

Κατά την ανάλυση των αποτελεσμάτων της ερώτησης 15 προκύπτει ένα σημαντικό στοιχείο, ότι ένα μεγάλο ποσοστό των σπουδαστών πραγματοποιεί την εποπτεία για 4 έως και 12 ώρες, στοιχείο προς διερεύνηση για την χρησιμότητα πραγματοποίησης τόσων ωρών εποπτείας.

Στην ανάλυση των αποτελεσμάτων της ερώτησης 16 προκύπτει ένα αρνητικό στοιχείο το 14,6% των σπουδαστών πραγματοποιεί την εποπτεία σε χρονικό διάστημα μικρότερο από αυτό που προβλέπεται από τον κανονισμό του Τμήματος Κοινωνικής Εργασίας.

- **Ερώτηση 19**

Από την ανάλυση των αποτελεσμάτων στην ερώτηση 19, προκύπτει το εξής θετικό στοιχείο : ότι η συνεργασία των σπουδαστών για την επίλυση ενός προβλήματος είναι σε μεγάλο βαθμό ικανοποιητική έως άριστη.

- **Ερώτηση 20**

Από την ανάλυση των αποτελεσμάτων στην ερώτηση 20, προκύπτει ένα θετικό στοιχείο : το μεγαλύτερο ποσοστό των σπουδαστών αξιολόγησε από ικανοποιητική έως άριστη την συνεργασία τους με τους εργαζόμενους στην υπηρεσία όπου ασκούν την πρακτική τους άσκηση.

- **Ερώτηση 21**

Από την ανάλυση των αποτελεσμάτων στην ερώτηση 21 προκύπτει ένα αρνητικό στοιχείο : το μεγαλύτερο ποσοστό των σπουδαστών αξιολογεί ως μέτρια με τάση προς κακή την συνεργασία με τους άλλους φορείς της κοινότητας πράγμα το οποίο σημαίνει ότι η γνώση για το επάγγελμα του κοινωνικού λειτουργού και κατ' επέκταση η αποδοχή του είναι μικρότερη για τους φορείς της κοινότητας σε σύγκριση με τους εργαζόμενους σε μια υπηρεσία, όπου εργάζονται Κοινωνικοί Λειτουργοί.

- **Ερωτήσεις 22 - 26**

Ένα θετικό στοιχείο που προκύπτει είναι ότι ένα πολύ μεγάλο ποσοστό των σπουδαστών έχουν αναλάβει περίπτωση κατά την διάρκεια αυτού του εξαμήνου. Ένα αρνητικό στοιχείο που προκύπτει είναι ότι ένα ποσοστό της τάξης του 28,5% των

σπουδαστών, δηλώνει ότι έχει αναλάβει από 3 - 20 περιπτώσεις, πράγμα που σημαίνει ότι υπάρχει μια σύγκριση όσον αφορά τις έννοιες επίσκεψη - περίπτωση, δεδομένου ότι το επιθυμητό και εφικτό για την εκπαιδευτική διαδικασία στο χρονικό περιθώριο ενός εξαμήνου είναι η ανάληψη 2 - 3 περιπτώσεων.

Τα αποτελέσματα από τους συσχετισμούς του ποσοστού των σπουδαστών που έχουν αναλάβει από 3 - 5 και από 10 - 20 περιπτώσεις, μας καταδεικνύει ότι αυτό το ποσοστό των σπουδαστών απάντησε ότι τις περιπτώσεις τις ανέλαβε κύρια σε συνεργασία με τον επόπτη/ππρια και τον κοινωνικό λειτουργό της υπηρεσίας, πράγμα το οποίο σημαίνει μια τάση για επιβάρυνση του σπουδαστή με έργο πέραν των δυνατοτήτων του και των ορίων των αναγκών της εκπαιδευτικής διαδικασίας. Σημαντικό είναι ότι αυτοί οι σπουδαστές διαμορφώνουν τα ποσοστά των απαντήσεων στην 25 ερώτηση, απαντώντας ότι ο αριθμός των συναντήσεων τους με τους πελάτες ήταν μια έως δύο. Οι ίδιοι σπουδαστές στο μεγάλο ποσοστό τους απαντούν ότι οι συναντήσεις δεν επήρκεσαν για την επίτευξη του καθορισμένου σκοπού.

Γενικά στο σύνολο των σπουδαστών που έχουν αναλάβει περίπτωση κατ' άτομο καταδεικνύεται το εξής αρνητικό στοιχείο : ότι ένα πολύ μεγάλο ποσοστό των σπουδαστών (76,1%) απαντά ότι δεν επαρκεί ο αριθμός των συναντήσεων του με τον πελάτη για την επίτευξη του καθορισμένου σκοπού.

• Ερωτήσεις 27 - 32

Ένα θετικό στοιχείο, που προκύπτει είναι ένα πολύ μεγάλο ποσοστό των σπουδαστών έχουν αναλάβει ομάδα κατά τη διάρκεια αυτού του εξαμήνου.

Τα αποτελέσματα από τους συσχετισμούς του ποσοστού των σπουδαστών, που έχουν αναλάβει 2 - 3 ομάδες μας καταδεικνύει ότι αυτό το ποσοστό των σπουδαστών συνεργάστηκε κύρια με τον επόπτη/πτρια δείγμα θετικής συνεργασίας και ανάγκης των σπουδαστών για καθοδήγηση και επιστημονικές κατευθύνσεις.

Ένα αρνητικό στοιχείο που προκύπτει στην 32 ερώτηση είναι ότι το μεγαλύτερο ποσοστό των σπουδαστών (68,8%) πιστεύουν ότι δεν επαρκεί ο χρόνος συνάντησης με την ομάδα για την επίτευξη του καθορισμένου σκοπού, συνέπεια αυτού είναι και το ότι οι σπουδαστές που διαμόρφωσαν αυτό το ποσοστό δηλώνουν ότι ο αριθμός συναντήσεων που είχαν με τις ομάδες είναι από 4 έως 6 συναντήσεις και 7 έως 10 συναντήσεις κυρίως.

- **Ερωτήσεις 33 - 38**

Από την ανάλυση προκύπτει ότι οι σπουδαστές που έχουν αναλάβει 2 έως 6 οικογένειες ορίζουν οι ίδιοι την συνάντηση συνεργασίας με τον πελάτη σε συνεργασία με τον επόπτη/πτρια, στοιχείο που καταδεικνύει την θετική μεταξύ τους συνεργασία και την ανάγκη για καθοδήγηση και επιστημονικές κατευθύνσεις.

Ένα θετικό στοιχείο είναι το ότι αυτό το ποσοστό των σπουδαστών δεν είχε στο μεγάλο του ποσοστό περισσότερες από δύο συναντήσεις με την οικογένεια, ως συνέπεια αυτού είναι και το γεγονός ότι το μεγαλύτερο ποσοστό αυτών των σπουδαστών δηλώνουν ότι δεν επαρκεί ο αριθμός συναντήσεων με την οικογένεια, γενικά η γνώμη του μεγαλύτερου ποσοστού των σπουδαστών (87,5%) είναι το ότι ο αριθμός συναντήσεων με την οικογένεια δεν επαρκεί για την επίτευξη του καθορισμένου σκοπού.

- **Ερωτήσεις 39 - 40**

Ένα αρνητικό στοιχείο από την ανάλυση αυτών των ερωτήσεων είναι το ότι το μεγαλύτερο ποσοστό των σπουδαστών (59,7%) πιστεύει ότι δεν υπάρχει διαφορά μεταξύ Κ.Ε.Κ. και κοινωνικού σχεδιασμού ενώ από τους σπουδαστές που απαντούν πως πιστεύουν ότι υπάρχει διαφορά μεταξύ Κ.Ε.Κ. και κοινωνικού σχεδιασμού ένα μεγάλο ποσοστό (36,3%) δεν ξέρει ποια είναι αυτή η διαφορά.

Ένα δεύτερο αρνητικό στοιχείο, που καταδεικνύεται στην 40 ερώτηση είναι το γεγονός ότι μόνο το 36,3% των σπουδαστών αισθάνεται τη διαφορά μεταξύ Κ.Ε.Κ και κοινωνικού σχεδιασμού. (Βλ. βιβλιογρ. Κεφάλαιο 4.2) στοιχείο που καταδεικνύει ελλειπίες γνώσεις και σύγκριση γύρω από την εφαρμογή το πεδίο δράσης και τους στόχους της Κ.Ε.Κ και αντίστοιχα του κοινωνικού σχεδιασμού.

- **Ερωτήσεις 41 - 48**

Από τα στοιχεία που προκύπτουν θετικό είναι ότι πολύ μεγάλο ποσοστό σπουδαστών χρησιμοποιούν την τεχνική της έρευνας για την άσκηση της Κ.Ε.Κ. Όμως το μεγαλύτερο ποσοστό των σπουδαστών ταυτίζει την Κ.Ε.Κ. με την τεχνική των δημόσιων σχέσεων γεγονός που καταδεικνύει ότι το κέντρο βάρους δραστηριοτήτων του σπουδαστή αναλώνεται σε αρχικές φάσεις της διαδικασίας της Κ.Ε.Κ. Αρνητικό στοιχείο είναι το γεγονός ότι ένα μεγάλο ποσοστό των σπουδαστών (17,1%) δεν χρησιμοποιεί καμιά τεχνική κατά την εφαρμογή της Κ.Ε.Κ. Σύμφωνα με τη βιβλιογραφική μελέτη στις θεωρίες της σύγκρισης και της κοινωνικής αλλαγής καθώς και των τεχνικών εφαρμογής της Κοινωνικής Εργασίας με κοινότητα συμπεραίνουμε ότι

χρησιμοποιώντας στο μεγαλύτερο ποσοστό τους οι σπουδαστές την τεχνική των δημοσίων σχέσεων δεν καθίσταται δυνατή η πρακτική εφαρμογή αυτών των θεωριών, στοιχείο που καταδεικνύει τον αποπροσανατολισμό της Κ.Ε.Κ. από τους κύριους στόχους της (ευαισθητοποίηση, δραστηριότητα, σε συλλογικό επίπεδο για την επίλυση Κοινωνικών προβλημάτων κ.λ.π. (Βλ. κεφάλαιο Ε).

Αυτά είναι στοιχεία που καταδεικνύουν μια σύγχυση για τη μορφή και τον ρόλο της Κ.Ε.Κ. καθώς και το γεγονός ότι η Κ.Ε.Κ. ως συμπληρωματική μέθοδος για την εφαρμογή άλλων μεθόδων Κοινωνικής Εργασίας όπως ΚΕΑ και ΚΕΟ.

Αυτό πιστοποιείται και από το γεγονός ότι ένα πολύ μεγάλο ποσοστό των σπουδαστών (40%) οδηγούνται σε συνεργασία με φορείς και υπηρεσίες της κοινότητας για λόγους παραπομπής του πελάτη. Επίσης ένα πολύ μεγάλο ποσοστό των σπουδαστών δηλώνει λόγους για τους οποίους δεν συνεργάστηκε, στοιχείο που καταδεικνύει την τάση αυτονομίας των πλαισίων πρακτικής άσκησης κατά την εφαρμογή της Κ.Ε.Κ. Εδώ ένα μεγάλο ποσοστό των σπουδαστών (20%) δηλώνει ότι δεν υπάρχει καθοδήγηση από τον επόπτη για τέτοιου είδους συνεργασία.

Αυτά τα συμπεράσματα πιστοποιούνται από την μελέτη της βιβλιογραφίας όπου αναδεικνύεται ότι δεν περιφρουρείται η πρωταρχική και ισότιμη με τις άλλες μεθόδους θέση της Κ.Ε.Κ. Αυτό φαίνεται από το γεγονός ότι οι στόχοι της Κ.Ε.Κ. είναι ευρύτερης εμβέλειας - αφορούν π.χ. γειτονιές, συνοικίες, δήμους - τα προβλήματα αντιμετωπίζονται στο «κοινωνικό - οικολογικό» τους πλαίσιο και όχι ατομικά ή ομαδικά. (Βλ. κεφάλαιο, στόχοι της ΚΕΚ).

Επιπλέον ο ρόλος του κοινωνικού λειτουργού όπως διαφαίνεται στην παράθεση της βιβλιογραφίας, έρχεται σε αντιπαράθεση με την τάξη των εποπτών/πτριών να μην δημιουργούν

κίνητρα και προϋποθέσεις για επαφή και συνεργασία με άλλους φορείς της κοινότητας, δηλαδή με τα στοιχεία εκείνα που διαμορφώνουν τον ρόλο, το χαρακτήρα και την σκοπιμότητα της Κ.Ε.Κ. (Βλ. άρθρο συντάγματος και κεφάλαιο ΣΤ). Αυτό καταδεικνύεται και από το εξής φαινόμενο : ότι στα πλαίσια της πρακτικής άσκησης, που πολλά από αυτά λειτουργούν σε υπηρεσίες, δεν εφαρμόζονται σε πολύ μεγάλο ποσοστό (81,7%) ευρωπαϊκά προγράμματα και σε μεγάλο ποσοστό (42,6%) προγράμματα που καταρτίζονται από την ίδια την υπηρεσία.

Στην ερώτηση 48Δ, παρατηρείται το εξής αρνητικό στοιχείο: το μεγαλύτερο ποσοστό των σπουδαστών (61,2%) απάντησε ότι δεν έκανε καμιά περαιτέρω κίνηση προς επίτευξη του στόχου. Αυτό μπορεί να εξηγηθεί με τη μικρή χρονική διάρκεια παραμονής του σπουδαστή στο πλαίσιο πρακτικής άσκησης, γεγονός που την καθιστά περιοριστικό παράγοντα για την επίτευξη των στόχων. Ως προέκταση αυτής της απάντησης θεωρούμε και την απάντηση 48Δστ όπου ένα μικρό ποσοστό των σπουδαστών απαντά ότι δεν έκανε καμιά περαιτέρω κίνηση εξαιτίας του ότι δεν επιτεύχθηκαν οι πρωταρχικοί στόχοι. Αυτή η εικόνα έρχεται σε αντίφαση με τις διεξόδους, που δίνονται από την θεωρία και πράξη της Κ.Ε.Κ. που καταγράφεται στη βιβλιογραφία (Κεφάλαιο Ζ, Μεθοδολογία στην Κ.Ε.Κ.), όπου προτείνεται κατά την διαδικασία εφαρμογής της Κ.Ε.Κ. η αξιολόγηση της διαδικασίας που ακολουθήθηκε και της επίτευξης ή όχι των στόχων, και κατόπιν οι επόμενες κινήσεις που περιλαμβάνουν επαναδιατύπωση του προβλήματος και συνέχιση της δράσης με ή χωρίς αλλαγές, στην περίπτωση όπου δεν επιτεύχθηκε η λύση του προβλήματος. Συσχετίζοντας αυτό το ποσοστό των σπουδαστών, που απάντησαν ότι δεν έγιναν περαιτέρω κινήσεις προς επίτευξη των στόχων με την

ερώτηση 48E διαπιστώνουμε ότι αξιολογούν στο μεγαλύτερο ποσοστό τους, από κακή έως μέτρια την διαδικασία που ακολουθήθηκε. Το ίδιο αυτό ποσοστό των σπουδαστών αξιολογούν, επίσης στο μεγαλύτερο ποσοστό τους από κακό έως μέτριο τον βαθμό επίτευξης των στόχων.

- **Ερωτήσεις 49 - 50**

Ένα θετικό στοιχείο που προκύπτει από την ανάλυση των αποτελεσμάτων είναι ότι το μεγαλύτερο ποσοστό των σπουδαστών αξιολογούν ικανοποιητική έως άριστη τη διαδικασία της τελικής αξιολόγησης. Ικανοποιητική έως άριστη αξιολογεί ένα πού μεγάλο ποσοστό των σπουδαστών τη διαδικασία της τελικής ομαδικής αξιολόγησης. Σύμφωνα και με τη θεωρία η αξιολόγηση είναι μια απαραίτητη διαδικασία για την επισκόπηση του προβλήματος και της διαδικασίας που τηρήθηκε και ιδιαίτερα για τον σπουδαστή αποτελεί μέσο για την κάλυψη των εκπαιδευτικών του κενών και δυνατότητα του να γνωρίζει την εκπαιδευτική του εξέλιξη.

- **Ερώτηση 51**

Από την ανάλυση των αποτελεσμάτων προκύπτει ότι το μεγαλύτερο ποσοστό των σπουδαστών αξιολογεί (κακή έως μέτρια) την κάλυψη των εκπαιδευτικών του αναγκών βιβλιογραφικά στο μάθημα της ΚΕΑ.

Από την ανάλυση των αποτελεσμάτων προκύπτει ότι το μεγαλύτερο ποσοστό των σπουδαστών αξιολογεί θετικά την κάλυψη των εκπαιδευτικών του αναγκών βιβλιογραφικά (μέτρια έως άριστη) στο μάθημα της ΚΕΟ.

Από την ανάλυση των αποτελεσμάτων προκύπτει ότι το μεγαλύτερο ποσοστό των σπουδαστών αξιολογεί αρνητικά (κακή

έως μέτρια) την κάλυψη των εκπαιδευτικών του αναγκών βιβλιογραφικά στο μάθημα της ΚΕΚ.

Από την ανάλυση των αποτελεσμάτων προκύπτει ότι το μεγαλύτερο ποσοστό των σπουδαστών αξιολογεί αρνητικά (κακή έως μέτρια) την κάλυψη των εκπαιδευτικών του αναγκών βιβλιογραφικά στο μάθημα της Κ.Ε. με οικογένεια.

Από την ανάλυση των αποτελεσμάτων προκύπτει ότι το μεγαλύτερο ποσοστό των σπουδαστών αξιολογεί θετικά (μέτρια έως άριστη) την κάλυψη των εκπαιδευτικών του αναγκών βιβλιογραφικά στο μάθημα της Ψυχολογίας.

Από την ανάλυση των αποτελεσμάτων προκύπτει ότι το μεγαλύτερο ποσοστό των σπουδαστών αξιολογεί θετικά την κάλυψη των εκπαιδευτικών του αναγκών στο μάθημα της Κοινωνιολογίας (μέτρια έως άριστη).

Από την ανάλυση των αποτελεσμάτων προκύπτει ότι το μεγαλύτερο ποσοστό των σπουδαστών αξιολογεί αρνητικά (μέτρια έως κακή) κάλυψη των βιβλιογραφικών του αναγκών βιβλιογραφικά στο μάθημα της Κοινωνικής Έρευνας.

Από την ανάλυση των αποτελεσμάτων προκύπτει ότι το μεγαλύτερο ποσοστό των σπουδαστών αξιολογεί αρνητικά την κάλυψη των εκπαιδευτικών του αναγκών βιβλιογραφικά στο μάθημα των Μεθόδων Κοινωνικής Εργασίας.

Από την ανάλυση των αποτελεσμάτων προκύπτει ότι το μεγαλύτερο ποσοστό των σπουδαστών αξιολογεί αρνητικά (κακή έως μέτρια) την κάλυψη των εκπαιδευτικών του αναγκών βιβλιογραφικά στο μάθημα των Προγραμμάτων Κοινωνικής Προστασίας.

Από την ανάλυση των αποτελεσμάτων προκύπτει ότι το μεγαλύτερο ποσοστό των σπουδαστών αξιολογεί αρνητικά (κακή

έως μέτρια) την κάλυψη των εκπαιδευτικών του αναγκών βιβλιογραφικά στο μάθημα της Στατιστικής.

Από την ανάλυση των αποτελεσμάτων προκύπτει ότι το μεγαλύτερο ποσοστό των σπουδαστών αξιολογεί αρνητικά (κακή έως μέτρια) την κάλυψη των εκπαιδευτικών του αναγκών βιβλιογραφικά στα υπόλοιπα μαθήματα.

Η αρνητική εικόνα που διαφαίνεται από την αξιολόγηση των σπουδαστών για τη βιβλιογραφία, πιστεύουμε ότι ίσως προέρχεται από το ότι σ' αυτά τα μαθήματα οι σπουδαστές αξιολογούνται με βιβλιογραφία που έχει τη μορφή σημειώσεων, καθώς και από το ότι ίσως εκφράζει την ανάγκη για πολύπλευρη και πρόσφατη βιβλιογραφία.

B. ΓΕΝΙΚΑ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΑΠΟ ΤΗ ΜΕΛΕΤΗ

Η πρώτη γενική παρατήρηση έχει σχέση με την τάση που παρουσιάζεται, όπως προκύπτει από την έρευνα, στα πλαίσια πρακτικής άσκησης εφαρμόζεται η μέθοδος της Κ.Ε.Κ. σε λιγότερα πλαίσια σε σχέση με τις μεθόδους της Κ.Ε.Α. και της Κ.Ε.Ο. Έτσι οι σπουδαστές δεν έχουν την ευκαιρία στα πλαίσια της εκπαιδευτικής διαδικασίας, για εφαρμογή της μεθόδου της Κ.Ε.Κ. στο ίδιο επίπεδο με τις μεθόδους της Κ.Ε.Α. και της Κ.Ε.Ο. και στο επίπεδο που θα έπρεπε για την σύνδεση θεωρίας - πράξης στη μέθοδο της Κ.Ε.Κ.

Η δεύτερη γενική παρατήρηση σχετίζεται με την ποιότητα εφαρμογής της Κ.Ε.Κ. Από τις απαντήσεις των σπουδαστών που δηλώνουν πως έχουν εφαρμόσει τη μέθοδο της Κ.Ε.Κ. κατά το τρέχον εξάμηνο βλέπουμε ότι περιορίζονται στο τομέα των δημοσίων σχέσεων και σε συμμετοχή σε επιτροπές, χωρίς να δίνεται έμφαση στην ευαισθητοποίηση, στην ενεργοποίηση της κοινότητας

με σκοπό της ανάληψης αποφάσεων για την επίλυση των προβλημάτων της κοινότητας και στην ανάπτυξη της συνεργασίας με άλλους φορείς της κοινότητας.

Η τρίτη γενική παρατήρηση αναφέρεται στην απαίτηση των σπουδαστών για σφαιρικότερη και μεγαλύτερη κάλυψη των εκπαιδευτικών τους αναγκών σχετικά με τη βιβλιογραφία των μαθημάτων και την δυνατότητα ευκαιριών για εμπειρική γνώση.

Η τέταρτη γενική παρατήρηση αναφέρεται στην ανάγκη των σπουδαστών για μεγαλύτερη χρονική παρουσία των εποπτιών στα πλαίσια πρακτικής άσκησης, ώστε να υπάρχει μεγαλύτερη συνεργασία και σύνδεση θεωρίας - πράξης από τους επόπτες.

Η πέμπτη γενική παρατήρηση αναφέρεται στο πόσο συχνά πραγματοποιείται η εποπτεία όπου και βλέπουμε ότι το 14,6% των σπουδαστών πραγματοποιεί εποπτεία σε χρονικό διάστημα μικρότερο από αυτό που προβλέπεται από τον κανονισμό του τμήματος Κοινωνικής Εργασίας. (Βλ. Παράρτημα Α).

Η έκτη γενική παρατήρηση αναφέρεται στο ότι το μεγαλύτερο ποσοστό των σπουδαστών που έχουν εφαρμόσει ΚΕΑ, ΚΕΟ, ΚΕ με οικογένεια και ΚΕΚ δεν θεωρούν επαρκεί το χρόνο που έχουν στη διάθεσή τους για την επίτευξη των στόχων.

Γ. ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ - ΕΙΣΗΓΗΣΕΙΣ

Μετά τις διαπιστώσεις και τα συμπεράσματα στα οποία καταλήξαμε παραθέτουμε τις ακόλουθες προτάσεις :

- Να δοθεί έμφαση της Κ.Ε.Κ. στα πλαίσια πρακτικής άσκησης. Αυτό θα μπορέσει να επιτευχθεί με την αύξηση των

πλαισίων πρακτικής άσκησης που θα εφαρμόζουν την μέθοδο της Κ.Ε.Κ. και την καλύτερη κατανομή των σπουδαστών σε αυτά.

- Να δοθεί έμφαση στην ουσιαστική εφαρμογή της μεθόδου της Κ.Ε.Κ. Η ανάπτυξη της μεθόδου πρέπει να γίνεται σε βάθος μέσα στην κοινότητα, να καταρτίζονται προγράμματα για την επίλυση των προβλημάτων της κοινότητας και να μην ολοκληρώνεται η εφαρμογή της Κ.Ε.Κ. με τον εντοπισμό και μόνο, των προβλημάτων της κοινότητας.

- Μεγαλύτερη κάλυψη των βιβλιογραφικών αναγκών και των εκπαιδευτικών αναγκών από την διαδικασία της εποπτείας. Αυτά θα μπορούσαν να επιτευχθούν με την παροχή πολλαπλών συγγραμάτων για κάθε μάθημα, με τον εκσυγχρονισμό της βιβλιογραφίας και την προσαρμογή της στις ανάγκες των σπουδαστών και με την εισαγωγή νέων μαθημάτων στο πρόγραμμα σπουδών.

- Ανάθεση περισσότερων ωρών για μεγαλύτερη χρονική παρουσία των εποπτών στα πλαίσια εργαστηριακής άσκησης για τη διδακτική και εμπειρική τους προσφορά στους εκπαιδευόμενους.

- Η τήρηση της προβλεπόμενης, από τον κανονισμό του τμήματος Κοινωνικής Εργασίας, εβδομαδιαίας εποπτείας.

- Να δοθεί έμφαση από τους επόπτες στην επίτευξη των καθορισμένων στόχων που βάζουν οι σπουδαστές.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Α

Πρακτικά Συμβουλίου Τμήματος 29/9/94
Πρακτικά Συμβουλίου Τμήματος 2-3/10/95
Πρακτικά Συμβουλίου Τμήματος 28/2/96

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Β

Ερωτηματολόγιο για τους σπουδαστές

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Α

Πρακτικά Συμβουλίου Τμήματος 29/9/94

Πρακτικά Συμβουλίου Τμήματος 2-3/10/95

Πρακτικά Συμβουλίου Τμήματος 28/2/96

Σήμερα ημέρα Πέμπτη 29.9.94 και ώρα 9.30 π.μ. συνεχίζεται η διακοπείσα συνεδρίαση του Συμβουλίου του Τμήματος.

Παραβρέθηκαν οι κ.κ.

1. Αθ.Παπαδημητρίου, Επικ. Καθηγητής, Προϊστάμενος, Πρόεδρος
2. Ηλ.Γιαννικάκης, καθηγητής, Υπευθ. Ομ. Μαθημάτων, μέλος
3. Στ.Ζαγούρα, καθηγήτρια, Υπευθ. Ομ. Μαθημάτων, μέλος
4. Λ.Γεργοπούλου, καθηγήτρια, Υπευθ. Ομ. Μαθημάτων, μέλος
5. Ιωάννα Λιζάρδου, εκπρόσωπος σπουδαστών, μέλος

Γραμματέας παρέστη η κ. Μ. Χαραλαμποπούλου, Διοικ. Υπάλληλος.

Σχετικά με τη Συνεδρίαση η κ. Ζαγούρα αναφέρει τα εξής: «οι αποφάσεις σχετικά με τις αναθέσεις ωρών στο εκπ/κο προσωπικό έχουν ληφθεί και η Συνεδρίαση που διήρκησε από 16.9 έως 23.9 έκλεισε. Εάν είναι ανάγκη να επανεξεταστεί κάποιο θέμα, αυτό πρέπει νόμιμα να γίνει σε νέα συνεδρίαση».

Ο κ. Παπαδημητρίου αναφέρει ότι το Συμβούλιο της 16^{ης} /9/94 διεκόπει για τις 22/9/94. Στο διάστημα της διακοπής κατετέθει από τους εκπ/κούς της Ομάδας Εφαρμογής Ένσταση - Διαμαρτυρία κατά της απόφασης του τρόπου ανάθεσης στην πρακτική άσκηση η οποία συζητήθηκε στη Συνεδρίαση της 22/9/94. Η Συνεδρίαση αυτή δεν ολοκληρώθηκε και διεκόπει για 29/9/94. Κατά τη διάρκεια της διακοπής αυτής κατετέθει υπόμνημα των σπουδαστών το οποίο επισυνάπτεται με θέμα: «Πρακτική Άσκηση». Θεωρώντας και τα δύο έγγραφα σημαντικά σ' ότι αφορά την προσφερόμενη εκπ/ση και τα συμφέροντα των εκπ/κων της Ομάδας Μαθημάτων Εφαρμογής τα θέτω υπόψη του Συμβουλίου και ζητώ να επανεξεταστεί η απόφαση σ' ότι αφορά τις αναθέσεις στην Εργαστηριακή Πρακτική άσκηση.

Ομόφωνα αποφασίζεται να συζητηθεί πάλι το θέμα.

Ο κ. Γιαννικάκης σχετικά με την ανάθεση ωρών της Εργαστηριακής Πρακτικής Άσκησης, αναφέρει ότι το ίδιο θέμα έχει συζητηθεί και στα προηγούμενα εξάμηνα και γι' αυτό θα πρέπει να μπουν μέτρα και σταθμά στη διαδικασία ανάθεσης ωρών. Αναφέρει επίσης ότι οι εκπ/κοι του Τμήματος είχαν καταθέσει στο προηγούμενο εξάμηνο συγκεκριμένη πρόταση την οποία δεσμεύτηκε να προωθήσει και γι' αυτό προτείνει να ισχύσει η πρόταση των εκπ/κων 10 σπουδ. Προς 16 ώρες την εβδομάδα.

Γεωργοπούλου: «Με βάση την ένσταση της Ομ. Μαθημάτων Εφαρμογής και του υπομνήματος των σπουδαστών και του ότι θεωρώ εκπ/κα απαραίτητο ο σπουδαστής να μην αφήνεται σε πλαίσια χωρίς οργανωμένη Κοινωνική Υπηρεσία τόσες ώρες (10 - 12) χωρίς υπεύθυνο εκπ/κο προτείνων με βάση το αναλυτικό σκεπτικό που έχω καταθέσει να ισχύει το δωρο προς 16 ώρες, ενώ διαφοροποιώ τα πλαίσια με οργανωμένη Κοινωνική Υπηρεσία και γι' αυτό προτείνω το 10 σπουδ. Προς 16 ώρες του κ. Γιαννικάκη.

Η κ. Ζαγούρα επαναλαμβάνει την πρότασή της που ψηφίστηκε στη Συνεδρίαση της 22/9 και έχει αιτιολογηθεί δηλαδή : ο αριθμός των σπουδαστών (σε ομαδοποιημένα - ομοειδή πλαίσια) να είναι σε ομάδες των 12 σπουδαστών για τις 16 ώρες Εργαστηριακής Πρακτικής Άσκησης.

Προτάσεις με μικρότερο αριθμό Σπουδαστών δεν είναι σύμφωνες με το έγγραφο του ΥΠΕΘ αριθ.Ε5/1925/2.9.94 και αποτελούν σπατάλη δημοσίου χρήματος.

Η πρότασή της, η κ. Ζαγούρα αναφέρει, συμπλέει με την θέση των σπουδαστών να μη μειωθούν οι ώρες Εποπτείας τους (δηλαδή 1 ώρα κατά σπουδ. Σύμφωνα με το αναλυτικό πρόγραμμα) ενώ οι υπόλοιπες 4 ώρες διατίθεται για την συνεργασία εκπ/κου και παραγόντων της Υπηρεσίας Πρακτικής Άσκησης.

Η σπουδάστρια θεωρεί ότι το υπόμνημα των σπουδαστών είναι προϊόν πλάνης.

Για το λόγο όμως ότι δεσμεύτηκε στις αποφάσεις των σπουδαστών και του Διοικητικού Συμβουλίου των Σπουδαστών οφείλει αν και προσωπικά δεν το πιστεύει να τις υπερασπιστεί.

Ο κ. Παπαδημητρίου σχετικά με τα ανωτέρω αναφέρει τα επισυναπτόμενα στο πρακτικό.

Η κ. Γεωργοπούλου, διαμαρτύρεται και κατάγγελλει την αναφορά της εκπροσώπου των σπουδαστών, σε δήθεν πλάνη των συναδέλφων της και ενημερώνει το Συμβούλιο του Τμήματος ότι οι σπουδαστές κατατοπίστηκαν επί της ουσίας.

Τα στοιχεία που τους δόθηκαν ήσαν με βάση τους πίνακες που προέκυπταν από τα δύο σκεπτικά.

Διεξάγεται ψηφοφορία επί των προτάσεων

Σπουδάστρια	Υπέρ της πρότασης της κ. Γεωργοπούλου
κ. Ζαγούρα	Την πρότασή της
κ. Γιαννικάκης	Την πρότασή του
κ. Γεωργοπούλου	Την πρότασή της
κ. Παπαδημητρίου	Υπέρ της πρότασης της κ. Γεωργοπούλου

Συνεπώς κατά πλειοψηφία υπερισχύει η πρόταση της κ. Γεωργοπούλου.

ΕΙΣΗΓΗΣΗ Ο.Μ. ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ**ΠΡΟΣ ΤΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΤΟΥ ΤΜΗΜΑΤΟΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ**

Σύμφωνα με τον κανονισμό σπουδών άρθρο 6 παρ. 2γ και 3β, δίνεται νομικά η δυνατότητα χωρισμού των εργαστηρίων σε μικρότερες ομάδες και ακολουθεί σκεπτικό τεκμηρίωσης και αναγκαιότητας χρήσης αυτής της δυνατότητας από το τμήμα Κοινωνικής Εργασίας.

Η πρότασή μας για χωρισμό του μαθήματος Εργαστηριακή Πρακτική Άσκηση σε μικρότερες ομάδες επιβάλλεται από τους παρακάτω λόγους:

1. Η ιδιομορφία του επαγγέλματος της κοινωνικής εργασίας, δεδομένου ότι ασχολείται με ανθρώπινο υλικό, δεν αφήνει περιθώρια στους εκπαιδευτικούς να διακινδυνεύσουν πιθανά λάθη κατά την απουσία τους από το πλαίσιο Πρακτικής Άσκησης.

2. Οι συνθήκες εκπαίδευσης και το αντικείμενο εργασίας στο Πλαίσιο Άσκησης είναι περιοριστικά ως προς τον αριθμό των σπουδαστών ανά πλαίσιο. Π.χ. σε παιδικό σταθμό για παιδαγωγικούς λόγους δεν ενδείκνυται η παρουσία πάνω από 2 - 3 διαφορετικών σπουδαστών.

3. Η έλλειψη χώρου παραμονής μεγαλύτερων ομάδων σπουδαστών καθώς και η έλλειψη υλικοτεχνικής υποδομής καθιστούν αδύνατη την ύπαρξη ομάδας μεγαλύτερης των 8 ατόμων.

4. Το δεδομένο ότι τα Πλαίσια Άσκησης, που χρησιμοποιούνται για την Εργαστηριακή Πρακτική Άσκηση, στερούνται επαγγελματιών και έτσι οι σπουδαστές δεν μπορούν να

επιβλεφθούν για το έργο τους από άλλες ειδικότητες, π.χ. δασκάλους ή διοικητικούς υπαλλήλους.

5. Να ληφθεί υπόψη ότι οι αριθμοί των σπουδαστών, που τοποθετούνται ως τώρα, βρίσκει απόλυτα σύμφωνους το Τμήμα και το Πλαίσιο Άσκησης.

Το ίδιο σχήμα Εργαστηριακής Πρακτικής Άσκησης χρησιμοποιείται και στα άλλα Τμήματα Κοινωνικής Εργασίας των ΤΕΙ Κρήτης και Αθήνας, αλλά και παγκοσμίως. Επιπλέον έχουμε σαφείς αποδείξεις για την ποιότητα του έργου των αποφοίτων μας, ότι τόσο η προσπάθεια των εκπαιδευτικών του τμήματος μας, όσο και το κόστος της εκπαίδευσης αξιοποιούνται κατά τον καλύτερο δυνατό τρόπο.

Η υπεύθυνος Ο.Μ. Εφαρμογών

Λίλιαν Γεωργοπούλου

Σήμερα 2.10.95 ημέρα Δευτέρα και ώρα 10.30 π.μ. συνεχίζεται η διακοπείσα συνεδρίαση του Συμβουλίου του Τμήματος.

Παραβρέθηκαν οι κ.κ.

1. Αθ.Παπαδημητρίου, Επικ. Καθηγητής, Προϊστάμενος, Πρόεδρος
2. Ηλ.Γιαννικάκης, καθηγητής, Υπευθ. Ομ. Μαθημάτων, μέλος
3. Στ.Ζαγούρα, καθηγήτρια, Υπευθ. Ομ. Μαθημάτων, μέλος
4. Α.Ζωγράφου, καθηγητής, Υπευθ. Ομ. Μαθημάτων, μέλος
5. Χρ. Παπαδοπούλου, καθηγ. Εφαρμ. Εκπρ. Βαθμίδας, μέλος
6. Ιωάννα Λιζάρδου, εκπρόσωπος σπουδαστών, μέλος

Γραμματέας παρέστη η κ. Μ. Χαραλαμποπούλου, Διοικ. Υπάλληλος.

Ο Πρόεδρος του Συμβουλίου διαβάζει την απόφαση της Γενικής Συνέλευσης της Ομ. Μαθημάτων Εφαρμογής η οποία και επισυνάπτεται στο πρακτικό.

Στη συνέχεια θέτει ερώτημα στα μέλη εάν προτείνουν να προχωρήσει το Συμβούλιο στις αναθέσεις ωρών πρακτικής άσκησης ή να συζητηθεί το θέμα στη Γενική Συνέλευση του Τμήματος.

Κατά πλειοψηφία τα μέλη προτείνουν να γίνει ανάθεση των ωρών πρακτικής άσκησης.

Ο κ. Ζωγράφου αναφέρει το σκεπτικό με το οποίο προτείνει να γίνουν οι αναθέσεις των ωρών στην εργαστηριακή πρακτική άσκηση ως εξής :

«Για την εργαστηριακή πρακτική άσκηση - εποπτεία προτείνων ο αριθμός των σπουδαστών σε κάθε ομάδα να είναι 10 κατ' εξαίρεση του αρθ. 6β του κανονισμού Σπουδών, όπου προβλέπονται 20 σπουδ. σε κάθε ομάδα και σύμφωνα με την Ε5/1925/2.9.94 Υ.Α. Τούτο επειδή η πρακτική άσκηση γίνεται σε κοινωνικές υπηρεσίες και ιδρύματα εκτός ΤΕΙ, σε μικρές ομάδες

σπουδαστών και με ελλείψεις στην υποδομή. Επίσης προτείνω ο κάθε εκπ/κος - επόπτης της πρακτικής άσκησης να είναι υπεύθυνος για ομοειδή, κατά το δυνατόν, πλαίσια πρακτικής άσκησης (παροχή υπηρεσιών ιδίου αντικειμένου π.χ. άτομα με ειδικές ανάγκες), ώστε το εκπ/κο έργο να διεξάγεται καλλίτερα. Η ομαδική εποπτεία των σπουδαστών (έως 10) δίνει την δυνατότητα ανταλλαγής εμπειριών μεταξύ τους, οργάνωσης κοινών δραστηριοτήτων και καταργώντας τα στεγανά προάγει το εκπ/κο έργο. Επίσης η συνεργασία ομοειδών χώρων πρακτικής άσκησης συμβάλλει στην εμπέδωση της θεωρίας στην πράξη και στην διαμεθοδική προσέγγιση.»

Διεξάγεται ψηφοφορία επί της πρότασης του κ. Ζωγράφου.

Σπουδάστρια	Υπέρ
κ. Ζαγούρα	Υπέρ
κ. Γιαννικάκης	Υπέρ
κ. Ζωγράφου	Την πρότασή του
κ. Παπαδοπούλου	Κατά
κ. Παπαδημητρίου	Κατά για τους παρακάτω λόγους:

α) Ενώ σύμφωνα με την πρόταση του Υπεύθυνου της Ομ. Μαθ. Γίνονται σοβαρές αλλαγές στις αναθέσεις και στην οργάνωση της πρακτικής, οι οποίες επηρεάζουν τόσο το ωράριο όσο και κυρίως τα εκπ/κα καθήκοντα των υπευθύνων των εργαστηρίων, δεν προηγήθηκε συνέλευση της Ομ. Μαθημάτων στην οποία θα συζητούντο τα θέματα αυτά.

β) Κάθε χρόνο το θέμα των αναθέσεων στην πρακτική εργαστηριακή άσκηση αποτελεί σημείο τριβής και αντικείμενο αυθαίρετων προτάσεων με την έννοια ότι δεν απασχολεί την Ομ. Μαθημ. ουδ' επ' ελάχιστο η εκπαιδευτική - επιστημονική διάσταση του θέματος, αλλά μόνον ο αριθμός των υπό ανάθεση ωρών. Χαρακτηρίζοντας την πρακτική αυτή ντροπή για ένα Ίδρυμα

Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης προχώρησα κατά το παρελθόν ακαδημαϊκό έτος σε συνεργασία με την τότε υπεύθυνη της Ομ. Μαθημάτων και τα μέλη της ομάδας σε δημιουργία φακέλλου στον οποίο υπάρχει το περίγραμμα της άσκησης σε κάθε πλαίσιο και ημερολογιακά η ανάπτυξη του περιγράμματος αυτού. Ήλπιζα ότι αυτό θα χρησίμευε σαν βάση για μια περαιτέρω επεξεργασία που θα οδηγούσε σε επιστημονική βάση μιας πρότασης για τις αναθέσεις. Αντ' αυτού ο υπεύθυνος της Ομ. Μαθ. Αιφνιδίασε τους πάντες με μια πρόταση καινοφανή που δεν είχε πριν εξηγήσει σε συνάντηση της Ομ. Μαθημάτων. Γνώμη μου είναι να ακολουθήσει ο μέχρι τώρα υπολογισμός του τρόπου των αναθέσεων μέχρις ότου η Ομ. Μαθημ. βασιστεί σε ένα σκεπτικό που θα έχει αφετηρία εκπαιδευτικούς και μόνο στόχους.

Η Ζαγούρα παρατηρεί ότι :

«Τα αναφερθέντα από τον κ. Παπαδημητρίου για τον σχεδιασμό της πρακτικής άσκησης είναι κατά μεγάλο μέρος ανακριβή. Η εξέλιξη της πρακτικής πάντοτε απασχόλησε το τμήμα πολύ σοβαρά (για τούτο και λειτουργεί ιδιαίτερο Γραφείο) και έχουν γίνει πολλές βελτιώσεις. Περιγράμματα περιεχομένου πρακτικής άσκησης έχουν γραφεί από χρόνια, όπως και πολλά σκεπτικά εξέλιξης του θεσμού. Απλά τα αγνοεί ο κ. Παπαδημητρίου.

Το σχήμα που προτάθηκε από του Υπευθ. Ομ. Μαθημ. αποτελεί μια θετική εξέλιξη παλαιότερου σχήματος (βλέπετε στα πρακτικά : Κέντρα Πρακτικής Άσκησης) δεν αιφνιδιάζει κανέναν, το γνωρίζουν πολύ καλά οι εκπ/κοι - Κοινωνικοί Λειτουργοί και το έχουν εφαρμόσει ορισμένοι και στο παρελθόν. Συγχρόνως το σχήμα πρακτικής άσκησης που παραπάνω ψηφίστηκε εξασφαλίζει την νόμιμη και συνετή διαχείριση του δημοσίου χρήματος, κάτι που δεν συνέβαινε κατά το προηγούμενο ακαδημαϊκό έτος.»

Μετά τη διεξαχθείσα παραπάνω συζήτηση τα μέλη του Συμβουλίου ενέκριναν κατά πλειοψηφία την πρόταση του κ. Ζωγράφου για τις αναθέσεις άσκησης στο Τακτικό Ε.Π.

Στο σημείο αυτό και ώρα 14 μ.μ. διακόπτεται η συνεδρίαση του Συμβουλίου για της 3.10.95.

ΠΡΟΣ
ΠΡΟΪΣΤΑΜΕΝΟ ΤΜ. ΚΟΙΝ. ΕΡΓΑΣΙΑΣ
ΓΙΑ ΤΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΤΟΥ ΤΜΗΜΑΤΟΣ

ΚΟΙΝ:ΣΥΛ. ΕΚΠΑΙΔ. ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΥ Τ.Ε.Ι

Θέμα: Ένσταση κατά της απόφασης του συμβουλίου του Τμήματος Κοιν. Εργασίας, σχετικά με τις αναθέσεις του μόνιμου εκπαιδευτικού Προσωπικού Γ' βαθμίδας κατά το χειμερινό εξάμηνο 1995-96.

Στις 7-9-95 συνήλθε η Γεν. Συνέλευση της Ο.Μ. μετά από πρόσκληση της Αναπληρώτριας Υπευθύνου Ομάδας Μαθημάτων Εφαρμογής του Τμ. Κοιν. Εργασίας ΤΕΙ Πάτρας, λόγω απουσίας του Υπ. Ο.Μ. κ. Ζωγράφου στο εξωτερικό, με θέμα προτάσεις αναθέσεων Μόνιμου Ε.Π των μαθημάτων της Ομάδας Εφαρμογής, μετά την εφαρμογή του Ν.2327/95.

Η Αναπλ. Υπεύθυνος, με τη σύμφωνη γνώμη των μελών της Ομάδας, κατέληξε σε πρόταση, που στηρίχθηκε στην απόφαση της Γ. Συνέλευσης της Ομάδας Μαθ. Εφαρμογής, η οποία πάρθηκε κατά το χειμερινό εξάμηνο 1994-1995 και αφορούσε το μέγεθος του διδακτικού έργου στο μάθημα της Εργαστηριακής Πρακτικής Άσκησης. Η απόφαση αυτή είχε υποστηριχθεί από περιγράμματα σπουδών για το κάθε πλαίσιο της Εργαστηριακής Πρακτικής Άσκησης και εβδομαδιαία χρονοδιαγράμματα τόσο του εκπαιδευτικού έργου, όσο και του περιεχομένου σπουδών για το κάθε εργαστήριο.

Η ανωτέρω απόφαση εφαρμόστηκε για δύο συνεχή εξάμηνα με την έγκριση του Συμβουλίου του Τμ. Κοιν. Εργασίας και του Συμβουλίου του Τ.Ε.Ι. Πάτρας. Κατά γενική ομολογία από εκπαιδευτικούς, σπουδαστές και συνεργάτες των πλαισίων προήγαγε το εκπαιδευτικό έργο των συγκεκριμένων εργαστηρίων.

Για το τρέχον ακαδημαϊκό έτος η Ομάδα Μαθημάτων ανέλαβε την υποχρέωση της εις βάθος εξέτασης του προγράμματος για την Πρακτική Άσκηση με σκοπό την περαιτέρω βελτίωσή της προς όφελος της εκπαίδευσης και των σπουδαστών.

Αντ' αυτού, την Παρασκευή 29-9-95 μετά την επιστροφή του Υπεύθυνου της Ο.Μ. ο κ. Ζωγράφου απορρίπτοντας την πρόταση της Γεν. Συνέλευσης, παρουσίασε στο Συμβούλιο του Τμήματος δική του προφορική πρόταση, εν αγνοία της Αν. Υπευθ. Ο.Μ. και των μελών της Ο.Μ. Εφαρμογής, με αποτέλεσμα να αναγκαστεί ο προϊστάμενος του Τμήματος και Πρόεδρος του Συμβουλίου να διακόψει το Συμβούλιο, προκειμένου ο κ. Ζωγράφου να φέρει πλήρη πρόταση αναθέσεων μαθημάτων.

Τη Δευτέρα 2-10-95 στις 8.30 και ενώ έπρεπε να συνεχιστεί το διακοπέν Συμβούλιο, ο κ. Ζωγράφου συγκάλεσε Γεν. Συνέλευση Ο.Μ. και ανακοίνωσε στα μέλη της την πρόταση αναθέσεων, που είχε ήδη κάνει την περασμένη Παρασκευή, χωρίς να ζητήσει την γνώμη των μελών της Ο.Μ.. Η Γεν. Συνέλευση διαφώνησε πλήρως με την αναιτιολόγητη πρότασή του με ψήφους 7 προς 1 και μια λευκή, πιστεύοντας ότι άπτεται του διδακτικού έργου των εκπαιδευτικών με σοβαρές αλλοιώσεις στην παρεχόμενη εκπαίδευση των σπουδαστών. Επιπλέον όχι μόνο μειώνει τις εκπαιδευτικές ώρες για το ίδιο εκπαιδευτικό έργο εις βάρος της παρεχόμενης εκπαίδευσης, αλλά και απομακρύνει εκπαιδευτικούς από εκπαιδευτικό έργο, στο οποίο είχαν μακροχρόνια εμπειρία και τους αναθέτει καινούργια

εκπαιδευτικά αντικείμενα, χωρίς την αναγκαία και απαραίτητη προετοιμασία.

Παρά την εκφρασμένη με ψηφοφορία αντίθετη γνώμη της μέγιστης (πλήν του ιδίου) πλειοψηφίας των μελών της Ο.Μ., ο κ. Ζωγράφου εισηγήθηκε την πρότασή του στο Συμβούλιο του Τμήματος, το οποίο επικύρωσε τις αναθέσεις. Στην πρότασή του αγνόησε παντελώς και δεν έλαβε υπόψη στο υποχρεωτικό ωράριο του κάθε εκπαιδευτικού, το εκπαιδευτικό έργο των πτυχιακών εργασιών, που καθένας έχει αναλάβει.

Με βάση τα προαναφερόμενα, διατυπώνουμε ένσταση κατά των αποφάσεων του Συμβουλίου του Τμ. Κοιν. Εργασίας. Και παρακαλούμε να προβείτε στις νόμιμες διαδικασίες, όσο το δυνατόν γρηγορότερα για την εύρυθμη λειτουργία του Τμήματος Κοιν. Εργασίας.

ΟΙ ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΕΣ ΣΤΗΝ ΠΡΑΚΤΙΚΗ ΑΣΚΗΣΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΙ ΤΜΗΜ. ΚΟΙΝ. ΕΡΓΑΣΙΑΣ

ΑΛΕΞΟΠΟΥΛΟΥ Ο.

ΓΑΪΤΑΝΗ Ρ.

ΓΕΩΡΓΙΟΥ Κ.

ΓΕΩΡΓΟΠΟΥΛΟΥ Α.

ΓΙΑΒΑΣΗ Α.

ΖΑΦΕΙΡΟΠΟΥΛΟΥ Γ.

ΝΟΜΙΚΟΥ Α.

ΠΑΝΤΑΖΑΚΑ Α.

ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ Χ.

ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΥΣ Μ.

ΠΡΟΣ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΤΜΗΜΑΤΟΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Με αφορμή την έναρξη του χειμερινού εξαμήνου 95-96 και τις αναθέσεις της εργαστηριακής πρακτικής άσκησης, θεωρούμε σκόπιμο να επανέλθουμε στο θέμα και να τονίσουμε τα εξής:

1. Κάθε φορά στο ξεκίνημα της Πρακτικής γίνονται ευκαιριακές προτάσεις της τελευταίας στιγμής, που έρχονται να αναιρέσουν τα ισχύοντα την προηγούμενη περίοδο.

2. Τέτοιες προτάσεις, που δεν έχουν συζητηθεί στην Ομάδα Μαθημάτων και δεν έχουν επιχειρήματα, τα οποία να οδηγούν στη βελτίωση της Εργαστηριακής Πρακτικής Άσκησης, πιστεύουμε ότι μόνο αναστάτωση φέρουν και υποβιβάζουν το επίπεδο της παρεχόμενης εκπαίδευσης.

3. Στο παρελθόν μετά από πολλές συζητήσεις και ζυμώσεις και με τη συνεργασία του αντιπροέδρου του ΤΕΙ, αρμόδιου για εκπαιδευτικά θέματα, καταλήξαμε σε ένα κοινά αποδεκτό σχήμα αναθέσεων, σύμφωνα με το νόμο, που πιστεύουμε ότι αφενός μεν κάλυπτε τις ανάγκες της εκπαίδευσης των σπουδαστών στα πλαίσια, αφετέρου δε έδινε το καλύτερο δυνατό επίπεδο εποπτείας.

4. Προτάσεις ευκαιριακές και σχέδια, που εκπονήθηκαν την τελευταία στιγμή, θίγουν επιστημονικά και εργασιακά τους εκπαιδευτικούς, που εργάζονται στην πρακτική άσκηση διότι δεν έχουν βασιστεί σε τεκμηριωμένες αιτιολογήσεις, που να σκοπεύουν στη βελτίωση της πρακτικής άσκησης και γενικότερα της εκπαίδευσης των σπουδαστών του τμήματος. Το εκλαμβάνουμε Δε ως προσπάθεια εμπαιγμού και σκόπιμης μείωσης του κύρους του Τμήματος, το οποίο εμφανίζεται να μην είναι σε θέση να

λειτουργήσει ένα πρόγραμμα πρακτικής άσκησης για ένα διάστημα αρκετά ικανό για να οδηγήσει σε αξιολόγηση του.

5. Υπενθυμίζουμε το ρόλο του Υπεύθυνου της Ομάδας Μαθημάτων ο οποίος είναι να «κατανέμει το διδακτικό έργο με βάση την ειδίκευση και καταλληλότητα, την εκπαιδευτική πείρα και τη βαθμίδα του Ε.Π.....» και όχι να καθορίζει το μέγεθος του διδακτικού έργου ανάλογα με την αντίληψη του. Αυτό είναι αντικείμενο της Συνέλευσης της Ομάδας και όχι του Υπεύθυνου, ούτε καν του Συμβουλίου του τμήματος, το οποίο δεν έχει καμιά αρμοδιότητα για την κατανομή του εκπαιδευτικού έργου (μέσα στα πλαίσια του κανονικού ωραρίου) του μόνιμου Ε.Π.

Δηλώνουμε την απόφασή μας να αντιδράσουμε σε μεθοδεύσεις και αποφάσεις, που θα ληφθούν ερήμην της Γενικής Συνέλευσης της Ομάδας Μαθημάτων, με κάθε πρόσφορη και νόμιμη συνδικαλιστική και διοικητική πράξη.

ΟΙ ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΕΣ ΣΤΗΝ ΠΡΑΚΤΙΚΗ ΑΣΚΗΣΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΙ ΤΜΗΜ. ΚΟΙΝ. ΕΡΓΑΣΙΑΣ

**ΑΛΕΞΟΠΟΥΛΟΥ Ο.
ΓΑΪΤΑΝΗ Ρ.
ΓΕΩΡΓΙΟΥ Κ.
ΓΕΩΡΓΟΠΟΥΛΟΥ Λ.
ΓΙΑΒΑΣΗ Α.
ΖΑΦΕΙΡΟΠΟΥΛΟΥ Γ.
ΝΟΜΙΚΟΥ Α.
ΠΑΝΤΑΖΑΚΑ Α.
ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ Χ.
ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΥΣ Μ.**

Σήμερα 28 Φεβρουαρίου 1996 ημέρα Τετάρτη και ώρα 9.30 π.μ. συνεχίζεται η διακοπείσα συνεδρίαση του Συμβουλίου του Τμήματος κατόπιν της αρθ.372/20.2.96 πρόσκλησης του Προϊσταμένου του Τμήματος.

Παραβρέθηκαν οι κ.κ.

1. Αθ.Παπαδημητρίου, Επικ. Καθηγητής, Προϊστάμενος, Πρόεδρος
2. Ηλ.Γιαννικάκης, καθηγητής, Υπευθ. Ομ. Μαθημάτων, μέλος
3. Στ.Ζαγούρα, καθηγήτρια, Υπευθ. Ομ. Μαθημάτων, μέλος
4. Α.Ζωγράφου, καθηγητής, Υπευθ. Ομ. Μαθημάτων, μέλος
5. Χρ. Παπαδοπούλου, καθηγ. Εφαρμ. Εκπρ. Βαθμίδας, μέλος

Απουσίαζε ο εκπρόσωπος των σπουδαστών.

Γραμματέας παρέστη η κ. Μ. Χαραλαμποπούλου, Διοικ. Υπάλληλος.

Στη συνέχεια ο κ. Ζωγράφου αναφέρει το σκεπτικό με το οποίο προτείνει να γίνουν οι αναθέσεις των ωρών στην εργαστηριακή πρακτική άσκηση ως εξής :

10 σπουδ.	15	ώρες υπευθυνότητας + 1 ώρα εποπτεία
9 σπουδ.	* 13 1/2	ώρες υπευθυνότητας + 1 ώρα εποπτεία
8 σπουδ.	12	ώρες υπευθυνότητας + 1 ώρα εποπτεία
7 σπουδ.	* 10 1/2	ώρες υπευθυνότητας + 1 ώρα εποπτεία
6 σπουδ.	9	ώρες υπευθυνότητας + 1 ώρα εποπτεία
5 σπουδ.	* 7 1/2	ώρες υπευθυνότητας + 1 ώρα εποπτεία
4 σπουδ.	6	ώρες υπευθυνότητας + 1 ώρα εποπτεία
3 σπουδ.	* 4 1/2	ώρες υπευθυνότητας + 1 ώρα εποπτεία
2 σπουδ.	3	ώρες υπευθυνότητας + 1 ώρα εποπτεία

* Όπου υπάρχει επαγγελματίας Κοινωνικός Λειτουργός και οργανωμένη υπηρεσία η υπευθυνότητα στρογγυλοποιείται μειούμενη κατά 1/2 ώρα. Όπου δεν υπάρχει Κοινωνικός Λειτουργός η υπευθυνότητα αυξάνεται στρογγυλοποιημένη κατά

½ ώρα. Σε όλα τα κέντρα πρακτικής άσκησης η ώρα της εποπτείας παραμένει η ίδια, όπως προβλέπει ο νόμος.

Η κ. Ζαγούρα αναφέρει ότι συμφωνεί με τον ανωτέρω πίνακα με την προϋπόθεση ότι οι σπουδαστές που αναλαμβάνει συνολικά ο κάθε εκπαιδευτικός στην εργαστηριακή πρακτική άσκηση αποτελούν μια εργαστηριακή ομάδα, όπως προβλέπεται στο άρθρο 6,3β του κανονισμού Σπουδών.

Με τη θέση της κ. Ζαγούρα συμφωνεί και ο κ. Γιαννικάκης.

Ο κ. Παπαδημητρίου δηλώνει ότι δεν ψηφίζει τις αναθέσεις στην πρακτική άσκηση βάσει του σκεπτικού του κ. Ζωγράφου, γιατί το μεγάλο ποσοστό των ασκούμενων σπουδαστών δεν θα πραγματοποιήσει τις ώρες (15 + 1) που προβλέπονται από το περίγραμμα σπουδών. Πολλοί σπουδαστές θα πραγματοποιήσουν 4 ή 5 ώρες από τις 16 προβλεπόμενες ενώ άλλοι θα πραγματοποιήσουν και τις 16.

Το Τμήμα έχει την ευχέρεια να ζητήσει αλλαγή του περιγράμματος, όμως δεν το έπραξε, ή τουλάχιστον η Ο.Μ. Εφαρμογής ομόφωνα να δώσει πρόταση. Η πρόταση που κατατείνεται είναι κατά πλειοψηφία και έχοντας υπ' όψη τα γεγονότα σχετικά με αυτές τις αναθέσεις το προηγούμενο εξάμηνο (εξώδικα, καταγγελίες, εντονότερες αντιπαραθέσεις κ.λ.π.) δεν είναι δυνατό να ψηφιστεί πρόταση που αγνοεί τα προβλεπόμενα από το περίγραμμα των σπουδών.

Η κ. Παπαδοπούλου βεβαιώνει ότι όλοι οι σπουδαστές πραγματοποιούν στην εργαστηριακή πρακτική άσκηση 15 ώρες εβδομαδιαία, σύμφωνα με το πρόγραμμα σπουδών τους. Αναφέρει επίσης ότι τις ώρες που δεν παρίσταται εκπ/κος, ανατίθεται στους σπουδαστές ειδικό εργαστηριακό έργο, το οποίο ελέγχεται.

Η κ. Ζαγούρα, συμφωνώντας με την κ. Παπαδοπούλου, συμπληρώνει ότι η φύση της άσκησης των Κοινωνικών Λειτουργιών απαιτεί οι σπουδαστές να ενεργούν και μόνοι τους κατόπιν προγραμματισμού και κατεύθυνσης.

Με τις θέσεις αυτές συμφωνεί ο κ. Ζωγράφου.

στην πράξη και στην διαμεθοδική προσέγγιση.»

Διεξάγεται ψηφοφορία επί της πρότασης του κ. Ζωγράφου.

κ. Ζαγούρα	Υπέρ, με την προαναφερθείσα προϋπόθεση
κ. Γιαννικάκης	Υπέρ
κ. Ζωγράφου	Την πρότασή του
κ. Παπαδοπούλου	Υπέρ
κ. Παπαδημητρίου	Κατά

Συνεπώς κατά πλειοψηφία ενέκριναν τις αναθέσεις εργαστηριακής πρακτική άσκησης.

Μετά τα ανωτέρω και εφόσον τα μέλη του Συμβουλίου εκτίμησαν συνολικά τις εκπαιδευτικές ανάγκες στην Εργαστηριακή Πρακτική Άσκηση ενέκριναν κατά πλειοψηφία τους επισυναπτόμενους στο πρακτικό πίνακες.

Μειοψήφισαν

1. Ο κ. Παπαδημητρίου και

2. Η κ. Ζαγούρα, διότι στην υλοποίηση της πρότασης, για ορισμένους εκπ/κους γίνεται περιττή κατάτμηση της εργαστηριακής ομάδας των σπουδαστών και προκαλείται αδικαιολόγητη αύξηση των ωρών ανάθεσης.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Β

Ερωτηματολόγιο για τους σπουδαστές

Αγαπητοί συνάδελφοι

Είμαστε σπουδαστές του τμήματος Κοινωνικής Εργασίας και στα πλαίσια διεκπεραίωσης της πτυχιακής εργασίας με τίτλο Κ.Ε.Κ. θεωρία και Πράξη κάνουμε έρευνα, που αφορά την εκπαίδευση στην Κοινωνική Εργασία γενικά, και στην Κοινωνική Εργασία με κοινότητα ειδικότερα, στα πλαίσια πρακτικής άσκησης.

Σε παρακαλούμε να διαβάσεις με προσοχή τις ερωτήσεις και να εκφράσεις τη γνώμη σου απαντώντας σε ΟΛΕΣ τις ερωτήσεις.

Τα αποτελέσματα του ερωτηματολογίου θα χρησιμοποιηθούν αποκλειστικά και μόνο για τις ανάγκες της έρευνας.

Ευχαριστούμε

Οι σπουδαστές
Ηλιάδη Αρκαδία
Καρτσιδήμα Σταυρούλα
Λέρης Βαγγέλης

1. Σπουδαστής
Σπουδάστρια
2. Σε ποιο εξάμηνο φοιτείς ;
3. Ποιο είναι το πλαίσιο πρακτικής άσκησης ;
4. Η τοποθέτηση - παραμονή στο πλαίσιο ήταν
 - α) δική σου επιλογή
 - β) επιλογή του τμήματος Κοινωνικής Εργασίας, παρά τη δική σου επιθυμία
5. Πόσες ώρες ακριβώς την εβδομάδα απασχολείσαι στο πλαίσιο πρακτικής άσκησης, κατά το τρέχον εξάμηνο ; (αριθμός)
6. Πιστεύεις ότι οι ώρες που ασχολούνται στο πλαίσιο πρακτικής άσκησης είναι:
 - α) Ανεπαρκείς για τις απαιτήσεις της εκπαιδευτικής διαδικασίας
 - β) Επαρκείς
 - γ) Περισσότερες από όσες απαιτούνται για την κάλυψη των στόχων της εκπαιδευτικής διαδικασίας
7. Ποιος κατά την γνώμη σου είναι ο αριθμός των ωρών εβδομαδιαίως, που επαρκεί για την κάλυψη των εκπαιδευτικών αναγκών του πλαισίου (αριθμός)
8. Πόσες ώρες εβδομαδιαίως παρευρίσκεται ο επόπτης/πτιρια στο πλαίσιο πρακτικής άσκησης (εξαιρείται ο χρόνος εποπτείας) ; (αναφέρεται αριθμητικά)
9. Πιστεύεις ότι οι ώρες, που παρευρίσκεται ο επόπτης/πτιρια στο πλαίσιο πρακτικής άσκησης είναι :
 - α) Ανεπαρκείς για τις απαιτήσεις της εκπαιδευτικής διαδικασίας
 - β) Επαρκείς

- γ) Περισσότερες από όσες απαιτούνται για την κάλυψη των αναγκών του πλαισίου πρακτικής άσκησης.
10. Ποιος κατά την γνώμη σου είναι ο αριθμός των ωρών παρουσίας του επόπτη/πτριας εβδομαδιαίως, που αρκούν για την κάλυψη των εκπαιδευτικών αναγκών του πλαισίου πρακτικής άσκησης ;
..... (ανέφερε αριθμητικά)
11. Πώς εκτιμάς την παρουσία του επόπτη/πτριας, όσον αφορά την επίβλεψη των σπουδαστών στο πλαίσιο πρακτικής άσκησης;
..... (ανάφερε αριθμητικά)
12. Τι κατά την γνώμη σου θεωρείς εποπτεία ;
13. Πώς πραγματοποιείται η εποπτεία στο πλαίσιο της πρακτικής σου άσκησης κατά το τρέχον εξάμηνο;
α) Ατομικά
β) Ομαδικά
γ) και με τους δύο τρόπους
δ) δεν πραγματοποιείται εποπτεία
14. Πώς εκτιμάς την εποπτεία ;
α) στη σύνδεση θεωρίας με πράξη. Κακή 1 2 3 4 5 Άριστη
β) στο να βοηθά την διεκπεραίωση του έργου στο πλαίσιο.
Κακή 1 2 3 4 5 Άριστη
γ) στην εκφόρτιση των συναισθημάτων του σπουδαστή.
Κακή 1 2 3 4 5 Άριστη

- δ) στην προώθηση της καλής συνεργασίας της
σπουδαστικής ομάδας Κακή 1 2 3 4 5 Άριστη
- ε) στην δημιουργία κινήτρων στο σπουδαστή για την
κάλυψη των κενών του. Κακή 1 2 3 4 5 Άριστη

• Μπορείς να απαντήσεις σε παραπάνω από ένα.

15. Πόση ώρα διαρκεί η εποπτεία ;
- α) Ατομική (ανέφερε αριθμητικά)
- β) Ομαδική (ανέφερε αριθμητικά)
16. Πόσο συχνά πραγματοποιείται η εποπτεία στο πλαίσιο της
πρακτικής σου άσκησης ;
- α) Μια φορά την εβδομάδα
- β) Δύο φορές την εβδομάδα
- γ) Μια φορά το δεκαπενθήμερο
- δ) Μια φορά τον μήνα
- ε) Κάτι άλλο (ανέφερε)
17. Πώς εκτιμάς την συμβολή του επόπτη/πτριας, κατά την
εποπτεία στο πλαίσιο της πρακτικής σου άσκησης, από την
διδασκική του προσφορά ;
- Κακή 1 2 3 4 5 Άριστη
18. Με ποιο μέσο εκθέτεις τις δραστηριότητές σου κατά την
εποπτεία ;
- α) Προφορικά
- β) Γραπτά, με εκθέσεις
- γ) Και με τα δύο
- δ) Κάτι άλλο (ανέφερε)
19. Αξιολόγησε το βαθμό συνεργασίας (επικοινωνία, μελέτη,
σχεδιασμός) μεταξύ των σπουδαστών, για την επίλυση ενός
προβλήματος.
- Κακή 1 2 3 4 5 Άριστη

20. Αξιολόγησε το βαθμό συνεργασίας μεταξύ των σπουδαστών του πλαισίου πρακτικής σου άσκησης και των εργαζομένων στην υπηρεσία ;
Κακή 1 2 3 4 5 Άριστη
21. Αξιολόγησε τον βαθμό συνεργασίας μεταξύ των σπουδαστών του πλαισίου πρακτικής σου άσκησης και των άλλων φορέων και πηγών της κοινότητας.
Κακή 1 2 3 4 5 Άριστη
22. Πόσες περιπτώσεις έχεις αναλάβει κατά την διάρκεια αυτού του εξαμήνου ; (αριθμός)
- (Αν 0 περιπτώσεις, προχώρησε στην ερώτηση 27)
23. Ποιος είναι ο σκοπός της συνάντησής σου με τον πελάτη ;
- α) Λόγοι εκπαιδευτικής διαδικασίας (ανάγκη ανάληψης ορισμένων περιπτώσεων)
 - β) Λύση προβλήματος του πελάτη
 - γ) Τάση των σπουδαστών Κ.Λ. για προβολή έργου
 - δ) Τάση του επόπτη για προβολή έργου
 - ε) Τάση των σπουδαστών να ερμηνεύουν φυσιολογική συμπεριφορά ως ένδειξη προβλήματος
 - στ) Τάση του επόπτη/πτριας να ερμηνεύει φυσιολογική συμπεριφορά ως ένδειξη προβλήματος
 - ζ) Κάτι άλλο (ανέφερε)
- Μπορείς να απαντήσεις σε περισσότερα από ένα.
24. Ποιος ορίζει την συνάντηση συνεργασίας με τον πελάτη;
- α) ο σπουδαστής
 - β) η ομάδα σπουδαστών
 - γ) ο επόπτης/πτρια
 - δ) σε συνεργασία με τον επόπτη/πτρια

- ε) σε συνεργασία με Κ.Α. υπηρεσίας (αν υπάρχει)
- στ) κάτι άλλο (ανέφερε)
25. Πόσες συναντήσεις κατά μέσο όρο είχες με τον πελάτη κατά το τρέχον εξάμηνο; (αριθμό)
26. Επαρκεί ο αριθμός συναντήσεων με τον πελάτη για την επίτευξη του καθορισμένου σκοπού ;
- ΝΑΙ
- ΟΧΙ
27. Κατά την διάρκεια αυτού του εξαμήνου έχεις αναλάβει κάποια ομάδα ;
- ΝΑΙ
- ΟΧΙ
- (Αν ΝΑΙ απάντησε στην επόμενη, αν ΟΧΙ στη 33)
28. Πόσες ομάδες έχεις αναλάβει κατά το τρέχον εξάμηνο; (αριθμό)
29. Ποιος είναι ο σκοπός της δημιουργίας της ομάδας ;
- α) Λόγοι εκπαιδευτικής διαδικασίας (ανάγκη ανάληψης κάποιων ομάδων)
- β) Λύση προβλημάτων ομάδας
- γ) Τάση των σπουδαστών Κ.Α. για προβολή έργου
- δ) Τάση του επόπτη/πτριας για προβολή έργου
- ε) Τάση των σπουδαστών για ερμηνεία φυσιολογικής συμπεριφοράς ως ένδειξης προβλήματος
- στ) Τάση του επόπτη/πτριας για ερμηνεία φυσιολογικής συμπεριφοράς ως ένδειξη προβλήματος
- ζ) Κάτι άλλο (ανέφερε)
- Μπορείς να απαντήσεις σε περισσότερα από ένα.
30. Ποιος ορίζει τη δημιουργία της ομάδας ;

- α) ο σπουδαστής
 - β) ομάδα σπουδαστών
 - γ) ο επόπτης/πτρια
 - δ) σε συνεργασία με τον επόπτη/πτρια
 - ε) σε συνεργασία με Κοινωνικό Λειτουργό υπηρεσίας (αν υπάρχει)
 - στ) κάτι άλλο (ανέφερε)
31. Πόσες συναντήσεις κατά μέσο όρο είχες με την ομάδα κατά το τρέχον εξάμηνο; (αριθμό)
32. Επαρκεί ο αριθμός συναντήσεων με την ομάδα για την επίτευξη του καθορισμένου σκοπού ;
- ΝΑΙ
- ΟΧΙ
33. Έχεις αναλάβει κάποια περίπτωση με οικογένεια κατά το τρέχον εξάμηνο ;
- ΝΑΙ
- ΟΧΙ
34. Πόσες περιπτώσεις με οικογένεια έχεις αναλάβει κατά το τρέχον εξάμηνο; (αριθμό)
35. Ποιος είναι ο σκοπός της συνάντησης - συνεργασίας σου με την οικογένεια ;
- α) Λόγοι εκπαιδευτικής διαδικασίας (ανάγκη ανάληψης τέτοιου είδους περίπτωσης)
 - β) Λύση προβλημάτων οικογένειας
 - γ) Τάση των σπουδαστών για προβολή έργου
 - δ) Τάση του επόπτη για προβολή έργου
 - ε) Τάση των σπουδαστών να ερμηνεύουν φυσιολογική συμπεριφορά ως ένδειξη προβλήματος

στ) Τάση του επόπτη/πτριας να ερμηνεύουν φυσιολογική συμπεριφορά ως ένδειξη προβλήματος

ζ) Κάτι άλλο (ανέφερε)

- Μπορείς να απαντήσεις σε περισσότερα από ένα.

36. Ποιος ορίζει τη συνάντηση - συνεργασία με την οικογένεια ;

α) ο σπουδαστής

β) ομάδα σπουδαστών

γ) επόπτης/πτρια

δ) σε συνεργασία με τον επόπτη/πτρια

ε) σε συνεργασία με Κοινωνικό Λειτουργό υπηρεσίας (αν υπάρχει)

στ) η ίδια η οικογένεια

ζ) κάτι άλλο (ανέφερε)

37. Πόσες συναντήσεις κατά μέσο όρο είχες με την οικογένεια κατά το τρέχον εξάμηνο; (αριθμό)

38. Επαρκεί ο αριθμός συναντήσεων με την οικογένεια για την επίτευξη του καθορισμένου σκοπού ;

ΝΑΙ

ΟΧΙ

39. Κατά την γνώμη σου υπάρχει διαφορά μεταξύ Κ.Ε.Κ. και κοινωνικού σχεδιασμού ;

ΝΑΙ

ΟΧΙ

40. Εάν ΝΑΙ ποια είναι ;

41. Στο πλαίσιο της πρακτικής άσκησης εφαρμόζεις την μέθοδο της Κ.Ε.Κ. ;

ΝΑΙ

ΟΧΙ

- (Αν ΟΧΙ, απάντησε στην ερώτηση 49)

42. Ποιες από τις παρακάτω τεχνικές χρησιμοποιείς εφαρμόζοντας την Κ.Ε.Κ. ;

- α) έρευνα
- β) κοινωνικό σχεδιασμό
- γ) συμμετοχή σε επιτροπές
- δ) δημόσιες σχέσεις (συνεργασία με ΜΜΕ)
- ε) χάραξη κοινωνικής πολιτικής (συμμετοχή σε κέντρα λήψης αποφάσεων όπως Δήμο, Κοινότητα με στόχο την κάλυψη κοινωνικών προβλημάτων ή την Κοινοτική ανάπτυξη
- στ) καμιά
- ζ) κάτι άλλο (ανέφερε)

• Μπορείς να απαντήσεις σε περισσότερα από ένα.

43. Με ποιους φορείς ή υπηρεσίες της κοινότητας συνεργάζεσαι ;

- α) Τοπική αυτοδιοίκηση (Δημοτικό Συμβούλιο, Κοινοτικό Συμβούλιο)
- β) Κοινοτικές Υπηρεσίες (Πρόνοια, ΠΙΚΠΑ κ.λ.π.)
- γ) Εκκλησία
- δ) Σχολεία
- ε) Νοσοκομεία
- στ) Σύλλογοι
- ζ) Κανένα
- η) Κάτι άλλο (ανέφερε)

• Μπορείς να απαντήσεις σε περισσότερα από ένα.

44. Ποιοι από τους παρακάτω λόγους ήταν αυτοί που σε οδήγησαν στη συνεργασία ;

- α) Λόγοι παραπομπής του πελάτη
- β) Συνεργασία για τη διεξαγωγή της έρευνας

- γ) Συνεργασία για θέματα υγείας (αγωγή, πρόληψη)
- δ) Συνεργασία για την κοινοτική ανάπτυξη
- ε) Συνεργασία για συνολική αντιμετώπιση προβλήματος της κοινότητας
- στ) Συνεργασία για την αντιμετώπιση έκτακτης ανάγκης (π.χ. σεισμός)
- ζ) κάτι άλλο (ανέφερε)

• Μπορείς να απαντήσεις σε περισσότερα από ένα.

45. Για ποιους από τους παρακάτω λόγους δεν συνεργάστηκες κατά το τρέχον εξάμηνο με άλλους φορείς ;

- α) Δεν κρίνεις απαραίτητη την συνεργασία με άλλους φορείς ή υπηρεσίες της κοινότητας
- β) Δεν έχεις γνώση των φορέων ή των υπάρχουσων υπηρεσιών
- γ) Δεν υπήρξε καθοδήγηση από τον επόπτη για τέτοιου είδους συνεργασία
- δ) Λόγω πιθανής αντίρρησης του φορέα στον οποίο υπάγεται το πλαίσιο να συνεργαστεί με άλλον φορέα
- ε) κάτι άλλο (ανέφερε)

• Μπορείς να απαντήσεις σε περισσότερα από ένα.

46. Αξιολόγησε τον βαθμό συνεργασίας σου με άλλους φορείς ή υπηρεσίες της κοινότητας.

Μηδαμινή συνεργασία 1 2 3 4 5 Τέλεια συνεργασία

47. Στο πλαίσιο της πρακτικής σας άσκησης εφαρμόζονται:

α) Ευρωπαϊκά Προγράμματα

ΝΑΙ ΟΧΙ

β) Προγράμματα που καταρτίζονται από την υπηρεσία στην οποία υπάγεται το πλαίσιο πρακτικής άσκησης.

ΝΑΙ ΟΧΙ

48. Α) Ανέφερε ένα κοινωνικό πρόβλημα ή το αντικείμενο για το οποίο χρειάστηκε να εφαρμόσεις τη μέθοδο της Κ.Ε.Κ. (περιληπτικά).
- Β) Ποιους γενικούς στόχους έθεσες στην αρχική φάση της διεργασίας ;
- Γ) Ποια ήταν τα συμβαλλόμενα μέρη για την επιλογή των στόχων ;
- α) Οι στόχοι επιλέχθηκαν από τον ίδιο τον σπουδαστή
- β) Οι στόχοι επιλέχθηκαν από την σπουδαστική ομάδα
- γ) Οι στόχοι επιλέχθηκαν από τον επόπτη
- δ) Οι στόχοι επιλέχθηκαν σε συνεργασία με τον επόπτη
- ε) Από τους ίδιους τους ενδιαφερόμενους
- στ) Σε συνεργασία με τους ενδιαφερόμενους
- ζ) Από τον υπεύθυνο της υπηρεσίας
- η) Κάτι άλλο (ανέφερε)
- Δ) Ποιες οι επόμενες κινήσεις προς την επίτευξη των στόχων ;
- Ε) Αξιολόγησε τη διαδικασία που ακολούθησε (ασχέτως αν επιτεύχθηκαν ή όχι οι στόχοι που τέθηκαν αρχικά) :
Ελλιπής 1 2 3 4 5 Άριστη
- Ζ) Αξιολόγησε το βαθμό επίτευξης των στόχων :
Ελλιπής 1 2 3 4 5 Πλήρης

- Να απαντήσουν οι σπουδαστές Ε' και ΣΤ' εξαμήνου με βάση την εμπειρία τους από το προηγούμενο εξάμηνο, στις ερωτήσεις 48 και 49.

49. Πως εκτιμάς τη διαδικασία της τελικής αξιολόγησης;

α). Ατομική Κακή 1 2 3 4 5 Άριστη

β). Ομαδική Κακή 1 2 3 4 5 Άριστη

50. Ποια πιστεύεις ότι είναι τα στοιχεία που θα συνέθεταν την πλέον ολοκληρωμένη αξιολόγηση ;

51. Πως εκτιμάς την κάλυψη των εκπαιδευτικών σου αναγκών βιβλιογραφικά ;

α) Κ.Ε.Α Κακή 1 2 3 4 5 Άριστη

β) Κ.Ε.Ο. Κακή 1 2 3 4 5 Άριστη

γ) Κ.Ε.Κ. Κακή 1 2 3 4 5 Άριστη

δ) Κ.Ε.Οικογένεια Κακή 1 2 3 4 5 Άριστη

ε) Ψυχολογία Κακή 1 2 3 4 5 Άριστη

στ) Κοινωνιολογία Κακή 1 2 3 4 5 Άριστη

ζ) Κοινωνική Έρευνα Κακή 1 2 3 4 5 Άριστη

η) Μέθοδοι Κοιν. Εργασίας Κακή 1 2 3 4 5 Άριστη

θ) Προγρ.Κοιν.Προστασίας Κακή 1 2 3 4 5 Άριστη

ι) Στατιστική Κακή 1 2 3 4 5 Άριστη

κ) Λοιπά μαθήματα Κακή 1 2 3 4 5 Άριστη

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ζωγράφου Ανδρέας

«Κοινωνική Εργασία με Κοινότητα»
(Θεωρία-Πράξη-Προβληματισμοί)
Πάτρα 1992

Δημήτρης Σ. Ιατρούδης

«Σχεδιασμός Κοινωνικής Πολιτικής»
(Θεωρία και Πράξη του Κοινωνικού Σχεδιασμού)
Αθήνα 1990, Εκδόσεις Gutenberg

Murray G. Ross

«Κοινωνική Εργασία με Κοινότητα»
(Κοινοτική Οργάνωση, Θεωρία - Αρχές - Πράξη)
ΣΕΚΕ, Αθήνα 1985

Δ.Γ. Τσαούση

«Η Κοινωνία του Ανθρώπου»
Αθήνα 1991, Εκδόσεις «Έλλην»

Π.Α. Σταθόπουλος

«Κοινοτική Εργασία»
(Θεωρία και Πράξη)
Αθήνα 1995, Εκδόσεις «Έλλην»

Βάγια Χριστίνα

«Μερική Βιβλιογραφία του μαθήματος
Κοινωνική Εργασία με κοινότητες II»
Δακτυλογραφημένες σημειώσεις Δ' εξαμήνου
Αθήνα 1994, Τ.Ε.Ι. Αθήνας

Βάγια Χριστίνα

«Μερική Βιβλιογραφία του μαθήματος
Κοινωνική Εργασία με κοινότητες III»
Δακτυλογραφημένες σημειώσεις Ε' εξαμήνου
Αθήνα 1994, Τ.Ε.Ι. Αθήνας

Βάγια Χριστίνα, Ζάρναρη Όλγα, Παπαδόπουλος Χρήστος

«Κοινωνική Εργασία, Κοινωνικός Σχεδιασμός»
Πρακτικά Β' Πανελληνίου
Συνεδρίου Κοινωνικών Λειτουργών
Αθήνα 1978

Χρυσούλας Κατσορίδου-Παπαδοπούλου

«Κοινωνική Εργασία με ομάδες»
Αθήνα 1993, Εκδόσεις «Έλλην»

**Experience gained from the Gasnej Neighbourhood
project 1987 - 91 Horsens local authority**

«Handbook on neighbourhood planning»